

Központi Statisztikai Hivatal

Miskolci Igazgatósága

TÁRSADALMI HELYZETKÉP:

Életkörülmények Észak-Magyarországon

Miskolc, 2007. július 19.

© Központi Statisztikai Hivatal
Miskolci Igazgatóság, 2007

ISBN 978-963-235-124-7 (nyomdai)
ISBN 978-963-235-125-4 (internetes)

Igazgató:

Dr. Kapros Tiborné

Tájékoztatási osztályvezető:

Szalaiiné Homola Andrea

Készítették:

Fejes László

Hollóné Fodor Éva

Nagy Erzsébet

Szalaiiné Homola Andrea

Szekeres Istvánné

Szilágyi Ferencné

Szűcs Lászlóné

*Másodlagos publikálás csak a forrás megjelölésével, adatok átadása
csak a KSH Miskolci Igazgatósága engedélyével történhet!*

A KSH Miskolci Igazgatóságának kiadványai
megrendelhetők, megvásárolhatók:

KSH Miskolci Igazgatósága

Tájékoztatási osztály

3527 Miskolc, Katalin u. 1.

Tel: 46/518-272

e-mail: tajekoztatas.miskolc@ksh.hu

KSH Miskolci Igazgatóság Egri képviselete

3300 Eger, Grónay Sándor u.3.

Tel: 36/516-267

e-mail: ugyfelszolgalat.eger@ksh.hu

KSH Miskolci Igazgatóság Salgótarjáni képviselete

3100 Salgótarján, Múzeum tér 1.

Tel: 32/312-189

e-mail: ugyfelszolgalat.salgotarjan@ksh.hu

KSH az interneten: www.ksh.hu

Borítódizájn: Vargás Print Stúdió Kft.

Xerox Magyarország Kft. – 2007.282

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldalszám
TARTALOMJEGYZÉK	3
MEGJEGYZÉSEK.....	4
JELMAGYARÁZAT	4
1. Előszó.....	5
2. Terület, természeti, földrajzi adottságok.....	6
2.1. Földrajzi, éghajlati jellemzők	6
2.2. A települések száma, területe, népességnagysága	7
2.3. Történelmi háttér	8
3. Népesség, főbb népmozgalmi jellemzők	10
3.1. A népességszám változása, korösszetétel	10
3.2. Élveszületés, halálozás, vándorlás	12
3.3. Házasságkötés és válás.....	15
4. Iskolázottság, oktatás	17
4.1. A népesség iskolázottság szerinti összetétele	17
4.1.1. A legmagasabb befejezett iskolai végzettség és nemek szerint	17
4.1.2. A legmagasabb befejezett iskolai végzettség jellege szerint	18
4.2. A nappali tagozatos hallgatók napi ingázása	19
4.3. Az oktatás főbb mutatói oktatási szintek szerint térségi összehasonlításban ..	20
5. Munkaerőpiac	23
5.1. Gazdasági aktivitás	23
5.2. Ágazati szerkezet	24
5.3. A foglalkoztatottak iskolai végzettsége.....	24
5.4. A foglalkoztatottak napi közlekedése	25
5.5. Hátrányos munkaerő-piaci pozíciók	26
5.6. Az alkalmazásban állók száma gazdasági áganként	28
6. Jövedelmi viszonyok	29
6.1. Keresetek	29
6.2. Személyi jövedelemadó	31
6.3. Társadalmi jövedelem	31
6.3.1. Nyugdíjasok, nyugdíjak	31
6.3.2. Családtámogatások.....	33
7. A háztartások főbb adatai.....	34
7.1. Háztartástípusok, családformák	34
7.1.1. A háztartások száma és megoszlása háztartás-összetétel szerint	34
7.1.2. A háztartások gazdasági aktivitási összetétele	35
7.1.3. A családok száma és megoszlása családösszetétel szerint	35
7.2. A háztartások jövedelme és fogyasztása	36
7.3. Létfelminimium.....	39

8. Egészségi állapot, egészségügy.....	41
8.1. Az egészségi állapot és az életminőség összefüggése	41
8.2. Születéskor várható átlagos élettartam	41
8.3. Főbb halálokok	42
8.4. Az egészségügyi ellátás intézményi háttere	43
9. Szociális ellátottság	45
9.1. Szociálpolitika az Európai Unióban és Magyarországon	45
9.2. Gyermekjóléti ellátások	46
9.3. Gyermekvédelmi gondoskodás	47
9.4. Szociális alapszolgáltatások és nappali ellátás.....	49
9.5. Szociális támogatások.....	52
10. A lakás, mint az életminőség egyik meghatározója	55
10.1. A lakásállomány tulajdon szerinti összetétele	55
10.2. A bérlakások és a munkaerő mobilitás összefüggései.....	56
10.3. A lakások egyes minőségi mutatói	56
10.4. A lakások építési éve	58
11. Az életkörülményeket közvetetten befolyásoló tényezők	59
11.1. Lakossági ellátás	59
11.2. Közlekedési kapcsolatok	60
11.3. Telefonhálózat, kábeltelevízió	62
11.4. Kulturális intézmények, közművelődési lehetőségek	63
12. Összefoglalás	64
TÁBLÁZATOK.....	65
FELHASZNÁLT IRODALOM.....	96

MEGJEGYZÉSEK

Az adatokat a 2006. január 1-jei közigazgatási beosztásnak megfelelően közöljük.

A százalék- és viszonyszámok kiszámítása kerekítés nélküli adatok alapján történt.

A részadatok összegei – a kerekítések miatt – eltérhetnek az összesen adatoktól.

Az egyes fejezetekhez tartozó módszertan a megyei statisztikai évkönyvekben és a Mikrocenzus 2005 köteteiben található.

JELMAGYARÁZAT

- + = Előzetes adat.
- = A megfigyelt statisztikai jelenség nem fordult elő.
- .. = Az adat nem ismeretes.
- 0 = A mutató értéke olyan kicsi, hogy kerekítve zérust ad.
- ... = Nem közölhető adat.
- X = A mutató nem értelmezhető.
- R = Revideált adat.
- , | = A vonallal elválasztott adatok összehasonlíthatósága korlátozott.

1. ELŐSZÓ

A társadalomban végbemenő változások mindig lassabban zajlanak, mint a gazdaság folyamatai, de megfigyelésük, elemzésük éppen olyan fontos, mint a gazdasági jelzőszámoké. A társadalmi indikátorok létrejöttének folyamata legalább három fontos állomáshoz köthető. Az első egy 1954-es ENSZ-kezdeményezés, amely az életszínvonal koncepciójának és mérésének a problémáit kívánta felvázolni. A másodikat egy NASA-kutatás jelentette, amely a hatvanas évek elején indult, és amelynek célja annak a felmérése volt, vajon az új programoknak milyen a fogadtatása az amerikai társadalomban. Ennek keretében a kutatók egy olyan egységes társadalomstatisztikai rendszer kialakítását tűzték ki célul, amely évente, a gazdasági jelentések mellékleteként egy „társadalmi riportot” jelentet meg. A harmadik „lökés” szintén az Egyesült Államokból származott. A hatvanas években a gazdasági fejlődéssel párhuzamosan már jelentkeztek azok a társadalmi problémák, melyek megoldása pusztán gazdasági eszközökkel nem volt lehetséges. Mind a szakemberek, mind a politikai döntéshozók felismerték, hogy a gazdasági indikátorok önmagukban nem fejezik ki egy ország gazdasági-társadalmi állapotát. Ez a kritika vezetett el egy olyan igényhez, amely a nemzeti számlák rendszeréhez hasonlóan fontosnak látja a „társadalmi számlák” rendszerének kidolgozását. Azonban ennek megvalósítását még mindig inkább a gazdasági helyzetjelentések mellékleteként képzelték el.

A társadalmi jelzőszámok kutatásának előtérbe kerülése a hatvanas évek közepétől a nyolcvanas évek elejéig tartott. Ekkor, az elméleti keretek tisztázására és a módszertani problémák megoldására több műhely is kialakult. Magyarországon a hetvenes évek közepén Andorka Rudolf vezetésével a KSH-ban kezdődött meg a társadalmi indikátorok rendszere elméleti alapjainak kidolgozása. A hetvenes évek végén kezdődő gazdasági visszaesés azonban nem kedvezett a társadalmi jelzőszámok kutatásának, a figyelem ismét a gazdasági jelzőszámokra irányult.

Napjainkban viszont ismét az érdeklődés homlokterébe kerültek a társadalmi indikátorokkal kapcsolatos kutatások, a legtöbb ország viszonylagos rendszerességgel megjelentet társadalmi helyzetképeket. Az újabb „lökést” az EU társadalmi-gazdasági integrációjának fellendülése jelentette, amely új kihívásokat teremtett a statisztikai szolgálaton belül: az egységes elvek szerint végrehajtott felmérések alapján megindult a közös adatbankok létrehozása.

A kutatók többsége egyetért abban, hogy a társadalmi indikátorok alkalmazásának elsődleges célja a társadalmi jólét mérése, az életkörülmények leírása. Ebben a kiadványunkban az észak-magyarországi régióról adunk társadalmi helyzetképet a 2005. évi adatok alapján, a teljesség igénye nélkül az alábbi témákat felölelve:

- természeti, földrajzi adottságok
- népesség, főbb népmozgalmi jellemzők
- iskolázottság, oktatás
- munkaerőpiac
- jövedelmi viszonyok
- háztartások és családok
- egészségi állapot
- szociális ellátottság
- lakáskörülmények
- az életkörülményeket közvetetten befolyásoló tényezők

2. TERÜLET, TERMÉSZETFÖLDRAJZI ADOTTSÁGOK

2.1. Földrajzi, éghajlati jellemzők

Az észak-magyarországi régió Magyarország észak-keleti részén helyezkedik el. Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Nógrád megyét öleli fel, központja: Miskolc. A régió északon Szlovákiával, Nyugaton Közép-Magyarországgal, délen és délkeleten az Észak-Alfölddel határos. A déli-délkeleti természetes határvonalat a Bodrog és a Tisza folyók alkotják.

Észak-Magyarország földrajzi és természeti adottságai alapján az ország egyik legváltozatosabb régiója. Területén található az Északi középhegység és az Alföld. A térség arculatát elsősorban az itt kialakult hegységek határozzák meg: a Börzsöny, Cserhát, Karancs-Medves, Mátra, Bükk, Heves-Borsodi dombság, az Aggteleki karszt, valamint a Zempléni hegység.

Ásvány és nyersanyag vagyona közül az építőanyagban való gazdagsága, valamint jelentős lignit- és érctelepei emelhetők ki. A régió jelentős ökológiai potenciállal is rendelkezik, természeti kincseinek tárházát termál- és ásványvízforrások bővítik. A régiót sajátos biogeográfiai, történelmi, kulturális szálak fűzik a határon túlra.

Észak-Magyarország hazánk második legnagyobb folyója, a Tisza vízgyűjtő területéhez tartozik. A régió jelentős folyói az Ipoly, a Zagyva, a Hernád, a Bódva, a Sajó és a Bodrog, mindegyik folyó vízgyűjtő területe csak részben tartozik Magyarországhoz. A Tiszató egy része is érinti a térséget. A határon túlról érkező vízfolyások környezetvédelmi kockázatot is jelentenek a térségben, ezen kívül az árvizek – amelyek az utóbbi években rendkívüli módon megszorodtak és tetőzési csúcspontokat állítottak fel – folyamatosan veszélyeztetik az itt élőket.

A régió éghajlatát a felszín erős tagoltsága következtében változatos mikroklímák jellemzik. A nagy területeken fekvő hegységek miatt az éves középhőmérséklet az országos átlagnál alacsonyabb, a napsütéses órák száma kevesebb, a csapadék pedig több. A régió déli, alföldi területei nem erodáltak, a hegységekben magas az erdősültség, ami védi a talaj állapotát.

A régiók között itt a legnagyobb az országos jelentőségű védett területek nagysága, 2005-ben több mint 193 ezer hektár volt, ami az országos 23%-a.

Az országos jelentőségű védett területek, 2005

Területi egység	Nemzeti park	Tájvédelmi körzet	Természetvédelmi terület	Összesen
Borsod-Abaúj-Zemplén	49 720	60 692	1 876	112 288
Heves	22 484	33 341	1 063	56 888
Nógrád	9 209	14 448	629	24 286
Észak-Magyarország	81 413	108 481	3 568	193 462
Ország	486 056	324 014	28 950	839 019

Észak-Magyarország területén – részben vagy egészben – négy nemzeti park és 11 tájvédelmi körzet található, melyek a következők:

Nemzeti parkok	Tájvédelmi körzetek
Duna-Ipoly Nemzeti park	Hollókői
Bükk Nemzeti park	Kelet-Cserhát, Lázberci
Aggteleki Nemzeti park	Karancs-Medves, Zempléni, Tokaj-Bodrogszeg
Hortobágyi Nemzeti park	Mátrai, Tarnavidéki, Kesznyéteni
	Hevesi Fűves Puszták, Borsodi Mezőségi

2.2. A települések száma, területe, népességnagysága

Az észak-magyarországi régió területe 13 430 km², amely az ország 14,4%-át teszi ki, ezzel a régiók között a negyedik. A régió területének Borsod-Abaúj-Zemplén 54; Heves 27; míg Nógrád 19%-át adja.

Az észak-magyarországi régiót a 2006. január 1-jei közigazgatási állapot szerint 605 település alkotja, amelyből 39 város, ebből 3 megyei jogú. (Legutóbb, 2005. július 1-jei hatállyal Pálháza és Kisköre nyerte el a városi rangot.) A városi népesség aránya a régiók között Észak-Magyarországon (51%) a legalacsonyabb. A régión belül Borsod-Abaúj-Zemplén megyében legnagyobb a városlakók aránya (56%), míg Nógrádban a legkisebb (44%). A városok 2006. január 1-jén a régió területének 17%-át adták, a 39 városban 648 ezren laktak, 3%-kal kevesebben, mint hat évvel korábban. A városlakó népesség kevésbé fogyott, mint a falvakban élők (3,7%-kal). A térség legnagyobb városa Miskolc, ahol a régió városban lakó népességének 27%-a él és a köré lehatárolt kistérség az országban a legnagyobb, valamint a legnépesebb.

Az utóbbi években a várossá nyilvánítások nagy számban érintették a kisebb lélekszámú településeket, ami azt eredményezte, hogy míg 2001-ben a régió városainak 40%-a, 2006. év elején már 56%-a tartozott a 10 000 lakosnál kisebb városok közé. A növekedéshez a várossá nyilvánítás mellett az is hozzájárult, hogy a népesség-csökkenés következtében a korábban is városi rangú Szerencs ebbe a népesség-kategóriába került.

A régió településszerkezetét alapvetően az apró- és törpefalvak jellemzik. A 2006. év eleji területi beosztás szerint a települések 55%-a 1000 főnél kevesebb lakosú, ahol a népesség 12,4%-a (országosan 7,6%-a) élt. Az aprófalvak több mint felénél a lélekszám nem érte el az 500 főt. Az 500 főnél kevesebb lakosú aprófalvak aránya 29,8%, az itt élő népesség hányada (3,8%) meghaladta az országos átlagot (2,8%). Ugyanez az arány Borsod-Abaúj-Zemplénben 38,4%, illetve 4,7%. Hevesben az 500 főnél kisebb lakosú települések aránya mindössze 10,9%. Az aprófalvak a régió északi elzárt medencéiben, a határ mentén jellemzőek. Az Edelényi és az Encsi a két leginkább aprófalvas kistérség, ahol a települések hattizedében 500 főnél alacsonyabb a lélekszám. A települések egynegyede, 1000-1999 fős, 15%-a 2000-4999 fős, ahol a régió népességének 18%-a; illetve 20%-a lakott. Az 5%-ot képviselő 5000 fős, illetve nagyobb lélekszámú települések lakóinak hányada a régió népességének felét tette ki. Ezen belül Kazincbarcika, Gyöngyös és Ózd lélekszáma 30-40 ezer fő között alakult, Salgótarjáné közel 43 ezer fő volt, Egeré meghaladta az 56 ezret, Miskolc népessége pedig 174,4 ezer fő volt 2006. január 1-jén.

A népsűrűség 2006. év elején 94 fő/km², ami magasabb a vidéki átlagnál, ezt csak Közép-Magyarország és Közép-Dunántúl haladta meg. A régióon belül Borsod-Abaúj-Zemplén az átlagosnál sűrűbben, Heves és Nógrád ritkábban lakott. A kistérségek közül a Miskolci, az Egri, a Hatvani, a Salgótarjáni sűrűbben lakott, míg az elmaradottabb, városhiányos térségekben (Abaúj-Hegyközi, Bodrogközi, Mezőcsáti) alacsonyabb a népsűrűség.

2.3. Történelmi háttér

A régiót alkotó három megye az évszázadok során jelentős történelmi események színtere volt.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye területe már a paleolitikum óta megélhetést biztosított különböző népcsoportoknak. A Szeleta barlang, a Bükk hegység, Bodrogkeresztúr jelentős régészeti emlékek színhelye. A különféle fém-korszakok, valamint a népvándorlás csoportjai jelentős tárgyi emléket hagytak az utókor számára.

A magyar államiség első nagy erőpróbája a mongol (tatár) hordák betörése volt, amelyek 1241-ben a Sajó mellett Muhinál győzték le a magyar sereget. Kivonulásuk után erősödött meg a magyar állam, amelynek jelképei a megye erődítményei, várai, a korai román kori és gótikus templomai.

A kései középkor és a korai újkor századai a magyar nemzet függetlenségéért folytatott harcok időszaká. A megye több települése (Ónod, Sárospatak) és számos történelmi személyiség (Thököly, Rákócziak, Lorántffy) volt részese e folyamatnak. A XVIII-XIX. század fordulóján kezdődő függetlenségi és társadalmi reformmozgalom, valamint a nemzeti megújulást, a kultúra megteremtését célzó események jelentős nyomot hagytak a térség történelmében. Itt született Kossuth Lajos (Monok 1802), és Széphalomról irányította Kazinczy Ferenc a magyar irodalmi nyelv megteremtésének munkáját.

A kiegyezést követő évtizedek a térség iparosodásának, közlekedése korszerűsítésének időszaká. A XIX. század derekától Borsod gazdaságában a barnaszénbányászat és a kohászat vált meghatározóvá.

A trianoni békekötés következtében az akkori közigazgatási beosztás szerint Abaúj-Torna, Zemplén és Gömör megyék jelentős részét Csehszlovákiához csatolták.

A két világháború között és a második világháború után Miskolc, valamint a vegyiparral kiegészülve a Sajó völgy az ország nehézipari fellegvárává vált. A rendszerváltással, a térség gazdasági átalakulásával ennek jelentős része megszűnt, átalakult.

Heves megye területének természeti adottságai következtében, a Mátra és a Bükk vadban gazdag erdői, a hegyekben megbúvó barlangok már az ősember számára is megélhetést, védelmet nyújtottak. A népvándorlás korának hullámai is itt hagyták nyomukat.

A honfoglalás után – föltevések szerint – 1009-ben alapította István az egyházmegyét. Az Anjouk és Hunyadiak korát társadalmi és gazdasági fejlődés jellemezte, amely folyamat 1490 után megszakadt. Az 1514-es felkelésben a Heves megyei parasztok is tömegesen csatlakoztak Dózsa zászlaja alá.

Eger talán legfontosabb történelmi eseménye az 1552-ben bekövetkezett török támadás, amikor is egy maroknyi védő Dobó István vezetésével megakadályozta a vár elfoglalását, amelyet 1596-ban vettek újra ostrom alá, de ekkor már el is foglalták, így Heves megye török hódoltság alá került 1687-ig.

A Rákóczi-féle szabadságharcban Eger és Gyöngyös jelentős szerepet játszott. A XVIII. század gyors fejlődést biztosított Egernek. Az 1848-as forradalom eseményei több megyei települést is érintettek. Az 1867-es kiegyezést követően is a megye gazdasági életét a mezőgazdaság határozta meg, a megye ipara igen vontatottan indult fejlődésnek. A jelentősebb ipari üzemek elsősorban a mezőgazdasági termékek feldolgozására szakosodtak (Hatvani Cukorgyár, Egri Dohánygyár). A XX. század első felében a gazdasági élet meghatározója továbbra is a mezőgazdaság volt. A II. világháborút követően a megyében jelentős nehézipari fejlesztések valósultak meg. Felépült a lignitre alapozott Mátrai Erőmű. A megye mezőgazdaságiból ipari jellegűvé vált. A gazdasági szerkezete megváltozott, ebben meghatározó szerepet játszott többek között a széleskörű privatizáció, a vállalkozások számának emelkedése, a külföldi tőkebefektetések. A tulajdonreformmal összhangban folytatódott a kis- és középvállalkozások térnyerése.

Nógrád megye területén már a honfoglalás idején is éltek népcsoportok. Az államalapítástól elindult társadalmi berendezkedést, amelyhez a népesség alkalmazkodott, a török hódítás vágta ketté. A korszakra a várháborúk jellemzők, ekkor került sor a magyar történelem egyik legrámaibb epizódjára, a drégelyi vár ostromára 1552-ben. A védelmet irányító Szondi Györgynek, valamint 120 katonájának hősiességét, önfeláldozását még ellenfele is elismerte, ennek ellenére a várat nem tudták megvédeni. A vármegye területe 1575 és 1593 között török kézre került, a török hódoltság végül 1685-ben szűnt meg.

A következő fontos történelmi esemény a szécsényi országgyűlés, ahol Rákóczi Ferencet vezérlő fejedelemmé választották. 1710-ben Romhány mellett ütközött meg a fejedelem a labanc seregekkel. Az 1848-as forradalom, s különösen az 1867-es kiegyezés után e vidéken is megindult az iparosodás.

Új iparágak keletkeztek, s rátértek a nagyüzemi szénbányászkozásra. Salgótarján vidékén, ahol az ipartelepítéshez a feltételek nagyrészt adottak voltak, a vasúti közlekedés létrejöttével lehetővé vált a vas-, majd később az üvegyártás. A trianoni békeszerződés következtében Nógrád területének jelentős része Csehszlovákiához került. A II. világháborút követő időszakot az ipar nagyarányú térhódítása, a társadalmi szerkezet átalakulása jellemezte. A rendszerváltást követően az ipari termelés visszaesése, átrendeződése figyelhető meg.

3. NÉPESSÉG, FŐBB NÉPMOZGALMI JELLEMZŐK

3.1. A népességszám változása, korösszetétel

Észak-Magyarországon 2006. év elején hazánk népességének 12,5%-a, 1,3 millió fő élt, 3,3%-kal kevesebb, mint 2000. év elején. A népességszám csökkenése nagyobb az országosnál (1,4%) és nem egyformán érintette a régiót alkotó három megyét. A népességfogyás mértéke Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a legnagyobb (3,9%), Hevesben a legkisebb (2,2%).

Észak-Magyarországon 2006. év elején 599 201 férfi és 662 288 nő élt, ezer férfira 1105 nő jutott (országosan 1106). A nőtöbbség Heves megyében a legnagyobb (1125), Nógrádban a legkisebb (1094).

Magyarországon a népesség **korösszetétele** az utóbbi évtizedekben jelentős átalakuláson ment keresztül: nőtt az időskorúak (65 évesek és idősebbek), csökkent a gyermekkorúak (0-14 évesek) aránya. A demográfiai öregedés folyamata Észak-Magyarországon is megfigyelhető. A gyermekkorúak aránya a 2001. február 1-jei 18%-ról 2006. elejére 16,6%-ra csökkent, miközben a 65 évesek és idősebbeké 15,3%-ról 16,1%-ra nőtt. A korösszetétel eltér az országostól: a gyermekkorúak, valamint az időskorúak hányada nagyobb, a 15-64 éveseké kisebb. A népesség az egyes korcsoportokban eltérően alakult:

- Az 50-54 évesek száma 13,1%-kal (országosan 12,5%-kal) több mint a 2001. évi népszámláláskor. (Ez a korosztály az ötvenes évek elején az ún. „Ratkó korszak” alatt született.) A növekedés mértéke a régióban Nógrád megyében a legnagyobb (14,3%), Hevesben a legkisebb (12,5%).
- A 40-44 évesek száma jelentősen, 16%-kal csökkent. (Ez a korosztály a hatvanas évek demográfiai hullámvölgye idején született.) A fogyás mértéke mindhárom megyében nagyobb az országosnál, legnagyobb (18,4%-os) Hevesben.
- A 25-34 évesek száma ismét gyarapodott, mivel többségük a Ratkó korszakban született 50-54 évesek gyermekei. A növekedés 2001-hez képest a régióban 4,2%, országosan 7,9% volt, régióon belül Heves megyében emelkedett a legjobban (9,8%-kal), Nógrádban pedig a legkevésbé (2,1%-kal).
- A 20 évesnél fiatalabb népesség – a születések tartós csökkenése következtében – valamennyi korcsoportban csökkent, a fogyás mértéke az 5-9 éveseknél a legnagyobb (14,3%), a 15-19 éveseknél a legkisebb (3,2%). A régiót alkotó megyék közül a 0-4; illetve a 10-14 évesek száma Borsod-Abaúj-Zemplén megyében csökkent a legjobban (12,1; illetve 8%-kal), míg az 5-9 éveseké Nógrádban (15,2%-kal).

Az Európai Unió 25 tagállamában 2004. év közepén több mint 458 millió ember élt, 1,5%-kal több mint 2000-ben. A korábban csatlakozott 15 tagország össznépességére is a növekedés a jellemző, (1,9%), míg a 2004. május 1-jén csatlakozott 10 országban 0,7%-os csökkenés következett be. A 10 új tagállam közül a vizsgált időszakban a népesség Cipruson, Máltán, Szlovéniában nőtt, Lettországon, Litvániában, Észtországon, Magyarországon, Lengyelországon, Csehországon és Szlovákiában csökkent.

Az Európai Unióban is megfigyelhető a népesség öregedése és ezzel együtt a gyermekkorúak hányadának csökkenése. 2004. évben a 14 évesek és fiatalabbak népességén belüli aránya a 25 tagállamban 16,4%, ezen belül Magyarországon 15,9%.

A gyermekkorúak hányada Írorszáiban a legmagasabb (20,9%), míg Olaszországban a legalacsonyabb (14,2%). A 10 új tagállam közül a fiatalok aránya Cipruson, Máltán, Litvániában, Szlovákiában és Lengyelországban meghaladta az EU-25 átlagát. A 64 éven felüliek hányada a tagállamokban az összes népesség 16,4%-át tette ki, ezen belül Magyarországon 15,5%-át. Az idősek aránya Olaszországban (19,2%), ezt követően Németországban (18%) volt a legmagasabb, míg Írorszáiban (11,1%), illetve Szlovákiában (11,5%) a legalacsonyabb. Az újonnan csatlakozott 10 országban az időskorúak hányada 13,6%, de ez jóval nagyobb Lettorszáiban, illetve Észtországban (16,2; illetve 16,1%).

Korösszetétel, eltartottsági ráta, öregedési index, 2006. január 1.

(százalék)

Megnevezés	Borsod- Abaúj- Zemplén	Heves	Nógrád	Észak- magyaror- szági régió	Ország	EU-25 [*]
	megye					
14 éves és fiatalabb	17,4	15,4	15,6	16,6	15,4	16,4
15-64 éves	67,2	67,5	67,6	67,4	68,8	67,2
65 éves és idősebb	15,4	17,1	16,8	16,1	15,8	16,4
ÖSSZESEN	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Az eltartott népesség rátája ^{a)}	48,8	48,1	47,9	48,4	45,4	48,8
Öregedési index ^{b)}	88,8	111,2	107,3	97,0	102,4,	100,0

* 2004. évi adat. a) A 0-14 éves és a 65 éves és idősebb népesség a 15-64 éves népesség százalékában. b) Az idős népesség a gyermek (0-14) népesség százalékában.

A korösszetétel változása befolyásolja az aktív korú népességre háruló eltartási terheket. Az **eltartottsági ráta** (a 0-14 évesek és a 65 évesek és idősebbek aránya a 15-64 évesekhez képest) a 7 régió közül Észak-Magyarorszáiban a legmagasabb: 2006. január 1-jén száz 15-64 évesre 48,4 gyermek és időskorú személy jutott, míg országosan 45,4. A magasabb ráta értékét alapvetően befolyásolta, hogy a 15-64 évesek hányada a régiók közül a legkisebb. A ráta értéke régióin belül legmagasabb Borsod-Abaúj-Zemplén, legkisebb Nógrád megyében.

Az Európai Unió tagállamaiban az eltartottsági ráta 2004. évben 48,8, a 10 új tagállam közül a mutatószám Litvániában volt a legnagyobb (48,6), Szlovákiában a legkisebb (41).

A korösszetétel változását jól szemlélteti az **öregedési index**. Észak-Magyarországon 2006. január 1-jén 100 gyermekkorúra 97 idős ember jutott, míg országosan 102,4. A régióba tartozó megyéknél jelentősek az eltérések. A népesség öregedése elsősorban Heves megyére jellemző, a mutató értéke 111,2, míg Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 88,8.

Az Európai Unió országaiban a 2004. évi adatok alapján az öregedési index átlagos értéke (100) nagyobb, ezen belül az újonnan csatlakozott államokban kisebb (81,4), mint Magyarországon. Az unió országai közül a két szélső értéket Írország (53,1) és Olaszország (135,2) képviselte.

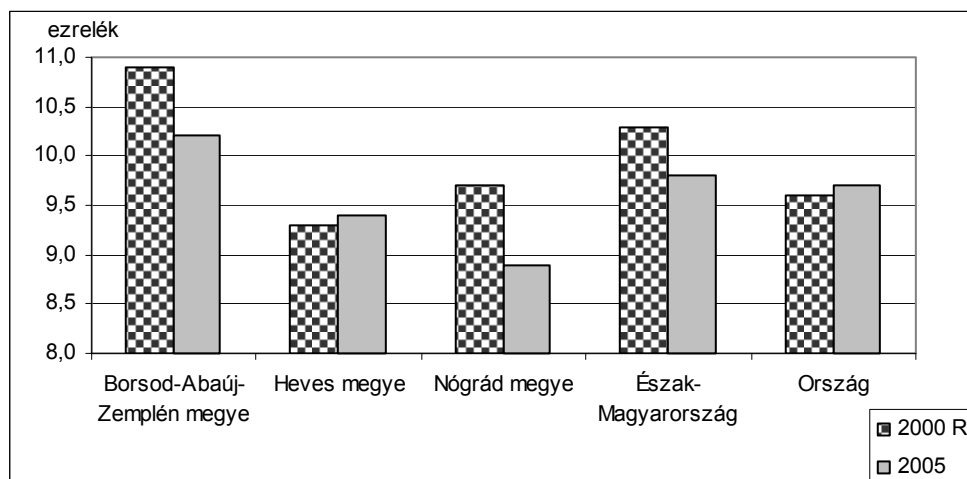
3.2. Élveszületés, halálozás, vándorlás

Észak-Magyarországon a népességet alakító tényezők közül a természetes fogyás a meghatározó, a vándorlás kisebb szerepet játszik.

Az **élveszületési** arányszám Észak-Magyarországon – a 2000-2005. évek átlagát tekintve – 9,9 ezrelék, nagyobb, mint országosan (9,5 ezrelék). Legnagyobb születési ráta (10,4 ezrelék) Borsod-Abaúj-Zemplén megyét, a legkisebb Heves megyét (9,3 ezrelék) jellemezte. Az ezer lakosra jutó élveszületések száma a régióban a 2000. évi 10,3 ezrelékről 2005-ben 9,9 ezrelékre csökkent, országosan ugyanakkor 9,6 ezrelékről 9,7 ezrelékre nőtt. A régión belül a ráta értéke 2005-ben Heves megyében nagyobb, a másik két megyében kisebb, mint 2000-ben.

Az Európai Unióban 2004-ben ezer lakosra átlagosan 10,5 élveszületés jutott, ezen belül az új csatlakozott országokban ennél kevesebb, 9,4. A ráta értéke az Európai Unió tagállamai közül Németországban, Lettországban, Litvániában, Görögországban, valamint Lengyelországban alacsonyabb, mint Magyarországon.

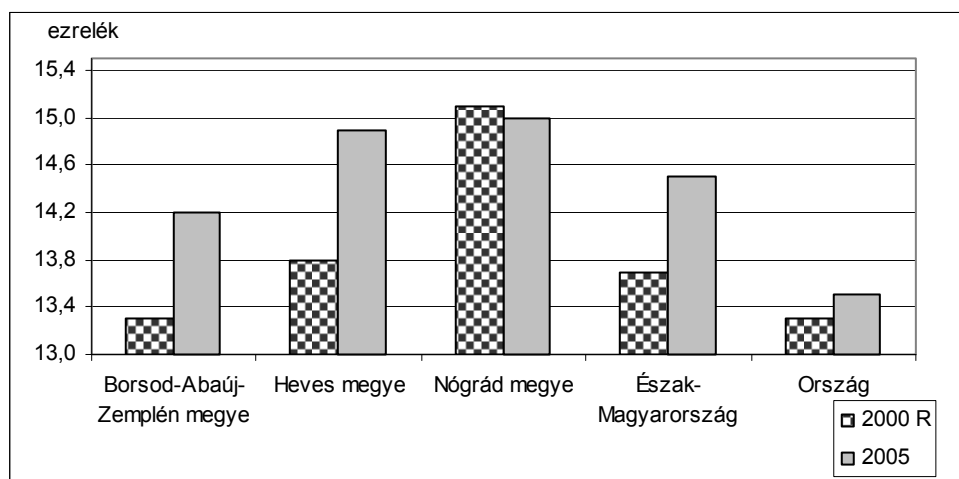
Az 1000 lakosra jutó élveszületések száma

Észak-Magyarországon ezer szülőképes korú (15-49 éves) nőre 2005-ben 41 (országosan 40) élveszületés jutott. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a mutató értéke (43) meghaladta a régió átlagát. Az ezer megfelelő korú nőre jutó élveszületések száma a 15-19, a 20-24, a 25-29 éves korcsoportban nagyobb, a 30-34, a 35-39, valamint a 40-49 éveseknél kisebb, mint országosan. A gyermekszülés a 25-29 éves korban a leggyakoribb, a régió átlagát meghaladó volt Nógrád és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (99, illetve 96 születés).

A természetes népmozgalom másik összetevője a **halandóság**. A régió egészében 2000-2005 között ezer lakosra vetítve évente átlagosan 14 halálozás jutott. A ráta értéke 0,8 ezrelékponttal meghaladta az országost. Az ezer lakosra jutó halálozások száma 2005-ben Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében nagyobb, míg Nógrádban kisebb volt, mint öt évvel korábban. Az emelkedés ellenére a mutató értéke 2005-ben Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (14,2 ezrelék) alacsonyabb, a másik két megyében magasabb volt a régió átlagánál (14,5 ezrelék), amely jelentősen meghaladta az országost (13,5 ezrelék). A mortalitás alakulását befolyásolja a népesség korösszetétele is: Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a 0-14 évesek hányada nagyobb, a 65 évesek és idősebbeké kisebb volt, mint a régió egészében, a másik két megyében fordított a helyzet.

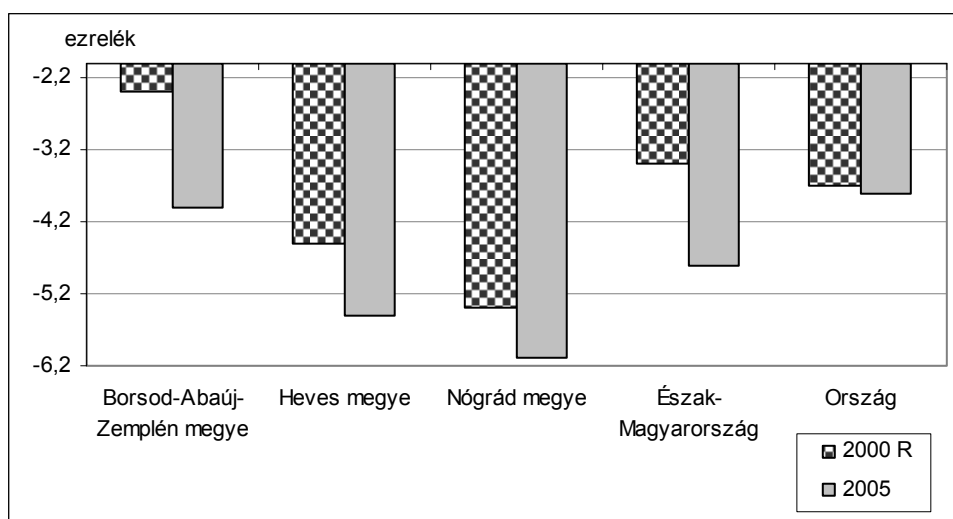
Az 1000 lakosra jutó halálozások száma

Az Európai Unió országaiban 2004-ben átlagosan 9,5 halálozás jutott ezer lakosra, ezen belül a 10 új tagállamban 10,4. A 25 tagállam közül a legkedvezőbb mutatóval Ciprus (7,1 ezrelék), ezt követően Írország (7,2 ezrelék) rendelkezett. A magyarországi halálozási arányszámnál (13,1 ezrelék) csak Lettországnak (13,8 ezrelék) és Észtországnak (13,2 ezrelék) volt kedvezőtlenebb.

Észak-Magyarországon 2000-2005. években a halálozások száma az országoshoz hasonlóan meghaladta az élveszületéseket és így az évtized elejét is jellemző **természetes fogyás** a régió egészében tovább nőtt. Az élveszületések és a halálozások ezer lakosra jutó egyenlege 2000-2005 között évente átlagosan 4 ezrelékes – országosan 3,7 ezrelékes – természetes fogyást mutatott. Az ezer lakosra jutó éves népességfogyás a 2000. évi 3,4-ről 2005-ben 4,8-re emelkedett. A természetes fogyás a régió minden megyéjére jellemző, ezen belül a ráta értéke Nógrád megyében a legnagyobb (6,1 fő).

Az 1000 lakosra jutó természetes fogyás

Az Európai Unió tagországainak többségében több ember születik, mint amennyi meghal. A 25 tagországban összességében a népesség a természetes népmozgalomból adódóan gyarapodott. Ezen belül az új tagállamok közül a gyarapodás Ciprusra, Máltára és Szlovákiára jellemző, míg a többi Magyarorszáéhoz hasonló mértékben fogyott.

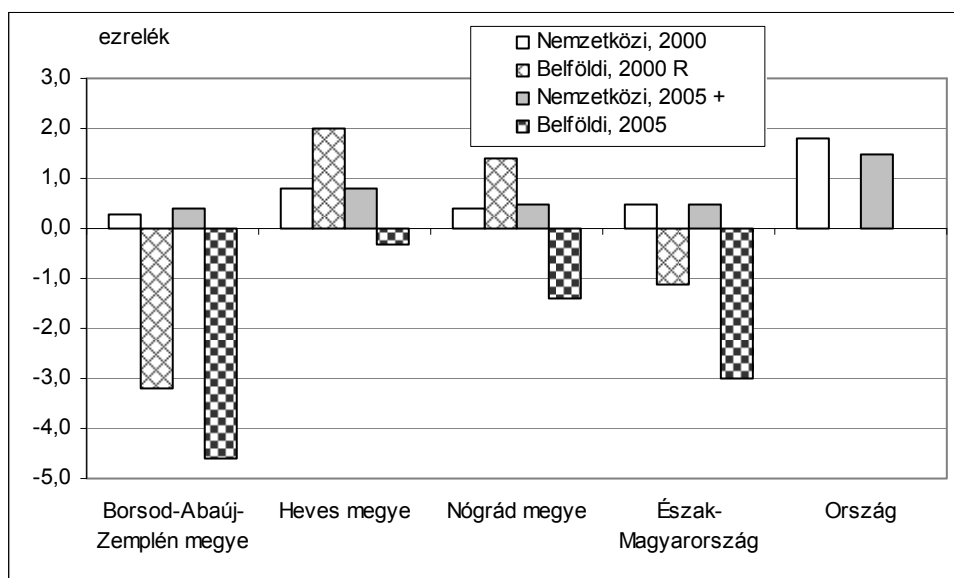
A népességszámot a természetes népmozgalom mellett a vándorlások is befolyásolják. A **vándorlás** két összetevője: az országhatárt átlépő (nemzetközi), valamint a belföldi népesség mozgása. Észak-Magyarországon a vizsgált hat évben a nemzetközi vándorlás egyenlege – az országoshoz hasonlóan – népességet növelő, míg a belföldi csökkenítő tényező volt.

A régióban a 2000-2005. években a **külföldről** bevándorlók száma 4250 fő volt, míg az oda kivándorlóké ennél jóval kevesebb, 711 fő. A nettó migráció – a bevándorlók kivándorlókkal csökkentett száma – 2000-2005 között az előzetes adatok alapján 3539 fő, az országos 3,5%-a. A 2000-2005. években ezer lakosra évente átlagosan 0,5 fős nemzetközi vándorlási nyereség jutott. A nemzetközi vándorlás egyenlege mindhárom megyében pozitív volt. A mutató értéke Heves megyében a legnagyobb (0,8 fő), Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a legkisebb (0,3 fő).

Észak-Magyarországon a 2000-2005. években a **belföldi** lakóhely-változtatások következtében ezer lakosra évente átlagosan 2,3 fős belföldi vándorlási veszteség keletkezett. Régió belül csak Heves megyében pozitív a belföldi vándorlás egyenlege. A legszámottevőbb veszteséget (évi átlagban 4,2 fő) Borsod-Abaúj-Zemplén megyében regisztrálták. A régióban a belföldi vándorlási egyenleg 2005. évben 3786 fős veszteséget jelentett és az ezer lakosra jutó vándorlási veszteség 3 főre emelkedett. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből elköltözők száma minden évben meghaladta a beköltözőkét, Nógrád megyére ez 2002-től volt jellemző, míg Hevesre a 2002. és a 2005. években.

Mindhárom megyében a belföldi lakóhely változtatók többségére jellemző a megyén belüli költözés, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a legmagasabb a megyén belül költözők aránya (64%), és Nógrád megyében a legalacsonyabb (54%). 2005. évben a régióból Budapestre költözött az elvándorlók 13%-a, Nógrád és Heves megyéből ennél több, 16; illetve 14%-a. Az összes elvándorló többsége (57%-a) városokba költözött, hányaduk Borsod-Abaúj-Zemplén és Nógrád megyében közel azonos 57,2; illetve 57,1%.

Az 1000 lakosra jutó nemzetközi és belföldi vándorlási különbség

Az Európai Unióba vándorló személyek hatással vannak az EU népességének alakulására. A nettó migrációs ráta – a bevándorlók kivándorlókkal csökkentett száma ezer lakosra számítva – a 2004. évi adatok alapján a régi tagállamokban (EU-15) átlagosan 4,7 fő volt, ennél jóval kisebb a 10 új tagállamban (0,5). Az EU-25 migrációs rátája így 2004-ben 4 főre csökkent. Kiemelkedő az ezer főre jutó nettó migráció pl. Cipruson (21,3 fő) és Spanyolországban (14,3 fő), ugyanakkor a bevándorlók számát meghaladóan vándoroltak ki pl. Litvániából, Hollandiából, ahol ezer lakosra 2,8 fős; illetve 0,6 fős veszteség jutott.

3.3. Házasságkötés és válás

A népmozgalmi folyamatok közül a születések és halálozások alakulása közvetlenül befolyásolja a népességszámot. Ezeken túl azonban – közvetett módon – a házasságkötések és válások is hatást gyakorolnak rá.

A **házasságkötések** gyakoriságában az utóbbi hat évben csökkenő tendencia mutatkozott. Észak-Magyarországon 2005-ben 14%-kal, azaz 807 párral kevesebb kötött házasságot, mint öt évvel korábban. Országosan 8,1% a csökkenés. A házasságkötések visszaesése mindhárom megyében nagyobb volt az országos átlagnál, ezen belül Hevesben volt a legszámottevőbb (19,6%). A házasságkötések ezer lakosra jutó száma a régió egészében a 2000. évi 4,5-ről 2005. évben 4-re esett vissza. A mutató értéke mindkét évben alacsonyabb, mint országosan.

A házassági hajlandóság a fiatalabb korosztályoknál csökkent, ennek oka többek között az iskolai tanulmányok idejének növekedése, a munkaerő-piaci szerepvállalás előtérbe kerülése és a családalapítás későbbre tervezése. A régióban a 25 évesnél fiatalabb férfiak és nők házasságkötéseinek száma jelentősen visszaesett: 2005-ben a férfiaknál 43%-a (országosan 39%-a), a nőknél 51%-a (országosan 52%-a) volt az öt évvel korábbiak. Emelkedés figyelhető meg ugyanakkor a házasságra lépők számánál az „érettebb” korosztályokban: a 30-39 éves férfiaknál 39%-os, a nőknél 43%-os. Az ebbe a korcsoportba tartozóknál a házasságkötési hajlandóság régió belül legjobban Borsod-Abaúj-Zemplén megyében nőtt (a férfiaknál 46%-kal, a nőknél 52%-kal), míg legkevesebbé Nógrádban (21%-kal; illetve 30%-kal).

Az Európai Unióban is megfigyelhető a házasságkötések számának csökkenése. A 25 tagországban 2004-ben ezer lakosra átlagosan 4,8 házasságkötés jutott, míg 1995-ben 5,2. A 25 tagállam közül a legkedvezőbb mutatóval Ciprus (7,2), míg a legkedvezőtlenekkel Szlovénia rendelkezett (3,3). A házasságkötési arányszám Magyarországon 2004-ben 4,3 ezrelék volt, ennél kisebb értéket Szlovénián kívül Belgiumban (4,1 ezrelék) és Görögországban (4,2 ezrelék) regisztráltak.

A csökkenő házassági kedv többnyire a **válások** növekvő számával párosult. Észak-Magyarországon a válások száma 2000-2005. között – 2004. év kivételével – évről évre emelkedett. Bontóperi ítélettel 2005. évben 3160 házasság szűnt meg, 11%-kal több mint 2000. évben. A növekedés mértéke jóval meghaladta az országosot (3,4%). A válások ezer lakosra jutó száma 2005. évben a régióban 2,5; míg 2000-ben 2,2 volt. A mutató értéke 2005-ben azonos az országossal, 2000-ben kisebb volt annál. A legtöbb bontóper ezer lakosra 2005-ben a régióba tartozó megyék közül Borsod-Abaúj-Zemplén megyében jutott (2,6), legkevesebb Heves megyében (2,3). A fiatal házasságok válási gyakorisága 2000-2005 között csökkent, és egyre gyakoribb a válás a harmincas és ötvenes éveikben járó házaspárok között. Észak-Magyarországon 2005-ben a 30-39 éves elvált férfiak száma 29%-kal, a nőké 34%-kal több mint 2000-ben. A régió belül mindkét nemnél Borsod-Abaúj-Zemplén megyében regisztráltak a legnagyobb növekedést (41%; illetve 47%). A régióban az 50-59 éves korcsoportba tartozó elvált férfiak száma 72%-kal, a nőké 85%-kal emelkedett 2000. évhez képest. Ezen belül a férfiak esetében Nógrádban, a nőknél Borsod-Abaúj-Zemplénben nőtt a legjobban (97%-kal; illetve 139%-kal).

A házasságkötések és válások mérlegét a száz házasságkötésre jutó válások száma mutatja, mely a 2005. évi adatok szerint a régióban 63, jóval több a 2000. évinél (49). A régióban a mutató értéke 7-tel több az országosnál és ezen belül Nógrád megyében a legmagasabb (66), Hevesben a legalacsonyabb (58).

2004-ben az Európai Unió tagállamaiban ezer lakosra 2,1 válás jutott, ezen belül az újonnan csatlakozott 10 országban valamivel kevesebb (2 ezrelék). Magyarországon a mutató értéke a 2004. évi adatok alapján 2,4 ezrelék volt, az EU-25 átlagától 0,3 ezrelékponttal több. Az új tagállamok közül ezer lakosra a magyarországinál több válás jutott Csehországban (3,2 ezrelék), Litvániában (3,2 ezrelék), valamint Észtországban (3,1 ezrelék). (Málta adata nem állt rendelkezésre.)

4. ISKOLÁZOTTSÁG OKTATÁS

4.1. A népesség iskolázottság szerinti összetétele

4.1.1. A legmagasabb befejezett iskolai végzettség és nemek szerint

Az iskolai végzettség, a szakképzettség leginkább magától értetődő hasznosulása a munkaerőpiacon való érvényesülés, a jó foglalkoztatási pozíció és a kereset. Általában az iskolai végzettség szintjének növekedése következtében a munkaerő-piaci részvétel mértéke is növekszik, illetve annak hiánya természetes módon vezethet a munkaerő-piaci és ezen keresztül a szélesebb értelemben vett társadalmi kirekesztődéshez.

Magyarországon az oktatásban a XX. század első felében a hangsúly az alap-, a második felében a középfokú oktatáson volt, az utolsó évtizedben pedig a felsőszintű képzésre helyeződött át. Ennek megfelelően a népesség iskolázottsági szintjének alakulását az ezredfordulót követően a közép- és felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők népességben belüli arányának növekedése jellemezte, ezzel párhuzamosan egyre kevesebb az általános iskola 8. évfolyamánál alacsonyabb végzettségűek aránya.

Az iskolai végzettségről árnyaltabb képet kapunk, ha a különböző szintű végzettségeket a népesség megfelelő (az adott végzettség megszerzéséhez szükséges életkorú) csoportjaihoz viszonyítjuk. A 2001. évi népszámlálás és a 2005. évi mikrocenzus adatainak összevetéséből megállapítható, hogy az Észak-Magyarországon élők képzettségi szintje ugyan emelkedett, azonban továbbra is alacsonyabb az országos és több régió átlagánál is.

Észak-Magyarországon a 2005. évi mikrocenzus adatai szerint a **10 éves és idősebb népesség** 0,7%-a (országosan 0,5%-a) az általános iskola első évfolyamát sem végezte el, ez az arányszám a régiók többségében ennél kedvezőbb. A régióon belül Nógrád megyében a legalacsonyabb (0,3%) ez a hányad, nemenként vizsgálva viszont a régióban megyénként nincs lényeges különbség.

Az észak-magyarországi térségben élő **15 éves és idősebb népesség** 89%-a – négy évvel korábban 86%-a – elvégezte az általános iskola 8. évfolyamát, hányaduk országosan megközelítette a 92%-ot. A régiók rangsorában ez a 6. helyhez elegendő. Ez az arányszám csupán Nógrádban haladta meg (90%) a régiós átlagot, továbbá ez a végzettség a férfiak körében mindhárom megye esetében arányaiban nagyobb, mint a nőknél.

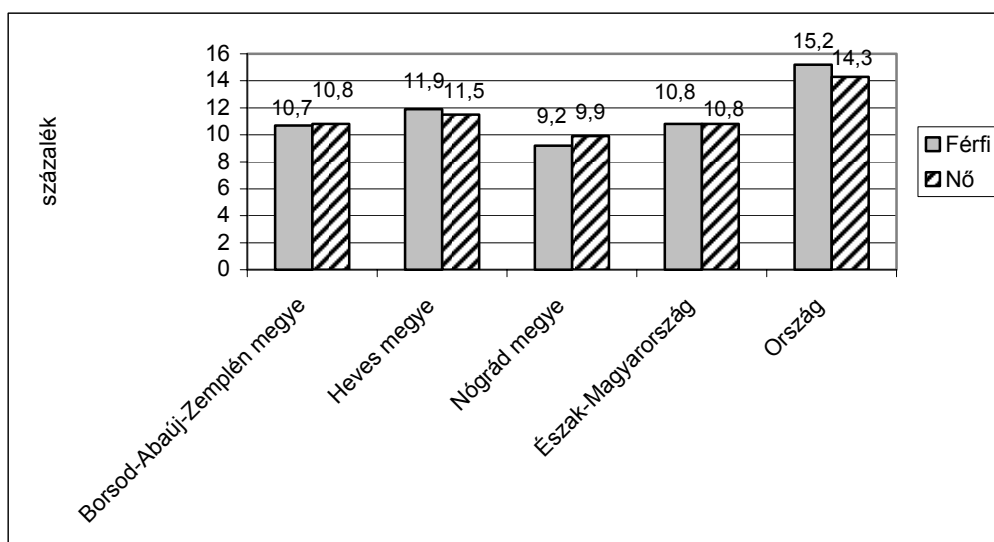
A **18 éves és idősebbek** között a legalább középiskolai végzettséggel rendelkezők hányada a régióban 2005-ben 37,5% volt, mintegy 4 százalékponttal magasabb a négy évvel korábnál, ugyanakkor 5 százalékponttal elmaradt a hazai átlagtól. Régióon belül ez az arány Heves megyében kimagasló (közel 41%), ezzel szemben Nógrádban a 35%-ot sem éri el. Régiós összehasonlításban térségünk a 4. helyen áll. Mind régiós, mind országos szinten az a jellemző, hogy az érettségizettek aránya a nők körében magasabb: náluk ugyanis az érettségit nem adó szakmunkásképzés kevésbé jellemző, mint a férfiaknál, emellett a fiatalabb nők tanulási hajlandósága is nagyobb mértékű.

Az iskolázottság javulása ellenére 2005-ben továbbra is Észak-Magyarországon a legkisebb, 10,8% a **25 éves és idősebb népesség** között az egyetemi, főiskolai oklevéllel

rendelkezők hányada. (A hazai átlag 14,7%.) Régióon belül legjobban közelíti ez az arányszám az országos átlagot Heves megyében, ahol legutóbb 11,7% volt.

Országos tendencia, hogy a nemek közötti felsőfokú iskolázottsági különbségek mérséklődnek: a megfelelő korúakhoz viszonyított arányt tekintve a nők 2005-ben már csaknem „utolérték” a férfiakat, sőt a diplomások számát illetően már a nők kerültek többségbe. (Hazai viszonylatban a 25 éves és idősebbek között ezer diplomás férfira 1104 diplomás nő jutott 2005-ben, Észak-Magyarországon még ennél is több, 1189.) Észak-Magyarországon a helyzet annyiban más, hogy a férfiak és a nők körében a diplomások aránya megegyezik, egyaránt 10,8%. Heves megyében továbbra is a férfiak, míg a másik két megyében már a nők között nagyobb a felsőfokú végzettségűek hányada.

Az egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők a 25 éves és idősebb népesség százalékában nemek szerint, 2005

4.1.2. A legmagasabb befejezett iskolai végzettség jellege szerint

A 2005. évi mikrocenzus adatai lehetőséget nyújtanak a 15 éves és idősebb népesség legmagasabb **befejezett iskolai végzettségének jelleg** szerinti vizsgálatára. A végzettség jellege szerinti megoszlásban tapasztalt változás a társadalmi-gazdasági igényekkel összhangban fejlődő és bővülő iskolaválasztékhoz is kapcsolódik. Észak-Magyarországon – az országos átlagnál alacsonyabb iskolázottsági szinttel összefüggésben – a hazai átlagnál magasabb az „általános” végzettségűek hányada. A régióban 2005-ben a közel 1,1 millió 15 éves és idősebb népesség 45%-a általános középiskolainál alacsonyabb végzettségű volt, további 12%-a általános középiskolai érettségivel rendelkezett. Ezek az arányok országosan 40; illetve 13% körüliek. Az ipari, építőipari jellegű végzettségűek súlya az országossal egyezően térségünkben is egyötöd volt, ezt a kereskedelmi (4,7%), az oktatási, tudományos, közművelődési (4,6%), a mezőgazdasági (2,7%), majd a közigazgatási (2,4%) jellegű végzettségűek követik. Ez utóbbi arányszámok mindegyike kisebb a hazai átlagnál.

- Az **érettségi nélküli középfokú, szakmai oklevéllel** rendelkezők körében – csakúgy, mint országosan – Észak-Magyarországon is az ipari, építőipari jellegű végzettségűek vannak többségben, hányaduk (74%) némileg meghaladja a hazai arányszámot (71%). Második helyen a kereskedelmi végzettségűek csoportja áll, ez a régióban közel 32 ezer főt jelent, amit az agrárjellegű végzettségűek követnek több mint 11 ezer fővel.
- A **középiskolai érettségit** szerzett népesség között továbbra is a gimnáziumi végzettség a meghatározó, a régióban és országosan közel azonos – 45; illetve 46%-os – arányszámmal. Ezt az ipari, építőipari végzettségűek követik, 21; illetve 19%-os részesedéssel. A többi végzettség esetében az arányszámok általában alacsonyabbak térségünkben az országosnál, egyedül a pénzügyi, számviteli jellegűeké (6,6%) haladja azt meg lényegesebben.
- Országos jelenség, hogy a **diplomások** között az utóbbi évtizedben tovább csökkent a jogtudományi végzettségűek száma és aránya, „vezető helyüket” átvették az oktatási, tudományos, közművelődési oklevelet szerzetek. 2005-ben a felsőfokú iskolával rendelkezők 1,1 milliós csoportján belül ez utóbbiak 36%-ot képviseltek, egyötöd a műszaki, 6-9% között mozog az agrártudományi, egészségügyi és közgazdasági végzettségűek aránya. Észak-Magyarországon is hasonló a „népszerűségi sorrend”, azzal a különbséggel, hogy a térségben nagyobb (43%) az oktatási végzettségűek súlya. A férfiaknál a műszaki, ipari képzések, a nőknél az oktatási terület a legnépszerűbb.

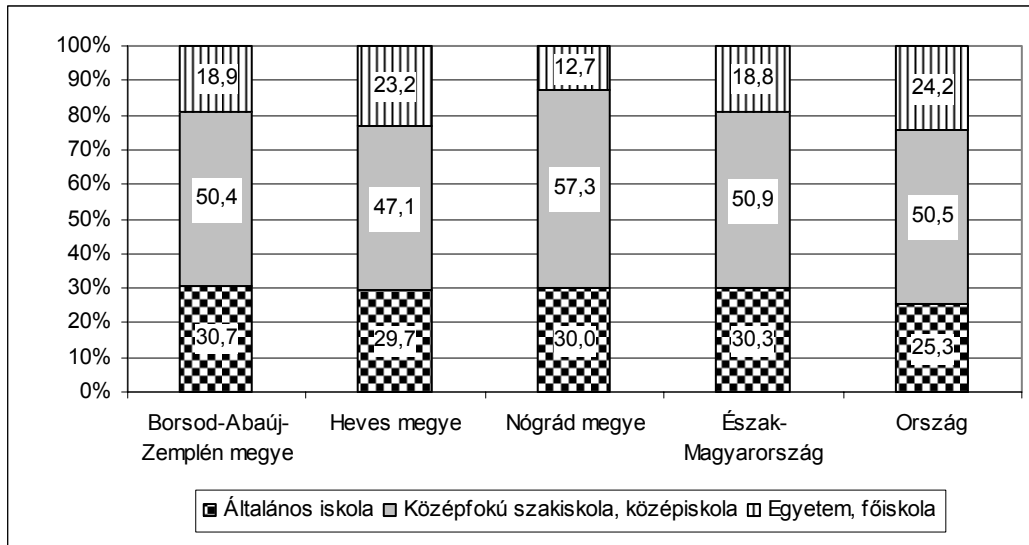
4.2. A nappali tagozatos tanulók napi ingázása

Az oktatási intézmények területi elhelyezkedése intézménytípusonként eltérő: óvodák és általános iskolák a városok mellett a községek többségében is megtalálhatók, míg középiskolák, továbbá felsőfokú képzést nyújtó intézmények általában a nagyobb városokban, megyeszékhelyeken, illetve bizonyos intézmények csak Budapesten működnek. Mindez szükségessé teszi a lakóhely és az iskola közötti ingázást, amely iskolatípusonként, térségenként eltérő, továbbá a közlekedés módja és időtartama is különböző.

A 2005. évi mikrocenzus idején Észak-Magyarországon a 213,5 ezer nappali tagozatos tanuló közül csaknem minden 3. (országosan minden 4.) **naponta ingázott** az otthona és az iskola között. Arányuk régióon belül Nógrád megyében volt a legnagyobb (közel 36%), szám szerint ugyanakkor legtöbben (35,4 ezren) Borsod-Abaúj-Zemplén megyében(ből) ingáztak. Az eljárók többsége járművel, ezen belül is leginkább egyféle járművel közlekedett, régiós szinten és országosan is a távolsági autóbusz igénybevétele a legjellemzőbb. Észak-Magyarországon a naponta eljáró közel 64 ezer diák közül 28 ezernek (44%-uknak) egy óránál is több időt kell utazással töltenie, ez az arány Nógrádban a legnagyobb (46,3%), az országos átlagot (48,5%) azonban még itt sem éri el. Régióon belül, de országos összehasonlításban is említésre méltó, hogy Hevesben a naponta eljáró tanulók közül csaknem minden hatodik diáknak 2 óránál is több időt kellett 2005-ben utazással töltenie.

A naponta eljáró tanulók **iskolatípusok** szerinti összetétele megyénként eltérő: Nógrád megyében a középiskolai képzésben résztvevők hányada, Heves megyében a főiskolai, egyetemi oktatást igénybe vevőké, míg Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az általános iskolásoké magasabb az átlagosnál.

A naponta ingázók összetétele iskolatípusok szerint 2005

Észak-Magyarországon az ingázók közül minden 2. (csakúgy, mint országosan) középiskolába jár, az ennél magasabb szintű képzésben részesülők hányada nem egészen 19; az általános iskolásoké pedig 30% körüli. (Országosan ez utóbbi két iskolatípus részesedése közel azonos: 24; illetve 25%.)

Az utazással töltött idő hossza iskolatípusonként erőteljesen differenciált.

- Amíg ugyanis az általános iskolások közel kilenctizede a régióban naponta legfeljebb egy órát tölt utazással, addig a magasabb szinten tanulók esetében a hosszabb utazási idő a gyakoribb.
- A középiskolába eljáró 32 ezer diák közül minden 4. (hasonlóan, mint országosan) naponta 1,5-2 órát utazik, ebben a vonatkozásban Nógrád megye helyzete más, ott minden 3. tanulónál ez tapasztalható.
- A főiskolai, egyetemi képzésben részt vevő hallgatók körében a legmagasabb (a régióban 35; országosan csaknem 30%) a naponta 2 óránál is többet utazók aránya. Régióon belül Borsod-Abaúj-Zemplén és Nógrád megye képviseli a két ellenpólust: 38; illetve 23%-kal.

4.3. Az oktatás főbb mutatói oktatási szintek szerint térségi összehasonlításban

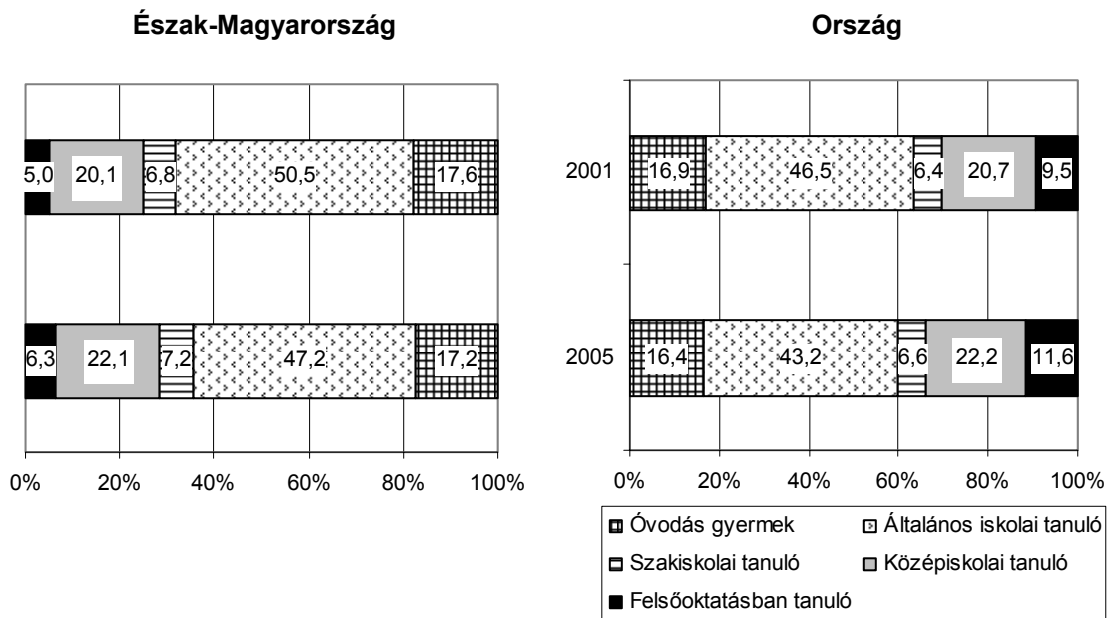
2000 márciusában az Európa Tanács lisszaboni ülése egyebek mellett a következő stratégiai célt fogalmazta meg: „2010-re Európa legyen a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdasága, amely képes fenntartható gazdasági növekedés elérésére, egyre több és jobb munkalehetőség, nagyobb társadalmi kohézió megteremtésére”. Ezért az országok külön-külön és a nemzetközi szervezetek is kiemelt figyelmet fordítanak az oktatás és a szakképzés fejlesztésére, ami az oktatásra felhasznált kiadásokban is érződik. Ez utóbbit az oktatáspolitikai elképzeléseken kívül legnagyobb mértékben a gazdaság mindenkori állapota, a fiatal korosztályok létszáma és az iskolázottság mértéke határozza meg.

Magyarországon 2005-ben az állami költségvetés oktatási kiadásai (a felhalmozási kiadásokkal együtt) több mint 1170 milliárd forintot tettek ki, folyó áron 7%-kal többet, mint egy évvel korábban. Az összeg 74%-át a közoktatás – óvoda, alap- és középfokú oktatás –több mint 19%-át a felsőfokú oktatás használta fel, 7%-ot pedig felnőttképzésre és egyéb oktatást kiegészítő tevékenységekre fordítottak.

Kiemelt figyelmet érdemelnek azon térségek (mint pl. Észak-Magyarország), ahol a lakosság iskolázottsága elmarad az országostól, hiszen ezen régiókban az oktatási, iskolázottsági szint javítása elősegítheti a gazdasági hátrányok leküzdését, a munkanélküliség mérséklődését.

Az óvodai nevelésben és a nappali rendszerű iskolai oktatásban a 2005/2006. tanévben Észak-Magyarországon közel 250 ezer gyermek és fiatal, az érintett – 3-22 éves – korosztály közel 80%-a vett részt. Ez számszerűen mintegy 6 ezerrel kevesebb, arányát tekintve viszont 3 százalékponttal több, mint a 2001/2002. tanévben. Országosan 7 százalékpontos növekedést követően hányaduk legutóbb megközelítette a 87%-ot.

Óvodai nevelésben, nappali tagozatos iskolai oktatásban részt vevők megoszlása

Az **óvodai** nevelést igénybe vevők száma – többek között a születésszám mérséklődése következtében – hosszabb ideje csökken. Ennek tudható be, hogy az óvodák korábbi zsúfoltsága napjainkban már nem jellemző: 2001-ben 98; négy évvel később 94 kisgyermek jutott 100 férőhelyre. Észak-Magyarországon 652 óvoda működik, egy óvodás csoport átlagosan 23 tagú, egy óvodapedagógusra 11 gyermek jut, mindkét mutató kissé meghaladja az országos átlagot.

A kedvezőtlen népesedési tendencia hatására csökken az **általános iskolai** tanulók száma. Észak-Magyarország 591 általános iskolai feladat-ellátási helyén 2005/2006. tanévben 117,5 ezer tanuló kezdte meg, illetve folytatta tanulmányait, csaknem tizedével kevesebb, mint négy évvel korábban. Legutóbb egy osztályra 19, ezer lakosra vetítve pedig

93 tanuló jutott, az előbbi eggyel kevesebb, az utóbbi 8-cal több a hazai átlagnál. Mindkét mutató a térséget alkotó három megye közül Borsod-Abaúj-Zemplénben a legmagasabb.

Észak-Magyarországon a 2005/2006. tanévben közel 18 ezer diák vett részt **szakiskolai** nevelésben, képzésben a régió 82 intézményében, 541 osztályteremben, 1295 pedagógus irányításával. A szakiskolákban egy osztályra 25, egy pedagógusra közel 14, ezer lakosra szintén 14 tanuló jutott, mindhárom mutató meghaladja a hazai átlagot. Az első és a második mutató vonatkozásában régiós összehasonlításban Észak-Magyarország az „előkelő” első helyen áll, a harmadik mutatót illetően az 5. a rangsorban.

A 2001 és 2005 tanévek között térségünkben mintegy 4 ezerrel, 55 ezerre emelkedett a **középfiskolai tanulók** száma, akik 71 gimnáziumi és 104 szakközépfiskolai feladat-ellátási helyen folytatják tanulmányaikat. A szakközépfiskolai tanulók aránya valamennyi régióban meghaladja a gimnáziumi tanulókéét – legszámottevőbben Észak-Magyarországon –, hányaduk országos átlagban több mint 55%. Ezer lakosra a hazai átlaggal egyezően 44 tanuló jut ebben a térségben, ennél magasabb értéket Közép-Magyarországon (46) és Nyugat-Dunántúlon (45) regisztráltak. A térség két megyéjében a mutató nagysága meghaladja a régiós és az országos átlagot, ellenben Nógrád megyében (34) tízzel elmarad attól.

Az Európai Unió csatlakozással Magyarországon fokozottan előtérbe került a tudásalapú gazdaság fejlesztése. Ez utóbbi megvalósításában, a kiegyensúlyozott, gyors fejlődési ütem fenntartásában meghatározó a **felsőoktatás** jelentősége.

Magyarországon a felsőoktatási költségvetési kiadások a GDP százalékában (2002-ben 1,26%) az elmúlt években az uniós átlagos növekedést meghaladó mértékben emelkedtek. A bruttó nemzeti össztermék legnagyobb részét, több mint 2%-át Dánia, Svédország és Finnország fektette a felsőoktatásba, az ellenpéldát Szlovákia, Olaszország, Csehország, Lettország és Málta képviseli 1%-nál kisebb hányaddal.

A magyar felsőoktatásban a 90-es éveket követően nagymértékben nőtt a hallgatók száma, átalakult az oktatás rendszere, megváltozott az intézményi háttér. A 2000/2001. tanévben lezajlott az állami egyetemek, főiskolák integrációja, ami az intézmények számának csökkenését eredményezte, egyúttal tovább folytatódott a hallgatói létszám növekedése. Ennek egyik sajátos vonása, hogy a nappali tagozatos hallgatók aránya országosan 2005-re 55% alá mérséklődött. Észak-Magyarországon részesedésük 36% körüli, a térségben ugyanis – leginkább Heves megyében – a fiatalok mind nagyobb hányada választja az esti, levelező vagy távoktatást, illetve munka mellett tanul tovább.

A felsőoktatásban tanulók száma hazai viszonylatban 2001 óta ötödével bővült, 2005-ben elérte a 424 ezret. Minden 10. diák az észak-magyarországi régió tíz felsőfokú oktatási intézményének valamelyik képzési formáját választotta, ez is jelzi, hogy a térség felsőoktatásban betöltött szerepe jelentős. A közel 44 ezer hallgató 63%-a Heves, 35%-a Borsod-Abaúj-Zemplén megye felsőfokú intézményeiben folytatja tanulmányait, számuk Nógrád megyében nem éri el az ezret sem. Ennek megfelelően legtöbb (85) hallgató Heves megyében jut ezer lakosra vetítve, ami kétszerese az országos és csaknem 2,5-szerese a régiós átlagnak. Térségünkben a felsőoktatásban tanulók közel 91% egyetemi, főiskolai képzésben vesz részt, arányuk magasabb az országosnál (86%). A többi hallgató felsőfokú alap-, illetve szakképzésben, valamint szakirányú továbbképzésben és doktori képzésben tanul.

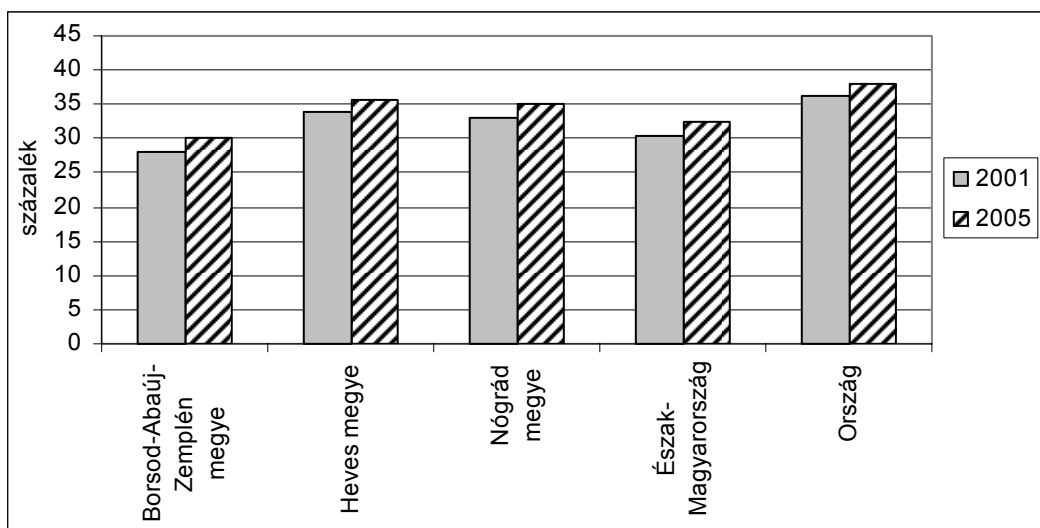
5. MUNKAERŐPIAC

5.1. Gazdasági aktivitás

Az életkörülmények egyik meghatározója a **foglalkoztatottság** megfelelő szintje. A 2001-es népszámlálás óta mérsékelt ütemben, de növekedett a népességben belül a foglalkoztatottak aránya, a 2005-ös mikrocenzus idejére országosan meghaladta a 38%-ot, Észak-Magyarországon a régiók között a legalacsonyabb, 32,4% volt.

A foglalkoztatottak népességben belüli aránya eltérő módon alakult a régió három megyéjében. Borsod-Abaúj-Zemplénben 2001 és 2005 között 28,1%-ról 30,2%-ra növekedett ugyan, de ez mintegy 5 százalékponttal elmarad a másik két megyére jellemző arányszámtól és 2,2 százalékponttal a régió átlagától. Heves megyében a 2005. évi mikrocenzus idején 35,7, Nógrádban 35,2% volt a foglalkoztatottak népességben belüli aránya.

A foglalkoztatottak népességben belüli aránya

Magyarország 2004-ben csatlakozott az **Európai Unióhoz**, ekkor összesen 10 új tagállam került felvételre. A korábbi 15 tagállamban a foglalkoztatottság színvonala az ezredfordulót megelőző, illetve azt követő években fokozatosan emelkedett. Ez összhangban van az 1997-ben elfogadott Európai Foglalkoztatási Stratégia keretében meghatározott lisszaboni előiránnyal, amely 2010-re azt a célt tűzte ki, hogy az Európai Unió tagállamaiban a 15-64 éves népesség foglalkoztatottsága érje el a 70%-ot, ami lényegében a teljes foglalkoztatottságot jelentené. A fejlődés azonban lelassult és annak ellenére, hogy néhány tagállam – Nagy-Britannia, Svédország, Hollandia és Dánia – 2004-ben már elérte ezt a szintet, az Unió egészében ez 2010-re nem kivitelezhető. A régi tagállamokban a foglalkoztatási ráta (a foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességben belül) 2004-ben 64,7, az Unió egészében 63,3% volt. Magyarországon ettől lényegesen alacsonyabb, 56,8% volt az arányszám, ezzel az újonnan felvett tagállamok közül a hetedik helyen állunk. A magyar népesség foglalkoztatottsága ekkor már javuló tendenciát mutatott, ez is arra utal, hogy a gazdaság már túljutott az 1990-es évek első felét jellemző legválságosabb időszakon.

A foglalkoztatottakra elsősorban a népesség előregedése, illetve a fiatalok időben kitolódó tanulmányai miatt egyre nagyobb teher hárul. A 2005. évi mikrocenzus idején országosan száz foglalkoztatottra 80 inaktív kereső és 70 eltartott jutott. A fajlagos mutatók értéke Észak-Magyarországon rendkívül kedvezőtlen, a **száz foglalkoztatottra jutó inaktív keresők** száma legmagasabb a régiók között (100 fő), de az **eltartottak** esetében (89 fő) is a második legtöbb és 19 fővel haladja meg az országos átlagot. A régió megyéi közül mindkét fajlagos mutató értéke Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt a legnagyobb.

5.2. Ágazati szerkezet

A foglalkoztatottak **összevont nemzetgazdasági ágak** szerinti megoszlása jelentősen módosult a 2001. évi népszámlálás óta, tovább csökkent a termelő ágazatokban foglalkoztatottak aránya, ezzel párhuzamosan viszont emelkedett a szolgáltatási jellegű ágakban dolgozóké.

A mező- és erdőgazdálkodás hányada országosan a 2001. évi 5,5%-ról 4,9%-ra, az ipar, építőipar 32,9%-ról 31,4%-ra esett vissza. Az észak-magyarországi régióban a mező- és erdőgazdálkodás 0,5; az ipar, építőipar 1,6 százalékpontot veszített a részesedéséből. A szolgáltatási jellegű ágakban dolgozók valamennyi régióban a foglalkoztatottak többségét adták, néhány térségben – köztük Észak-Magyarországon is – részesedésük meghaladta a 60%-ot.

Az észak-magyarországi régió megyéinek néhány jellegzetessége:

- a mező- és erdőgazdálkodás hányada rendkívül alacsony Borsod-Abaúj-Zemplén (3,3%) és Nógrád (3,4%) megyében és Hevesben is csak megközelíti az országos átlagot;
- mindhárom megyére jellemző – a korábbi erőteljes iparosítás hatásaként – az ipar, építőipar országost meghaladó hányada;
- a szolgáltatási ágakban foglalkoztatottak aránya Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt a legmagasabb 2005-ben, megközelítette az országos átlagot.

Az Európai Unió régi tagállamaiban az 1990-es évekre túlsúlyba kerültek a terciér jellegű ágak és ez a tendencia az ezredforduló után folytatódott. A magyar gazdaság ágazati összetétele – a főbb vonásokat, a fejlődés irányát tekintve – már a csatlakozás időpontjában illeszkedett az Európai Uniós államok gazdasági szerkezetéhez. Ugyanakkor el kell mondani, hogy az újonnan csatlakozott tagállamok bizonyos fáziskésésben vannak, az összevont gazdasági ágak szerinti arányok inkább a kevésbé fejlett régi tagállamokéhoz hasonlók.

5.3. A foglalkoztatottak iskolai végzettsége

A munkaerőpiacon való megjelenésnek és ott a lehető legkedvezőbb pozíció elfoglalásának egyik alapvető feltétele a foglalkoztatottak megfelelő iskolai végzettsége. Az **iskolázottság** az utóbbi évtizedekben alapvetően átalakult. Az alacsonyabb képzettségű, idősebb foglalkoztatottak fokozatosan kikerültek az aktív keresők közül és helyüket magasabb, korszerűbb képesítéssel rendelkező fiatalok foglalták el.

A gazdasági aktivitás területén egyértelmű Észak-Magyarország országoshoz viszonyított elmaradása, ez azonban a foglalkoztatottak iskolázottságára nem jellemző. Mindezt bizonyítják a 2005. évi mikrocenzus adatai:

- Országosan a foglalkoztatottak 15,6%-a az **általános iskola** 8. évfolyamát vagy annál kevesebbet végzett. Észak-Magyarországon ez az arány a régiók között a második legkisebb, 14,7%.
- **Középiskolát** végzett a mikrocenzus idején a foglalkoztatottak 67,8%-a (országosan 63,6%).
- A **felsőfokú végzettségűek** hányada Észak-Magyarországon 17,6% volt, ez a harmadik helyet biztosította a régiók rangsorában, de elmaradt az országos átlagtól több mint három százalékponttal.
- Az iskolai végzettség a régió három megyéje közül Hevesben a legkedvezőbb és Nógrádban a legkedvezőtlenebb.

A viszonylag kedvező iskolázottsági adatok még nem jelentik azt, hogy ez meg is felel a munkaerőpiac folyton változó igényeinek. A megszerzett alapismeretek folyamatos továbbképzést, megújítást igényelnek, a foglalkoztatottak aktív korszakuk végéig kénytelenek tovább bővíteni ismereteiket.

5.4. A foglalkoztatottak napi közlekedése

Az életminőség egyik fokmérője, hogy a foglalkoztatottak találnak-e lakóhelyükön munkát vagy pedig napi ingázásra kényszerülnek. A 2001-es népszámlálás és a 2005. évi mikrocenzus adatai azt igazolják, hogy az 1990-es évek óta a munkaerő **mobillabb** lett, a gazdaságban végbement változások miatt a foglalkoztatottak jelentős hányada nem tudott helyben munkát találni.

Országosan a helyben lakó és dolgozó, valamint a naponta eljáró foglalkoztatottak száma is növekedett és ez igaz az észak-magyarországi régióra is. A **naponta ingázók** foglalkoztatottakon belüli aránya országosan a 2001. évi 29,9%-ról 31,8%-ra növekedett, a régióban a két arányszám: 37,4; illetve 39,5%.

Régióon belül már összetettebb a kép:

- Heves és Nógrád megyében csökkent a helyben lakók és dolgozók száma, ezzel párhuzamosan számottevően megnőtt az ingázóké (12,2; illetve 16,9%-kal). A naponta ingázók foglalkoztatottakon belüli aránya mindkét megyében jelentősen meghaladta a régiós és az országos átlagot.
- Kedvezőbb a helyzet Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, ahol 7,2%-kal emelkedett ugyan a naponta ingázók száma 2001 és 2005 között, de ez idő alatt a helyben lakó és dolgozóké is 4,3%-kal bővült. Az ingázási arány alig változott a vizsgált időszakban, 6 százalékponttal alacsonyabb a régiós átlagnál és csak 1,7 százalékponttal haladja meg az országosát.

A mikrocenzus adatai szerint 2005-ben a foglalkoztatottak közel 80%-a **járművel közlekedett** lakóhelye és munkahelye között, e tekintetben nincs lényeges különbség a régió megyéi között és a régiós átlag (79%) alig marad el az országostól (82,7%).

- Nagyon sokan, az egyféle járművel közlekedők 38,2%-a használ **autót** a napi munkába járáshoz, ez azonban közel hét százalékponttal elmarad az országos átlagtól.
- **Távolsági autóbust** 22,2%-uk vesz igénybe Észak-Magyarországon, az arány régión belül Nógrád megyében a legmagasabb (27,4%).
- **Helyi tömegközlekedési eszközzel** a foglalkoztatottak 19,7%-a közelíti meg munkahelyét, ez a járműtípus főként Borsod-Abaúj-Zemplén megyére jellemző (26,1%).

5.5. Hátrányos munkaerő-piaci pozíciók

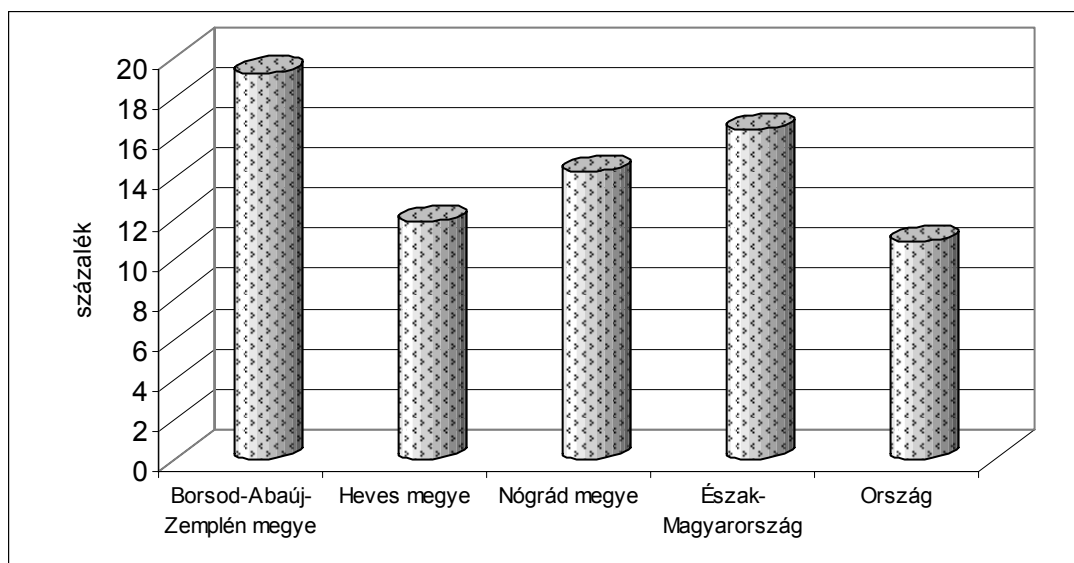
Az életkörülmények egyik meghatározója – mint már a foglalkoztatottságról szóló fejezetben említettük – a munkaerőpiacon betöltött szerep. Az 1990-es évek elejét a **munkanélküliség** hihetetlenül gyors emelkedése jellemezte. A munkanélküliséget kiváltó okok azóta alapvetően megváltoztak:

- korábban a piacvesztés miatt csődbe került, széthulló nagyvállalatok, szövetkezetek bocsátották el százezer-számra az alkalmazásban állókat;
- jelenleg a privatizált, átalakult gazdasági szerkezetű, modernizált gazdasági szervezetek már többé-kevésbé racionális létszámmal működnek, foglalkoztatási lehetőségeik egyre inkább kötődnek a világgazdaság, a világpiac változásaihoz.

A 2005. évi mikrocenzus időpontjában az egyes régiók között továbbra is jelentős feszültségek mutatkoztak a munkanélküliség alakulásában: a gazdaságilag előnyösebb pozícióban lévő, a beruházások szempontjából – földrajzi helyzetük és infrastruktúrájuk miatt – kedvezőbb feltételeket biztosító régiók munkanélküliségi rátája jóval alacsonyabb a többi térségnél. Pozitív jelenség, hogy a két leghátrányosabb helyzetű régió, Észak-Alföld és Észak-Magyarország mutatója nem romlott tovább, és a legkedvezőbb munkaerő-piaci helyzetben lévő régiókhoz viszonyított leszakadásuk is mérséklődött.

A munkanélküliségi ráta alakulása

2005

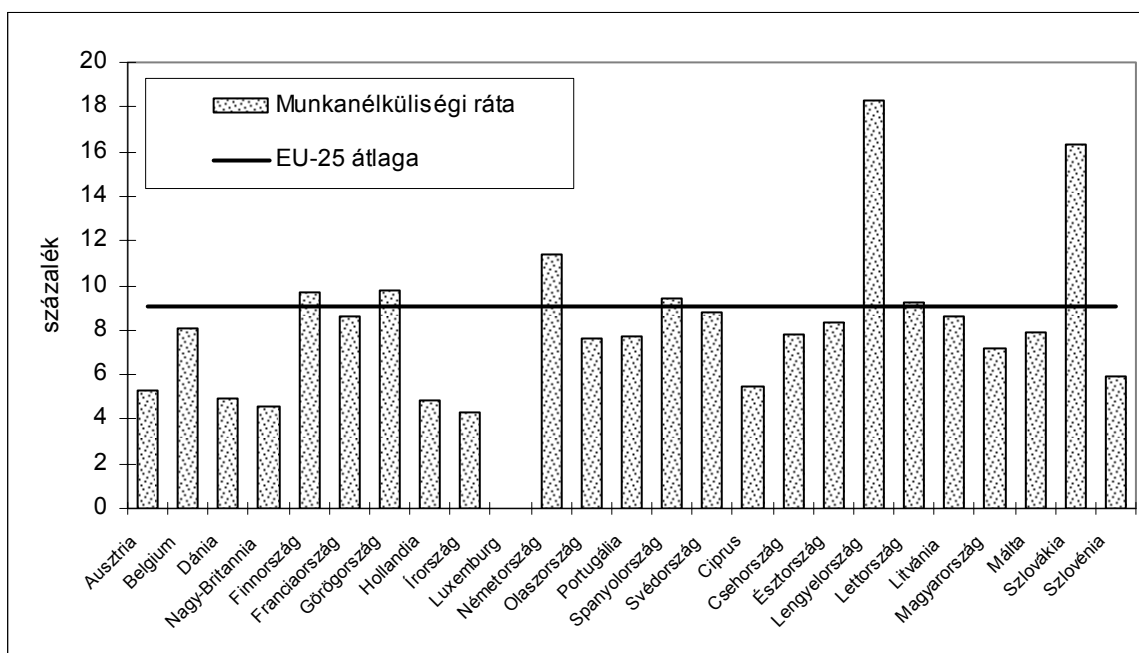
Országosan a munkanélküliségi ráta (a munkanélküliek aktív keresőkön belüli aránya) 2005-ben 10,8% volt, a legkedvezőtlenebb Észak-Magyarországon (16,4%), ez 2,6-szerese a legalacsonyabb közép-magyarországi mutatónak (6,3%).

Észak-Magyarország megyéi közül Borsod-Abaúj-Zemplénben – bár a 2001. évi népszámlálás óta alig érzékelhetően csökkent – továbbra is rendkívül magas a munkanélküliségi ráta (19,2%), de Nógrádban is meghaladja a 14%-ot. Heves megye viszonylag előnyösebb helyzetben van a 11,8%-os mutatóval.

Az **Európai Unióban** a lisszaboni folyamat legalapvetőbb követelménye a munkanélküliség elleni fellépés volt, amely a kezdeti években látványos előrehaladást hozott a régi tagállamokban: az 1990-es évek második felében a munkanélküliségi ráta évről évre folyamatosan csökkent. A csökkenés azonban 2000 után megtorpant, a ráta értéke 2001-ben volt a legalacsonyabb, majd fokozatos emelkedés következett be.

Az új tagállamokban – gazdasági helyzetükből adódóan – összetett a kép. Ugrásszerűen megnőtt például a munkanélküliség Lengyelországban, tartósan magas Szlovákiában. Ezzel szemben Csehországban és Magyarországon a változások követik az Európai Unió trendjét. A magyar munkanélküliség az EU-átlag alatt maradt.

A 15-64 éves népesség munkanélküliségi rátája az Európai Unió tagállamaiban 2005. II. negyedév

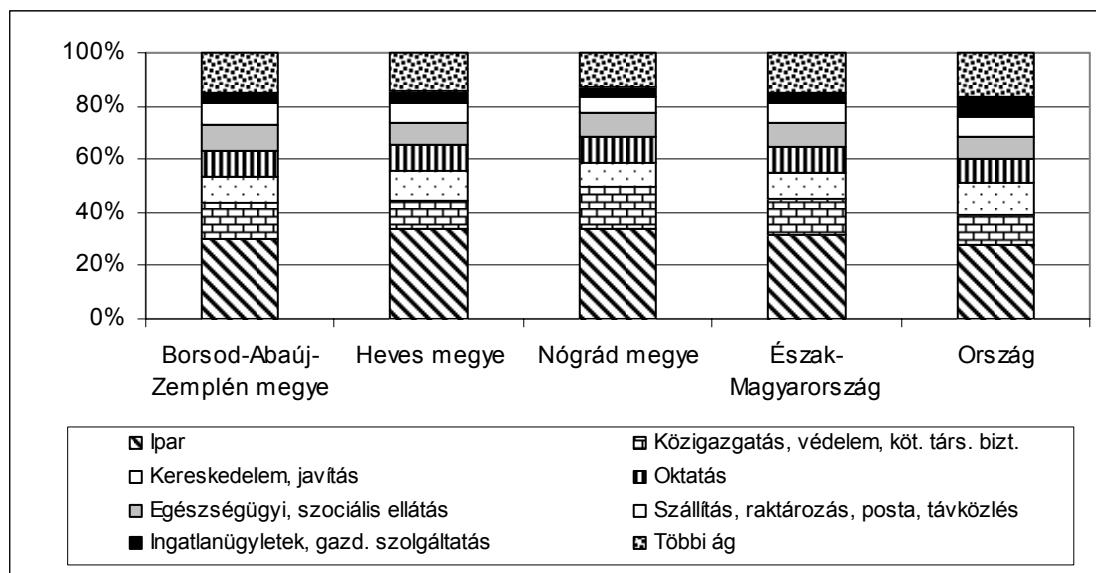
Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat adatai alapján 2005 decemberében országosan a **regisztrált álláskeresők** száma 410 649 fő volt, ennek több mint egyötödét, 87 415 főt az észak-magyarországi régióban tartottak nyilván.

A munkanélküliek egytizede **pályakezdő**, ez közel egy százalékponttal magasabb az országos átlagnál. A **bejelentett álláshelyek** száma 2005 decemberében 3599 volt Észak-Magyarországon, egy álláshelyre 24 álláskereső jutott, kétszer annyi, mint országosan.

5.6. Az alkalmazásban állók száma gazdasági áganként

Az alkalmazásban állók száma 2005-ben országosan meghaladta a 2,7 millió főt, ennek egytizede jutott az észak-magyarországi régióra. Országosan az egy évvel korábbihoz képest 1,2%-os a csökkenés, Észak-Magyarországon ezzel szemben, ha minimálisan is, de bővült az alkalmazásban állók száma.

Az alkalmazásban állók megoszlása gazdasági áganként, 2005

Gazdasági áganként néhány terület emelhető ki, ahol számottevő a különbség az országos és a régiós arányszámok között:

- A régió lakosainak foglalkoztatásában ma is jelentős szerepet játszik az utóbbi 15 évben lényegesen átalakult, modernizálódott ipar. Ennek köszönhetően 2005-ben is az alkalmazásban állók nagyobb hányada, 31,7%-a dolgozott az iparban, szemben az országos 27,5%-kal.
- A szolgáltatási jellegű ágak közül kevesebben dolgoznak a kereskedelemben (9,8%) és az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatásban (3,9%), mint országosan (11,9; illetve 7,6%), a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás (13,2%) és az egészségügyi, szociális ellátás (9,2%) súlya viszont számottevően meghaladja az országos átlagot (11,6; illetve 8%).

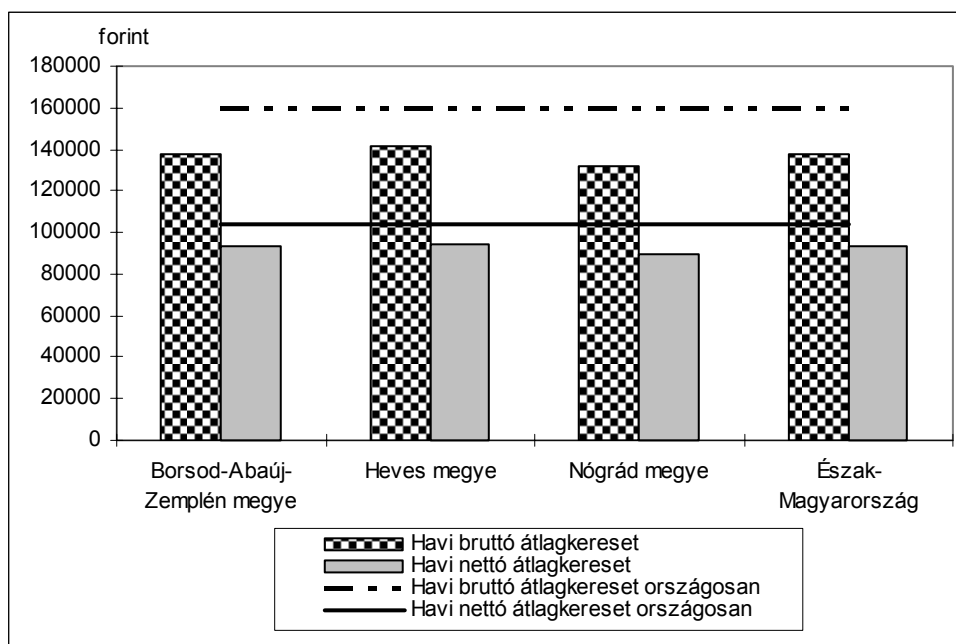
6. JÖVEDELMI VISZONYOK

6.1. Keresetek

A teljes munkaidőben foglalkoztatottak **havi bruttó átlagkeresete** 2005-ben *országosan* 159 423 forint volt, 9,9%-kal magasabb az előző évinél. Kiemelkedő kereseti lehetőséggel, a nemzetgazdasági átlag 2,2-szeresével a pénzügy területén dolgozók rendelkeztek, melyet a villamosenergia-, gáz-, gőz- és vízellátás, valamint a közigazgatás ágak követtek. A **havi nettó átlagkereset** 103 559 forintot tett ki, 11,2%-kal haladta meg a 2004. évit. A nettó kereset a bruttó kereset 65%-a volt. A nettó keresetek **reálértéke** egy év alatt 7,3%-kal emelkedett.

A **havi bruttó átlagkereset** 2005-ben az *észak-magyarországi régióban* 137 639 forint volt, mely az országos átlag 86,3%-a. Régió belül a legmagasabb kereset Heves megyét jellemezte (141 331 forint), Borsod-Abaúj-Zemplénben az átlag közelében alakult (137 547 forint), Nógrádban viszont (131 410 forint) nem érte el a régiós átlagot. Az országoshoz hasonlóan Észak-Magyarországon is a pénzügy területén alkalmazásban állók kerestek a legjobban, de az oktatás, a közigazgatás és az ipar területén dolgozók bruttó keresete is meghaladta az átlagot. A megyék között azonban gazdasági áganként eltérések tapasztalhatók: a pénzügyi közvetítés mellett Borsod-Abaúj-Zemplénben a bányászatban és a villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátásban, Heves megyében a villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátásban, illetve a közigazgatásban és az oktatásban, Nógrád megyében a közigazgatásban és az oktatásban dolgozók bruttó keresete jelentősebb.

Az alkalmazásban állók havi átlagkeresete

A **havi nettó átlagkereset** a régióban az országosnál jobban, 12,1%-kal emelkedett, de így sem érte el a 100 ezer forintot. Régió belül Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt legnagyobb a növekedés (12,6%), Hevesben (11,6%) és Nógrádban (11,2%) a régiós átlag alatt maradt, de az országost meghaladta, illetve elérte. A nettó kereset a bruttó kereset 67,5%-át tette ki. A nettó keresetek **reálértéke** Észak-Magyarországon 2004-hez képest 8,2%-kal nőtt.

Az **alkalmazásban állók keresete** a háztartások jövedelmének **országoként** eltérő arányú, de általában meghatározó tényezője. Az Európai Unióban széles körű adatgyűjtésre került sor a keresetekről, amelynek eredményeit 2005-ben kezdték közreadni¹. Az adatokat egyfelől euróban, másrészt az árszínvonal különbségeit kiszűrő vásárlóerő-egységben (PPS) közlik. Az összesített adatok az ipari ágazatokra és a piaci szolgáltatásokra vonatkoznak².

Vásárlóerő alapján számítva Luxemburgban volt a legmagasabb a havi kereset, amely 4,9-szerese volt a legalacsonyabb lettországi bérnek. A havi kereset bruttó összege az unió vizsgált országainak átlagában a megfigyelt hónapban 2129 vásárlóerő-egységnek felelt meg. Ezt az átlagot 9 ország keresetei haladták meg, közülük 2 országé – Luxemburg és Nagy-Britannia – jelentősen. Néhány százalékkal elmaradt az átlagtól olyan fejlett országok vásárlóerő alapján számított mutatója is, mint Svédország, Finnország, Olaszország. A régi tagországok közül Portugália keresetei voltak a legalacsonyabbak, az angolnak a felét sem (44%-át) érte el. Az új tagországok közül Ciprus bérszínvonala nemcsak a portugálnál, hanem a görögnél is jóval (56; illetve 20%-kal) magasabb volt. Mellette még a szlovén bérek is meghaladták a portugál szintet, a többi új tagország keresetei 500 és 1000 vásárlóerő-egység között alakultak. Magyarország a vizsgált ágazatok havi átlagkereseteiben, vásárlóerő-paritáson az EU-25 átlagának mintegy kétötödét (871 PPS) érte el.

A vizsgált kilenc ágazat (a bányászattól az ingatlanügyletekig) közül az országok többségében és így az unió átlagában is a legalacsonyabb, az átlag 72%-a a kereset a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás területén. A sorrendben ezután következő három ágazat – bányászat, kereskedelem, építőipar – keresetei 11-14%-kal maradtak el az átlagtól, míg a feldolgozóiparban lényegében elérték az átlagkeresetet (99%). Kismértékben, 7%-kal haladta meg az átlagot a villamosenergia-ágazat, ennél jobban, 15%-kal az ingatlanügyletek ág átlagkeresete. A legmagasabb összeget, az átlagnál 53%-kal többet a pénzügyi tevékenységet folytatók érték el, ami a legalacsonyabb keresetű ágazat 2,1-szerese.

Az Európai Unió tagállamai közül – az újonnan csatlakozott Bulgáriát és Romániát is beleértve – 20-ban élnek a **minimálbér** eszközével, ezen kívül alkalmazzák a minimálbér rendszerét a csatlakozni kívánó Törökországban is. A keresetekhez hasonlóan rendkívül széles skálán mozog a minimálbér összege is, vásárlóerő-paritáson 1293 (Luxemburg) és 283 (Lettország) PPS a két szélső érték, Magyarországon valamivel több, mint 400 PPS.

Az elmúlt hat év során az unió valamennyi tagállamában emelkedett a minimálbér, az országok egy részében gyorsabban, mint a fogyasztói árak, más részében ahhoz hasonló, vagy annál kisebb mértékben. **Magyarországon** a minimálbér 1998. január 1. és 2007. január 1. között 19 500 forintról 65 400 forintra, azaz 3,4-szeresére nőtt, ugyanezen idő alatt a fogyasztói árak 91%-kal emelkedtek.

2003-ban a *teljes munkaidőben dolgozó*, minimálbérrre bejelentett foglalkoztatottak hányada Csehországban, Hollandiában, Írországban, Máltán, Nagy-Britanniában, Spanyolországban, Szlovákiában és Szlovéniában 0,4-3,1% között mozgott. Legmagasabb volt Luxemburgban (16,9%), de meghaladta a 10%-ot Litvániában, Romániában, Franciaországban és Lettországon is. Hazánkban ez az arány 8,1%, az USA-ban 1,4% volt.

¹ Az adatgyűjtés – Málta kivételével – az EU akkori 24 tagjára, mellettük Bulgáriára és Romániára, továbbá Izlandra és Norvégiára is kiterjedt.

² Magyarországon ezekben az ágazatokban (C-K: a bányászattól az ingatlanügyletekig) az alkalmazottak csaknem kétharmada dolgozik, a bruttó átlagkereset az országos átlagnál valamivel alacsonyabb volt.

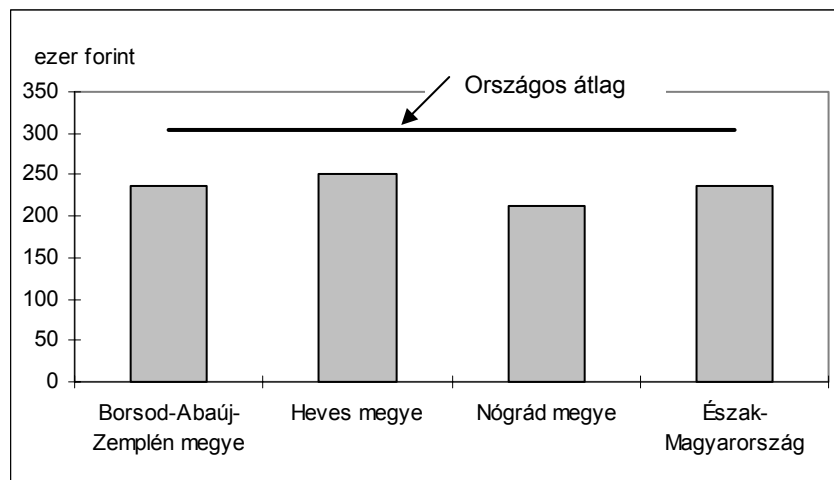
6.2. Személyi jövedelemadó

A **személyi jövedelmek** nagysága összefügg az adott terület gazdasági-társadalmi fejlettségével, munkaerő-piaci lehetőségeivel, a foglalkoztatás szintjével. A régióban 2005-ben a népesség 38%-a, 485 ezer fő fizetett személyi jövedelemadót, míg országosan 43%-a. A régióban ezer lakosra 376 adófizető jutott, 50-nel kevesebb, mint országosan. Megyénként vizsgálva Hevesben volt a legnagyobb a mutató értéke (406), ezt követően Nógrádban (394), Borsod-Abaúj-Zemplénben (358) viszont nem érte el a régiós átlagot.

Az *egy állandó lakosra* számított adóköteles jövedelem 2005. évben régiós szinten 499 ezer forintot, országosan ennél 24%-kal többet, 620 ezer forintot tett ki. Régióon belül ez az összeg Heves megyében volt a legmagasabb (547 ezer forint), Nógrád és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében pedig ennél alacsonyabb (497 ezer, illetve 479 ezer forint).

Egy adófizetőre a régióban 236 ezer forint, országosan 305 ezer forint személyi jövedelemadó jutott. Egy adózó Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a régiós átlagnál több (250 ezer, illetve 237 ezer forint), Nógrádban kevesebb (212 ezer forint) adót fizetett.

Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó, 2005

6.3. Társadalmi jövedelem

6.3.1. Nyugdíjasok, nyugdíjak

A „hosszú élet forradalma” ahogy az ENSZ dokumentuma nevezi, már a XX. században elkezdődött. A népesség öregedésével járó társadalmi, demográfiai problémák az elmúlt évtizedben világszerte az érdeklődés középpontjába kerültek, s mint tapasztaljuk, ezek súlya, jelentősége csak növekszik. Mivel a jelenség egész Európában – így Magyarországon is – tartósan bizonyul, a társadalomnak fel kell készülnie az ebből adódó teendőkre. Köztudott, hogy az életkor öröndetes meghosszabbodása következtében az inaktív kort elért emberek egyre hosszabb időre lesznek alanyai egy olyan ellátórendszernek, amelynek anyagi bázisát a szűkülő létszámú aktívkorú járulékbefizetőknek, illetve a munkáltatóknak kell előteremteniük. Nem véletlen, hogy az Európai Unió új évezredre vonatkozó, most már Magyarországra is érvényes irányelvei stratégiai célként jelölik meg a korai nyugdíjba vonulás trendjének megfordítását, az aktív élet lehető leghosszabbra nyújtását, valamint a nyugdíjrendszerek fenntarthatóságának és rugalmassá tételének

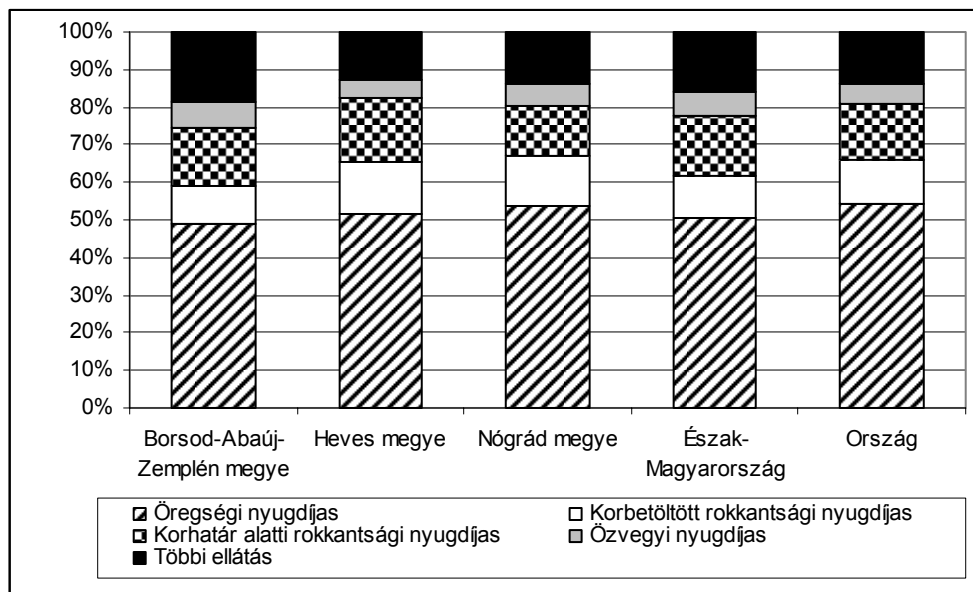
biztosítását. Ahhoz, hogy az ENSZ jelszavának megfelelően korunkban a „minden korosztály számára kedvező társadalom” létrejöhesse, elengedhetetlen az új struktúrákhoz alkalmazkodó társadalompolitikai programok kidolgozása.

2000-ben a Föld népességének 10%-a volt időskorú, de arányuk az EU-15 tagállamában már ekkor is meghaladta a 20%-ot. Kutatási eredmények szerint 2050-ben az idős személyek az európai népesség 32-35%-át teszik majd ki. Bár a közép- és kelet-európai országokban ez a hányad ma alacsonyabb, a várakozás szerint rohamosan emelkedni fog, és 2050-re eléri majd az EU átlagos szintjét.

Nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban 2006. januárban Magyarországon a népesség több mint 30%-a, 3 millió fő részesült. Öregségi nyugdíjat az ellátottak 54,3%-a kapott, további jelentős hányaduknak rokkantság, megváltozott munkaképesség, fogyatékosság vagy egyéb ok miatt folyósítottak nyugdíjat, járadékot vagy pótlékot.

Észak-Magyarországon a nyugdíjasok népességi aránya 2006. januárban (31,4%) némileg meghaladta az országost, régión belül Heves megyében volt a legmagasabb (32,7%). Az öregségi nyugdíjasok hányada a régióban (50,5%) nem érte el az országost, de Heves (51,6%) és Nógrád (53,6%) megyében több volt a régiós átlagnál. A korhatár alatti rokkantsági nyugdíjasok aránya mindhárom megyében nagyobb volt, mint a korbetöltött rokkantsági nyugdíjasoké, az özvegyi nyugdíjasoké pedig 5-7% között alakult.

Nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülők megoszlása ellátásfajta szerint 2006. január

A **jóléti kiadások** legnagyobb tétele valamennyi tagországban az idős generáció megélhetését a korábbi életkereset alapján biztosító **nyugdíj**. Nyugdíjra az uniós országok a GDP átlagosan mintegy 13%-át költik, Magyarországon ez az arány³ 9-10% közötti. 2002-ben Magyarországon – az EU-25 átlagával megegyezően – a nyugdíjak háromnegyede öregségi nyugdíj címen került kifizetésre, ezzel szemben hazánkban az

³ Eurostat-módszertan szerint.

özvegyi nyugdíjak 3,1%-os részaránya alacsonyabb, míg a rokkantsági nyugdíjak 14,5%-os hányada jóval magasabb volt az EU-25 átlagánál (9,3; illetve 9,8%).

A **teljes ellátás** egy főre jutó havi összege 2006. január hónapban *országosan* meghaladta a 61 ezer forintot, reálértéken – a nyugdíjas fogyasztóiár-indexszel – számolva 3,8%-kal volt magasabb az egy évvel korábinál. A *régióban* ennél kevesebb, 58 800 forint jutott havonta egy ellátottra, melynek reálértéke – az országoshoz hasonlóan – 3,9%-kal nőtt egy év alatt.

Ellátás-fajtánként tekintve Észak-Magyarországon az öregségi és öregségi jellegű nyugdíjak havi átlagos összege volt a legtöbb (69 ezer forint), ennél a korhatár alatti rokkantsági nyugdíjaké 14 ezer forinttal kevesebb. A hozzátartozói nyugdíjak havi átlagos összege meghaladta a 47 ezer forintot, az árvaellátásé pedig közel 30 ezer forint volt. A nyugellátás aránya a nettó keresetekhez képest egy év alatt országosan 61,1%-ról 59%-ra, a régióban pedig 66%-ról 63,2%-ra változott.

6.3.2. Családtámogatások

Családtámogatásra, gyermeknevelés segítésére az állam pénzübeni juttatás formájában 2005-ben a GDP 1,5%-át fordította. *Országosan* 1 millió 265 ezer család 2 millió 61 ezer gyermek után kapott ellátást, a családi pótlék egy családra jutó havi átlagos összege 12 597 forint volt. A gyermekgondozási segélyt 161 ezren, a gyermekgondozási díjat 87 ezren vették igénybe 2005-ben.

Észak-Magyarországon 2005-ben havi átlagban 150 ezer család kapott családi pótlékot 258 ezer gyermek után. Az egy családra jutó havi átlagos támogatás összege mindhárom megyében több volt az országos átlagnál, ezen belül Borsod-Abaúj-Zemplénben meghaladta a 14 ezer forintot. Gyermekgondozási segélyt 24 ezren, gyermekgondozási díjat közel 7 ezren vettek igénybe havonta átlagosan a régióban. A gyermekgondozási segély egy főre jutó havi átlagos összege csak Heves megyében érte el az országost (26 ezer forint), a másik két megyében néhány száz forinttal elmaradt attól.

Anyasággal, gyermekneveléssel kapcsolatos ellátások, családi pótlék, 2005

Megye, régió	Gyermekgondozási díjat	Gyermekgondozási segélyt	Gyermekgondozási segély egy főre jutó havi átlagos összege, Ft	Családi pótlék		
	igénybe vevők havi átlagos száma, fő			ellátásban részesülő családok	ellátásban részesülő gyermekek	egy családra jutó havi átlagos összege, Ft
				havi átlagos száma		
Borsod-Abaúj-Zemplén	3 467	15 173	25 631	89 985	159 232	14 183
Heves	1 929	5 141	26 055	36 370	59 332	12 684
Nógrád	1 126	3 966	25 825	23 795	39 448	13 083
Észak-Magyarország	6 522	24 280	..	150 150	258 012	..
Ország	87 200*	161 400*	26 051	1 264 500*	2 061 100*	12 597

* Kerekített érték.

7. A HÁZTARTÁSOK FŐBB ADATAI

7.1. Háztartástípusok, családformák

Magyarországon a háztartások és a családok összeírására már a II. világháborút megelőző népszámlálások is kísérletet tettek, az adatok feldolgozására azonban csak az 1930. évi népszámláláskor került sor, a publikálásuk pedig elmaradt. Az 1949. évi népszámlálás volt az első, amely a teljes körű számbavételt követően közzé is tette a családok számára és összetételére vonatkozó adatokat, a háztartások hasonló adatait pedig az 1960. évi népszámlálást követően közzétették első ízben.

7.1.1. A háztartások száma és megoszlása háztartás-összetétel szerint

2005 áprilisában Magyarországon a népesség 97,9%-a, 9 millió 883 ezer személy élt **magánháztartás**ban. Észak-Magyarországon a magánháztartásban élő 1 millió 243 ezer fő aránya megegyezett az országossal (98%). A 2005. évi mikrocenzus alkalmával a régióban 489 129 háztartást – az országos 12,2%-át – írtak össze, ezen belül a családot magukba foglaló ún. **családháztartások** aránya (69,3%) magasabb volt az országosnál (68,3%). A régióban a családháztartások zömét (95,7%-át) az egy családból álló háztartások jelentették. Bár az ilyen háztartások nagy részét ma is párkapcsolatok, többségében házaspárok alkotják, az egy családból álló háztartások 15,1%-ában egyedül neveli gyermekét valamelyik szülő. Az ilyen típusú háztartások hányada Hevesben némileg alacsonyabb (12,4%), Nógrádban (16,5%) és Borsod-Abaúj-Zemplénben (15,9%) magasabb a régiós átlagnál. A felvétel időpontjában a családháztartások mindössze 4,3%-a – országosan 4%-a – állt két vagy több családból.

Az **egyszemélyes háztartások** részesedése országosan 29%-ot, Észak-Magyarországon 27,7%-ot tett ki, Borsod-Abaúj-Zemplénben ennél kisebb (26,4%), Hevesben (29,7%) és Nógrádban (28,8%) nagyobb volt az arányuk. A háztartások aprózódását jól szemlélteti azok átlagos nagyságának alakulása. 1970-ben országosan száz háztartásra 295, 2005-ben már csak 247 személy jutott. A mutató értéke a régió megyéiben is csökkent.

100 háztartásra jutó személy

Megye, ország	1970	1980	1990	2001	2005
Borsod-Abaúj-Zemplén	317	293	274	269	259
Heves	290	275	258	256	246
Nógrád	311	291	267	259	250
Észak-Magyarország	309	288	268	264	254
Ország	295	279	260	257	247

Mivel az egycsaládos és az egyszemélyes háztartások alkotják az összes háztartás közel 95%-át, ez azt jelenti, hogy egyre ritkább a többgenerációs együttélés. Ehhez hozzájárult az 1980-as évek közepére-végére befejeződött lakótelep-építési és az ezredforduló után megkezdett lakópark-építési program. Ezek hatására lényegében megszűnt a mennyiségi lakáshiány, amelynek köszönhetően a háztartások, családok többsége önálló lakásba költözhetett. Ebből következik, hogy a háztartások számának alakulását a jövőben kevésbé a lakásállomány alakulása, sokkal inkább a népesség számának változása befolyásolja majd.

7.1.2. A háztartások gazdasági aktivitási összetétele

2005 áprilisában országosan a háztartások több mint 32%-ában volt egy **foglalkoztatott**, két foglalkoztatott a háztartások közel 23%-ában, három vagy annál több pedig 5,2%-ában élt. A munkaerő-piaci helyzetet szemlélteti, hogy Észak-Magyarországon az országosnál alacsonyabb (28,7; 21; illetve 4,1%) volt ezen háztartások aránya.

A régióban száz háztartásból 46-ban egyáltalán nincs foglalkoztatott, míg országosan ez a mutató 39. Régióon belül legrosszabb a helyzet Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, ahol száz háztartásból 48, míg Hevesben 43, Nógrádban pedig 44 háztartás nem rendelkezik foglalkoztatottal. Országos viszonylatban és a régióra is igaz, hogy minden harmadik háztartás olyan, ahol csak inaktív kereső és esetleg eltartott személy él. 2005-ben Magyarországon 170 ezer, Észak-Magyarországon 34 ezer olyan háztartás volt, amelyben nem élt foglalkoztatott, munkanélküli viszont igen.

A korstruktúra kedvezőtlen irányú eltolódásának és a gazdasági rendszerváltás együttes hatásának következtében 2005-ben a háztartások foglalkoztatottjainak átlagos száma nem érte el az egyet; minden száz háztartásra országosan 95, a régióban 84 foglalkoztatott jutott, ezen belül Borsod-Abaúj-Zemplénben a legkevesebb, 79, míg a másik két megyében 89-89. Ebből adódóan a száz háztartásra jutó eltartott személyek száma a régióban (71) több volt az országos átlagnál (64).

Szoros összefüggés van a közös háztartásban együtt élő foglalkoztatott és nem foglalkoztatott személyek aránya és a háztartás megélhetési viszonyai között. Ilyen, anyagi biztonságra utaló mutató lehet a száz foglalkoztatottra jutó inaktív kereső és eltartott személyek együttes száma. Minél nagyobb a mutató értéke, annál kisebb a háztartás esélye a könnyű megélhetésre, hiszen közel sem mindegy, hogy hány embert kell eltartani egy foglalkoztatottnak. A 2005. évi mikrocenzus időpontjában száz foglalkoztatottra országosan 147, Borsod-Abaúj-Zemplénben 202, Hevesben 162, Nógrádban 165 inaktív kereső és eltartott jutott.

7.1.3. A családok száma és megoszlása családösszetétel szerint

A családkutatással, családszociológiával foglalkozó kutatók, szakemberek között nem csak Magyarországon, hanem a világ számos országában immár hosszú ideje vita folyik a családnak a társadalomban betöltött jelenlegi és jövőbeni szerepéről. Egy részük a hagyományos családmodell folyamatos visszaszorulását, a házasságkötés nélküli együttélések erőteljes terjedését vetíti előre, mások szerint viszont az évszázadok óta megszokott, házasságon alapuló együttélések még hosszú ideig a társadalom alapegységeit alkotják.

A 2005. évi mikrocenzus adatai szerint a régióban 354 730 **család** él, az országos 12,5%-a. Észak-Magyarországon a családok 35%-ában nincs gyermek, 34%-ában egy, 22%-ában kettő gyermek élt, a háromgyermekes családok hányada meghaladta a 6%-ot, a négy vagy több gyermekeseké pedig 3% körül alakult. Heves megyében a régiós átlaghoz képest magasabb (38%) volt a gyermektelen családok aránya, és alacsonyabb (5,2%) a háromgyermekeseké, Nógrádban viszont a négy vagy több gyermekes családoké (1,6%) maradt az átlag alatt. Száz családra országosan 105, a régióban 109 gyermek jutott, száz gyermekes családra pedig 163, illetve 168 gyermek. Régióon belül mindkét mutató értéke

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében nagyobb, a másik két megyében kisebb volt a régiós átlagnál.

2005-ben – az országoshoz hasonlóan – a családok 84%-a a régióban is **párkapcsolatban** élt, ennek 87%-a házaspári, a többi élettársi kapcsolatban. Országosan a házaspáros családok aránya ennél két százalékponttal alacsonyabb volt. A házaspárok családjainak egyaránt 41%-ában, az élettársi kapcsolatok felében – országosan 54%-ában – nem volt gyermek.

A válások számának emelkedése, illetve az újránházasodások arányának visszaesése miatt számottevő az **egyszülős családok** részesedése is. A 2005. évi mikrocenzus adatai szerint országosan 16,8%-ot, Észak-Magyarországon 15,8%-ot tett ki az egyszülős családok hányada, Borsod-Abaúj-Zemplénben (16,7%) és Nógrádban (16,5%) ennél többet, Hevesben (13,3%) kevesebbet. Ezek a családok többségében anya gyermekkel típusúak, száz egyszülős családból 88-ban – országosan 87-ben – az anya élt együtt gyermekével.

7.2. A háztartások jövedelme és fogyasztása

A Központi Statisztikai Hivatal 1949 óta végez a **háztartások költségvetéséről** reprezentatív adatfelvételt. A felvételek célja az, hogy a saját bevallások alapján képet kapjunk a háztartások jövedelmi viszonyainak, valamint fogyasztásának alakulásáról. 2005-ben a *reprezentatív minta* országosan 9058, Észak-Magyarországon 1262 háztartásra terjedt ki, mely összesen 3 837 087; illetve 455 468 háztartás adatait tükrözi. A régióban a háztartásokban átlagosan 2,75 személy, 1,25 millió ember élt, amely az országos⁴ 12,6%-a.

Az egyes háztartások jövedelmi viszonyait nagyban befolyásolja az aktív keresők, a nyugdíjasok és az eltartottak száma. 2005-ben az ország régiói közül az **aktív keresők** aránya az észak-magyarországi régió háztartásaiban volt a legalacsonyabb, mindössze 31,5%. Ez nemcsak az arányukat tekintve legtöbb aktív keresővel (44,2%) rendelkező Közép-Magyarországtól, hanem az országosan számított 39,2%-os átlagtól is jóval alacsonyabb.

Észak-Magyarországon a háztartásban élők 7,2%-a **munkanélküli**, amely jelentősen meghaladta a 4,1%-os országos átlagot és a régiók között is a legmagasabb. Ebből adódóan a térségben a száz aktív keresőre jutó munkanélküliek száma is magas: a régióban a mutató értéke 23, szemben az országos 11-gyel. 2005-ben a régióban a háztartásban élők 18%-a **tanult** alap-, közép- és felsőfokú oktatási rendszerben, amely – Észak-Alfölddel együtt – legnagyobb arány a régiókat tekintve, és az országosnál (16,5%) is számottevőbb.

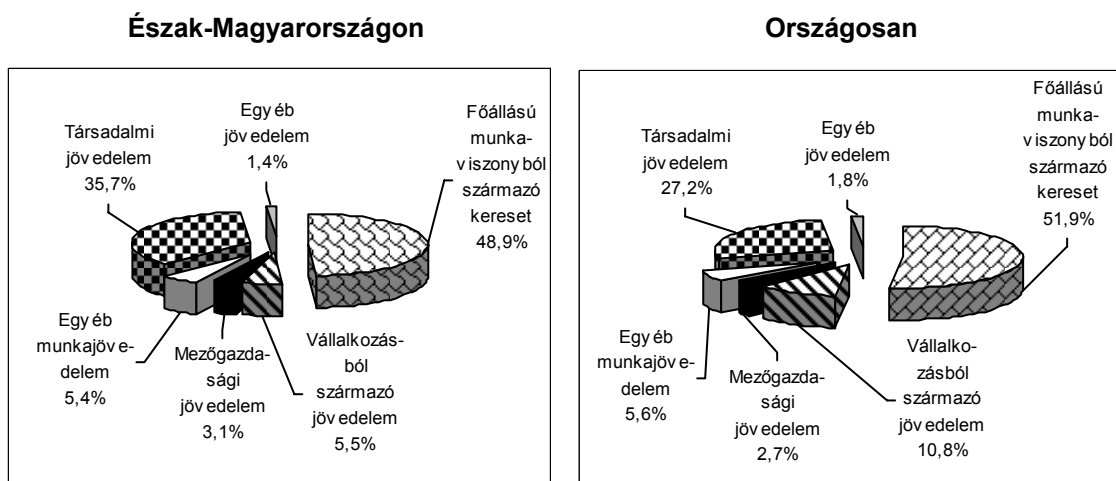
A háztartási költségvetési felvétel alapján 2005-ben mind az egy főre jutó **bruttó**, mind a **nettó jövedelem** Észak-Magyarországon volt a legkevesebb, egy főre 787 ezer forint bruttó és 661 ezer forint nettó jövedelem jutott. Az előbbi 218 ezer, az utóbbi 143 ezer forinttal volt kisebb az országos átlagjövedelmeknél.

⁴ A felvétel alapsokaságát a Magyarországon magánháztartásban élő magyar állampolgárok összessége adja, ebből következően az adatgyűjtés nem terjed ki az ún. intézeti háztartásokban lakókra, a tartósan külföldön élő magyar állampolgárokra, illetve a Magyarországon élő, lakhatási engedéllyel rendelkező külföldiek háztartásaira és az itt dolgozó külföldi állampolgárokra.

A régióban *folyó áron* az egy főre jutó bruttó jövedelmek 2005-ben 10,8%-kal, a nettó jövedelmek 9,9%-kal nőttek az előző évhez képest. A nettó jövedelmek *reálértéke* az éves inflációt (3,6%) figyelembe véve 6,1; országosan 6,3%-kal nőtt.

Kedvező változás, hogy 2004 és 2005 között a régióban a **munkajövedelmek** aránya 61,7%-ról 62,8%-ra emelkedett, ezzel egy időben a **társadalmi jövedelmeké** 37%-ról 35,7%-ra mérséklődött. A háztartások bruttó jövedelmének 49%-a főállású munkaviszonyból, 5,5%-a vállalkozásból, 3%-a mezőgazdaságból származott. Országosan ezek az arányok 52; 11; illetve 3%-ot tettek ki.

Az egy főre jutó évi bruttó jövedelmek megoszlása, 2005

2005-ben a régióban fejenként 582 ezer forintot, az országosnál 97 ezer forinttal kevesebbet költöttek **személyes kiadásokra** a háztartások. Észak-Magyarországon a háztartások a kiadásaik közel 24%-át élelmiszervásárlásokra, 20%-át lakásfenntartásra, 19%-át közlekedésre, hírközlésre fordították. A többi régióhoz hasonlóan az *élelmiszer* belül a húsfélék vásárlása tette ki a legnagyobb, 32%-os hányadot, ezekre a régió lakói fejenként 38 ezer forintot költöttek. A húsfélék fogyasztása 5,9 kilogrammal kevesebb az országos átlagnál, ezen belül jellemző a baromfi fogyasztásának túlsúlya. A húsféléket a tej, tojás, sajt, sajt, tojás, sajt, tojás követték 21 ezer, majd a cereáliák 20 ezer forinttal.

Az észak-magyarországi régióban 2005-ben az országos átlagnál többet fogyasztottak kenyérből (56,5 kg/fő), cukorból (15,1 kg/fő), szénsavas üdítőből (33,9 l/fő) és borból (7,5 l/fő). A húsfélék, tej, sajt, tojás, gyümölcsök és zöldségek fogyasztása elmaradt az országostól.

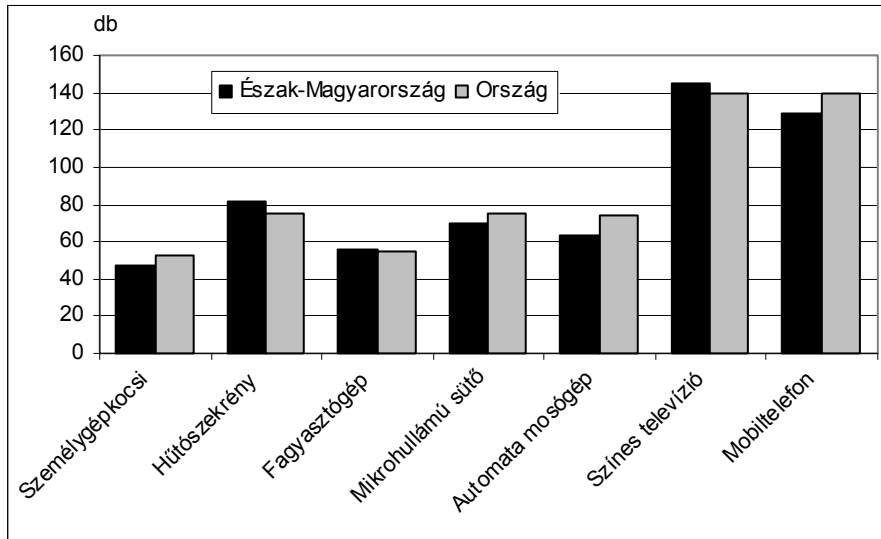
A második legnagyobb tételt jelentő *lakásfenntartási kiadások* (116 ezer forint) 64%-át energiahordozókra költötték, a fennmaradó hányad a tényleges lakásfenntartási (lakbérek, vízellátás, szemétszállítás, stb.) költségeket fedezte. A *közlekedési kiadások* (74 ezer forint) 46%-át személygépjárművek üzemeltetésére, negytedét járművásárlásra fordították, a *hírközlési kiadások* (33 ezer forint) közel 92%-át pedig a telefondíjak tették ki.

A magyar háztartások élelmiszere, közlekedésre és távközlésre kiadásaik nagyobb, lakásfenntartásra, kikapcsolódásra és ruházatkódásra kisebb hányadát fordítják, mint az uniós átlag. Az élelmiszer-kiadások aránya az új tagországok közül Litvániában, a lakásfenntartásé Szlovákiában és Lengyelországban, a közlekedésé Litvániában és Magyarországon, a

kikapcsolódásé Csehországban és Szlovéniában, a ruházkodásé Litvániában és Szlovéniában a legmagasabb.

Észak-Magyarországon a **tartós fogyasztási cikkekkel** való ellátottság csak a hűtőszekrény, a fagyasztógép, és a színes televízió esetében jobb az országosnál, a többinél elmaradt attól.

A tartós fogyasztási cikkek 100 háztartásra jutó éves átlagos állománya, 2005

Már az Európai Uniót létrehozó Maastrichti Szerződés is megemlíti az **audiovizuális politikát**, mint a kulturális politika egyik területét. Elkészült a Media-program, amelynek fő célja, hogy növelje az audiovizuális szektor versenyképességét. 2001-ben készült egy elemzés, mely e szektoron belül elsősorban a televíziózásra koncentrált, és megvizsgálta a háztartások birtokában lévő eszközöket.

2001-ben az adatot szolgáltató EU-tagállamok mindegyikében 90% felett volt a színes televízióval rendelkező háztartások aránya. (Magyarországon 95% volt.) A lakások egyre nagyobb részében van két televízió készülék: az arányok vegyesek, a mediterrán tagországokban elérték az 50-70%-ot, a skandinávoknál 41-45% volt. Az új tagállamokban 23 és 38% között szóródott, Magyarországon volt a legalacsonyabb, 23%.

Míg a televízió készülékek száma alapján kevésbé észlelhetők a különbségek az unió régebbi és újabb tagállamai között, vannak olyan audiovizuális termékek, amelyek esetében a differencia nyilvánvaló. A 10 régi tagországban a háztartások több mint héttizede rendelkezett videolejátszóval, legelterjedtebb Nagy-Britanniában, ahol arányuk 85%. Az újonnan csatlakozott tagországok közül a háztartások kevesebb mint felében – Magyarországon 43%-ában – volt videó 2001-ben, egyedül Lengyelországban lépte át az 50%-ot.

A kilencvenes évek eleje óta, és különösen a DVD-piac fellendülésével a videózás népszerűsége esni látszik. Az adatot szolgáltató tagállamokban 1998-ban 121 millió háztartásban volt videókészülék, 2001-ben már 136 millióban. Ez három év alatt 12%-os bővülést jelentett. A DVD-lejátszók 2001-ben még a háztartások kevesebb, mint egytizedében léteztek, csak Nagy-Britannia, Franciaország és Svédország lépte át a 10%-os határt. Az új tagállamokban 5% alatt maradt az arányuk. Ezek a mutatók néhány év alatt

robbanásszerűen nőttek meg: azon háztartások száma, amelyek DVD-lejátszó birtokosai voltak, 1998 és 2001 között 240 ezerről 13 millióra, azaz 54-szeresére emelkedett. Ez a növekedés Magyarországon is érezhető volt, a 100 háztartásra jutó DVD-lejátszók száma 2002 és 2005 között 2-ről 24-re gyarapodott, de a többi audiovizuális eszköz esetében is növekedés tapasztalható.

Audiovizuális eszközök 100 háztartásra jutó éves átlagos állománya

Megnevezés	1998		2002		2005	
	Észak-Magyarország	Ország	Észak-Magyarország	Ország	Észak-Magyarország	Ország
Színes televízió	90	95	120	122	145	140
Videó	35	44	44	54	46	56
DVD-lejátszó	-	-	2	2	23	24

7.3. Létfelhasználás

A létfelhasználás olyan értékösszeg, amely biztosítja a folyamatos életvitellel kapcsolatos igen szerény – konvencionálisan alapvetőnek minősülő – szükségletek kielégítését. Meghatározása a Központi Statisztikai Hivatalban az **élelmiszer-fogyasztás normatív értékéből** kiindulva történik, mégpedig az élelmiszereket a normatívához hasonló értékben fogyasztó háztartások fogyasztási adatainak felhasználásával.

Az élelmiszer-fogyasztás normatív értékét az élelmiszerkosárban foglalt mennyiségeknek a konkrét időszakra jellemző árakon összegzett értéke adja. A kosár mennyiségeit a 2005. év átlagáraival értékelve **a kosár pénzben kifejezett értéke havi 14 777 forint**, ennyi volt 2005-ben egy aktív korú felnőtt élelmiszer-normatívája.

Az élelmiszer-normatívától a létfelhasználásértékig eljutni elvileg úgy lehetséges, ha a létfelhasználáskosár az élelmiszereken kívüli szükségletek normatív értékeit is tételesen tartalmazza. Ennek konszenzuson alapuló kivitelezése napjainkban – a szükségletek széles köre miatt – gyakorlatilag megoldhatatlan. **A létfelhasználásértékét számszerűen ezért úgy definiáljuk, hogy az a normatívához hasonló forintértékben élelmiszereket fogyasztó háztartások összes személyes fogyasztási kiadásainak havi átlagos értéke.**

A létfelhasználásértékek meghatározásánál a 2005. évben megfigyelt 1435 háztartás 524 ezer háztartást, ezekben 1 millió 330 ezer személyt, havi átlagban 59 milliárd 700 millió forint fogyasztási kiadást reprezentált. Eszerint **2005-ben az egy hónapra vonatkozó átlagos létfelhasználásérték 114 ezer forint volt háztartásonként**, 5,8%-kal magasabb, mint az előző évben, azaz a növekedési üteme nagyobb volt, mint ugyanezen időszakban az infláció mértéke.

A létfelhasználásértékek gyakorlati felhasználásának előfeltétele, hogy különböző nagyságú, típusú háztartásokra differenciáltak legyenek. A háztartásonként átlagosan 114 ezer forint nem lehet egyaránt érvényes egy kis és egy nagy létszámú háztartásra. A differenciáláshoz a nemzetközi statisztikai gyakorlatot szem előtt tartva fogyasztási egység-kulcsokon alapuló számítást használnak. A számítás lényege, hogy a háztartás első felnőtt személyét egy fogyasztási egységnek tekintve a háztartás többi hasonló személyei egynél kisebb egységet képviselnek, hiszen a háztartásnak számos olyan kiadása van, ami nem

függ a háztartástagok számától, vagy ha van is összefüggés, az nem lineáris. Fogyasztási szükségletének megfelelően az aktív korúnál valamivel kisebb egységet képvisel a kisgyermek és az idős személy.

A KSH létminimum-számításának fogyasztásiegység-kulcsszámjai

Aktív korúak háztartásai esetében		Nyugdíjas korúak háztartásai esetében	
Első felnőtt családtag	1,00	Első felnőtt családtag	0,90
Többi felnőtt családtag	0,75	További személyek	0,65
Első (0-14 éves) gyermek	0,65		
Második (0-14 éves) gyermek	0,50		
Harmadik és minden további (0-14 éves) gyermek	0,40		

2005-ben a létminimum egy fogyasztási egységre számított átlagos értéke havonta 56 408 forint volt. A tipikusnak tekinthető két aktív korú személyből és két gyermektől álló háztartás létminimumértéke 163 583 forint volt, ami 8993 forinttal több a 2004. évinél, míg az egytagú nyugdíjas háztartások létminimuma 50 767 forintban került megállapításra.

Létminimumértékek a különböző háztartástípusokban

Háztartástípusok	(forint/hó)			
	2000	2002	2004	2005
Egy háztartásra számítva				
Aktív korúak háztartásai				
1 felnőtt	34 475	43 108	53 307	56 408
1 felnőtt 1 gyermekkel	56 884	71 128	87 957	93 073
1 felnőtt 2 gyermekkel	74 121	92 682	114 610	121 277
2 felnőtt	60 331	75 439	93 287	98 714
2 felnőtt 1 gyermekkel	82 740	103 459	127 937	135 379
2 felnőtt 2 gyermekkel	99 978	125 013	154 590	163 583
3 felnőtt	86 188	107 770	133 268	141 020
3 felnőtt 1 gyermekkel	108 596	135 790	167 917	177 685
Nyugdíjas korúak háztartásai				
Egytagú	31 028	38 797	47 976	50 767
Kéttagú	53 436	66 817	82 626	87 432
Aktív korúak háztartásai				
Egy főre számítva				
1 felnőtt 1 gyermekkel	28 442	35 564	43 978	46 537
1 felnőtt 2 gyermekkel	24 707	30 894	38 203	40 426
2 felnőtt 1 gyermekkel	27 580	34 486	42 646	45 126
2 felnőtt 2 gyermekkel	24 994	31 253	38 648	40 896
3 felnőtt 1 gyermekkel	27 149	33 948	41 979	44 421
Nyugdíjas korúak háztartásai				
Kéttagú	26 718	33 409	41 313	43 716
Háromtagú	25 282	31 613	39 092	41 366

8. EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT, EGÉSZSÉGÜGY

8.1. Az egészségi állapot és az életminőség összefüggése

A társadalmi-gazdasági és a környezeti tényezők, a gazdasági növekedés, a munkaerő-piaci helyzet, az iskolázottsági szint, a keresetek, a jövedelmek színvonala mind-mind befolyással van a lakosság életmódjára, egészségi állapotára, fogyasztási szokásaira, egészségügyi kiadásaira, stb.

Egy olyan világban, ahol az emberek rendszeresen utaznak országok és kontinensek között, az állampolgárok egészségét fenyegető fertőző betegségeket nem lehet országhatárokon kívüli karanténba zárni, ezért valamennyi állampolgárt foglalkoztató kérdések az egészségügy, az életszínvonal és a szociális különbségek.

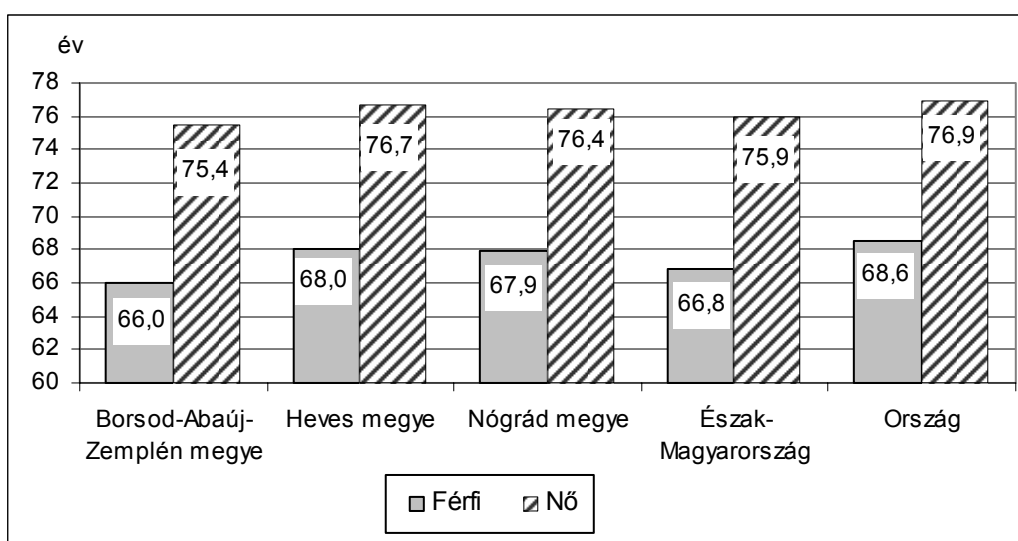
Általánosságban megállapítható, hogy az iskolai végzettség – nemektől függetlenül – hatással van az egészségi állapotra, vagyis az alapfokú végzettségűek korábban, a felsőfokúak pedig később betegszenek meg. Mindkét nemnél a magasabb végzettséghez hosszabb várható élettartamok és rövidebb betegidőszakok tartoznak.

Vizsgálatokon alapuló megfigyelés az is, hogy a nagyobb településeken hosszabb várható élettartam, rövidebb betegidőszak és ezáltal magasabb, egészségesebben eltöltött életszakasz jellemző.

8.2. Születéskor várható átlagos élettartam

A halandóságra jellemző, azt tömören kifejező érték a **születéskor várható átlagos élettartam**. Észak-Magyarországon 2005. évben a férfiak várható élettartama 66,8 év, a nőké 75,9 év, mindkettő elmaradt az országostól és a régiók között a legalacsonyabb. A régió belül a Heves megyében élő férfiak és nők születéskor várható átlagos élettartama hosszabb, mint a másik két megyében: 2005-ben a férfiaknál 1,2 évvel, a nőknél 0,8 évvel volt magasabb, mint a régióban átlagosan.

A születéskor várható átlagos élettartam, 2005

Az Európai Unió korábbi (EU-15) tagországainak állampolgárai magasabb életkorra számíthatnak, mint az újonnan csatlakozott országokban élők. Az előbbieket esetében a (2002-es adatok szerint) a férfiaknál 75,8; a nőknél pedig 81,6 év volt a születéskor várható átlagos élettartam, míg az utóbbiaknál (2003-ban) ezek az értékek 70,2; illetve 78,3 év.

Magyarországon az újonnan csatlakozott államok átlagához képest is rosszabbak ezek a mutatók: 2005-ben egy hazánkban született kisfiú 68,6; egy kislány 76,9 életévre számíthatott az adott év halandósági viszonyai alapján.

Az észak-magyarországi régióban 2005. évben a férfiak **átlagéletkora** 37,5 év, a nőké 42,1 év volt, mindkettő valamelyest alacsonyabb az országosnál. Régión belül a férfiaknál és a nőknél az átlagéletkor Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a legalacsonyabb (36,8; illetve 41,3 év).

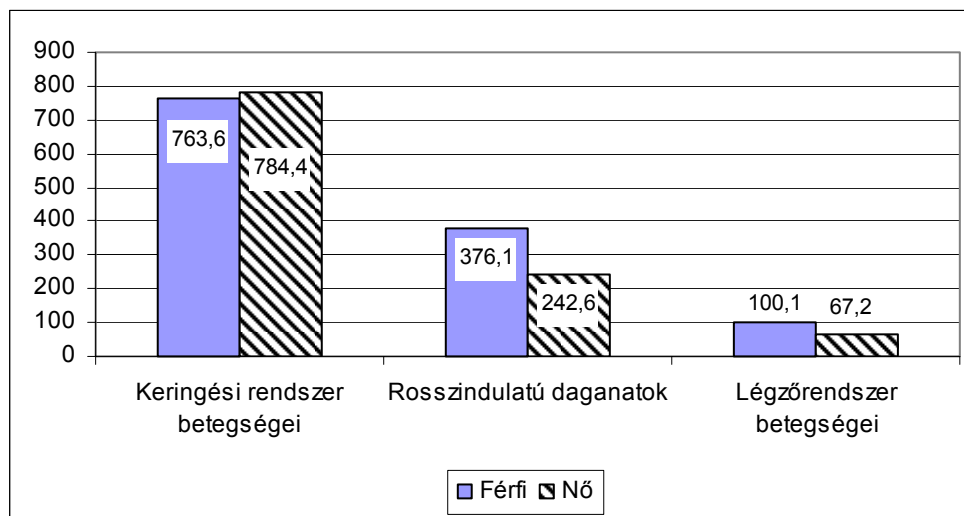
8.3. Főbb halálokok

2005. évben a **halálozások** 14%-a Észak-Magyarországon következett be, ezen belül a keringési rendszer betegségeinek 14%-a, a daganatos betegségek 13%; illetve a légzőrendszer betegségei miatti halálozások 16%-a jutott a régióra. Amíg Magyarországon százezer lakosra 1346 – ezen belül a férfiak esetében magasabb (1457), a nőknél viszont alacsonyabb (1245) – haláleset jutott, addig a régióban 1453, ami a legtöbb a régiók között. Mindehhez – sok esetben – a nem megfelelő életkörülmények, és az önpusztító életmód is hozzájárultak.

Mind országosan, mind a régióban a vezető **halálozási okok** közé tartoznak a *keringési rendszer betegségei*, ezen belül is a szív- és agyérbetegségek. A keringési rendszer betegségei okozta halálozások százezer lakosra jutó arányszáma 2005-ben a régióban volt a legmagasabb, 775, ami 71-gyel több az országos átlagnál. Az Európai Unió tagországai közül – a 2003. évi adatok alapján – e mutató értéke nem érte el a 300-at Franciaország (271), Hollandia (289) és Írország (296) esetében, míg az újonnan csatlakozott országokban ehhez képest magas volt: Lettországon 781, Észtországban 737, Litvániában 646, Magyarországon 682 és Csehországban 569.

A magyarországi lakosság *daganatos megbetegedései* a világon a leggyakoribbak közé tartoznak. Százezer lakosra hazánkban 2002-ben 766 ilyen típusú megbetegedés jutott, míg a bővülés előtti Európai Unió (EU-15) átlaga 462 (2000. évi adat), a kibővült Európai Unió (EU-25) átlaga pedig 468 (2000. évi adat) körül alakult. Ebből is látható, mennyire szükséges lenne a lakosság széles körű felvilágosítása a helyes életmódról, mert a daganatos betegségek több mint egyharmada egészséges életmóddal, egészséges táplálkozással és rendszeres testmozgással megelőzhető. Ez utóbbiak viszont összefüggenek az életkörülményekkel és az életminőséggel is.

**100 000 lakosra jutó halálozás főbb halálokok szerint, nemenként
Észak-Magyarországon, 2005**

A halálozások második leggyakoribb okai a *rosszindulatú daganatos betegségek*. Százezer lakosra 2005-ben a régióban 306, az országban 304 rosszindulatú daganatos megbetegedéssel járó halálozás jutott, ezzel Észak-Magyarország a régiók közötti sorrendben az ötödik helyet foglalta el. A mutató értéke Borsod-Abaúj-Zemplénben (289) alacsonyabb, Heves megyében (338) magasabb a régiós átlagnál. Magyarországon is, mint az unióban legfontosabb cél a daganatos megbetegedések és az ebből eredő halálozások növekvő trendjének a megállítása.

A *légzőrendszer betegségei* miatt 2005-ben a régióban százezer lakosonként 83 haláleset következett be, 18-cal több mint országosan. A dél-dunántúli régióban jutott százezer lakosra a legtöbb, 88 légzőrendszer betegségeből eredő halálozás. Az észak-magyarországi régióon belül a mutató értéke Nógrád megyében országos viszonylatban is kiugróan magas, 112, míg Heves megyében (64) az országos átlag alatt maradt, Borsod-Abaúj-Zemplénben (83) pedig a régióéval azonosan alakult.

8.4. Az egészségügyi ellátás intézményi háttere

Észak-Magyarország lakossága számára 2005-ben az egészségügyi alapellátást 793 **házi orvos** és **házi gyermekorvos** biztosította. Egy orvosra a régióban 1591 lakos jutott, az országosnál 62-vel több. Régióon belül e mutató Borsod-Abaúj-Zemplén megyében kedvezőbb (1557), Heves és Nógrád megyében kedvezőtlenebb (1654, illetve 1615) az átlagnál. Házi gyermekorvosok leginkább a városokban, a kistérségi központokban dolgoznak, a községek közül mindössze 27 helyen, de ők ellátják a környező települések lakosságát is. Ahol nincs gyermekorvos, ott a házi orvos látja el a gyermekrendelést is. 2005-ben a régióban 235 gyógyszerész üzemelt, ebből 98 községben, a többi városokban.

Minden városban van **járóbeteg-szakellátás**, amely a környékbeli községek lakosságának is nyújt ellátást. 2004-ben a járóbeteg-szakellátásban egy lakosra 19,4 gyógykezelési eset jutott, ami mindössze 0,7-tel maradt el az országos átlagtól. Egy gyógykezelési eset a régióban átlagosan 4,2; míg országosan 4,9 percet vett igénybe.

2005-ben az észak-magyarországi régióban 23 **kórház** működött, melyből 8 szakosított intézmény volt, ahol főként pszichiátriai-, szenvedély-, légzőszervi- és mozgásszervi betegeket fogadtak az ország egész területéről. A 23 kórházban összesen 9556 működő kórházi ágyat tartottak fenn, az országos ágyszám 12%-át. Tízezer lakosra 76 működő kórházi ágy jutott, 3-mal kevesebb, mint országosan.

A 2007. április 1-jétől életbe lépett **egészségügyi reform** egyik területe a kórház-átalakítás, melynek keretében a régióban 5 *súlyponti kórházat* jelöltek ki. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 3, Heves és Nógrád megyében pedig 1-1 kórház került kiemelésre, melyek a következők:

- Miskolcon a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat Megyei Kórháza és Oktató Kórháza,
- Ózdon a Városi Önkormányzat Almási Pál Kórház-Rendelőintézete,
- Sátoraljaújhelyen a Városi Önkormányzat Erzsébet Kórház-Rendelőintézete,
- Egerben a Heves Megyei Önkormányzat Markhot Ferenc Kórház-Rendelőintézete,
- Salgótarjánban a Megyei Önkormányzat Szent Lázár Kórház-Rendelőintézete.

Hazánkban az egészségügy reformját követően az összes ágyszám 80 125-ről 71 324-re változik, ezen belül az aktív ágyak száma 16 ezerrel, vagyis 27%-kal csökken, a krónikusoké viszont 7,5 ezerrel emelkedik. Észak-Magyarországon az összes jóváhagyott *aktív ágyszám* 5481, ezen belül Borsod-Abaúj-Zemplénben 3259, Hevesben 1320, Nógrád megyében pedig 902. A *krónikus ágyszám* a megyék előbbi sorrendjében 1969, 863, illetve 572, így összességében a régióban 3404 krónikus ágyon gyógyulhatnak a betegek.

9. SZOCIÁLIS ELLÁTOTSÁG

9.1. Szociálpolitika az Európai Unióban és Magyarországon

Az Európai Közösséget létrehozó szerződésben a tagállamok nem ruházták rá a Közösségre a szociális védelmi rendszerek meghatározásának hatáskörét. **A szociális védelem nemzeti rendszerének kialakítására vonatkozó döntéseket** tehát – beleértve a szociális védelmi alrendszerek felépítését, a jogosultak körét, a jogosultság feltételeit stb. – **a tagállamok maguk határozzák meg**. Ezt az Európai Közösségek Bírósága is több ítéletében megerősítette, miszerint *"A közösségi jog jelen állása szerint a tagállamoknak joguk van arra, hogy maguk alakítsák ki szociális biztonsági rendszerüket"* (Coonan eset, C-70/95 Sodemare eset (1997) ECRI-3395, para 32). Ez a szabály a mai napig érintetlen.

Az európai közösségi jog azonban, a személyek szabad áramlásához kapcsolódóan, több szempontból is érinti ezt a fő elvet. Hangsúlyozandó, hogy nem a szociális védelmi rendszer felépítése vonatkozásában – arra ugyanis a Közösségnek nincsen hatásköre –, hanem a tagállamok által létrehozott rendszerek személyi és tárgyi hatálya tekintetében. A közösségi jog tehát abba szól bele, méghozzá mélységében, hogy a szociális védelmi rendszerekben a tagállamok által önállóan megállapított ellátások bizonyos köre – mind pénzügyi, mind természetbeni vonatkozásban – mely személyeknek jár még a tagállamok által megállapított személyi körön – általában saját állampolgáraikon és családtagjaikon – kívül.

A vándorló uniós polgárok egy része tehát hozzáférést kap a nemzeti rendszerekhez. Az európai közösségi jog legfontosabb idevonatkozó normái, tanácsi rendeleti, tanácsi irányelvi és bizottsági rendeleti jogforrásokban vannak rögzítve. Nagy jelentőséggel bír továbbá az Európai Bíróság esetjoga.

Magyarországon a jelenlegi szociális segélyezési rendszer alapjait az 1993-as szociális törvény rakta le. (Az Országgyűlés 1993. február 17-i ülésnapján fogadta el a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvényt). A Szociális törvény az önkormányzatok által nyújtható támogatások keretszabályait tartalmazza. Az ellátásokra vonatkozó részletes szabályokat az önkormányzatok rendeleteikben állapítják meg.

A törvény célja, hogy a szociális biztonság megteremtése érdekében meghatározza az állam által biztosított egyes szociális ellátások formáit, szervezetét, a szociális ellátásokra való jogosultság feltételeit, valamint érvényesítésének garanciáit.

A szociális ellátások megszervezésének formáját, módozatait egy adott térségben – így az észak-magyarországi régióban is – jelentősen befolyásolják többek között:

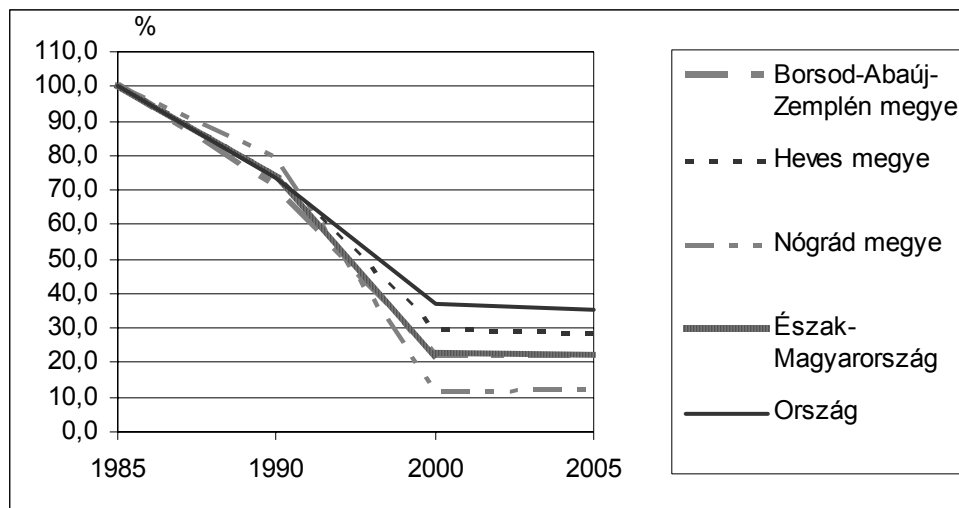
- a települések mérete;
- a települések lakosainak száma, összetétele (kormegoszlása);
- a szociális helyzetből adódó igények;
- a foglalkoztatási helyzet mutatói;
- a pénzügyi lehetőségek;
- a települések társadalmi-gazdasági- infrastrukturális fejlettsége.

Ez a fejezet bemutatja az észak-magyarországi régióban a gyermekjóléti ellátás, a gyermekvédelmi gondoskodás helyzetét, a szociális ellátórendszer működését, ezen belül az intézményrendszerét, a szociális ellátások formáit.

9.2. Gyermekjóléti ellátások

A **bölcsőde** a családban nevelkedő 3 éven aluli gyermekek napközbeni ellátását, szakszerű gondozását és nevelését biztosító intézmény. A bölcsődék és férőhelyeik, valamint a beíratott gyermekek számának alakulását többek között a mindenkori szociálpolitikai intézkedések is befolyásolják. Így például az 1985-ben bevezetett GYED következményeként a következő tizenöt évben mind országos, mind régiós szinten több, mint felével visszaesett a bölcsődék és férőhelyeinek száma. Természetesen a gyermekkorúak népességszámának számottevő csökkenése is szerepet játszott a bölcsődék és férőhelyeik számának ilyen mérvű csökkenésében.

**A bölcsődei férőhelyek számának alakulása
1985. év = 100,0**

A 2005. évi adatok szerint a régióban 40 bölcsőde működött 1475 férőhellyel, ez az országos 7,5; illetve 6,2%-a. Észak-Magyarországon a bölcsődék 98%-a önkormányzati fenntartású, országosan ez 95%. Az intézmények és férőhelyeik száma az elmúlt öt évben – az országoshoz hasonlóan – alig változott, a beíratott gyermekeké pedig 2000 óta minden évben meghaladta a férőhelyek számát. A régió bölcsődéiben 2005. évben 100 férőhelyre 126 gyermek jutott, a 2000. évinél 5-tel több. Országosan valamivel kedvezőtlenebb a helyzet, 100 férőhelyre 127 gyermek jutott. A régión belül a szóródás nagyobb: míg Heves megyében a mutató értéke 132, ugyanakkor Nógrádban 114. A heves megyei bölcsődék viszonylagos zsúfoltságának oka többek között, hogy a nők könnyebben vissza tudnak térni a munkaerő-piacra, ezért beadják gyermekeiket a bölcsődékbe, míg Nógrádban kevesebb a munkalehetőség, így a nők inkább a GYED, a GYES ellátási formát választják.

A régió bölcsődéiben a gyermekeket 2005. évben javarészt (92,2%) szakképzett gondozónő látta el, arányuk a régión belül Nógrádban a legmagasabb (96,3%), Heves megyében a legalacsonyabb (90%). Egy gondozónőre átlagosan 5 bölcsődés jutott, kevesebb, mint országosan (6).

A **gyermekjóléti szolgálat** 1999. évtől tevékenységét önállóan, vagy más intézménnyel (intézményekkel) integrációban végzi, amely az alapellátás keretében alaptevékenységként nyújt gyermekjóléti szolgáltatást.

A *gyermekjóléti szolgáltatás* feladata: a gyermek testi, lelki egészségének, családban történő nevelésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetése, a gyermek családjából történő kiemelésének megelőzése, illetve a kiemelt gyermek visszahelyezése. A települési önkormányzat a gyermekjóléti szolgáltatás szervezését, irányítását és összehangolását gyermekjóléti szolgálat működtetésével, vagy családsegítő szolgálat keretében, a külön jogszabályokban meghatározott képesítési előírásoknak megfelelő személy foglalkoztatásával biztosítja.

Észak-Magyarországon 2005. évben 563 településen működött gyermekjóléti szolgálat, ahol 22 103 gyermekkel foglalkoztak. A szolgálattal ellátott települések aránya (93%) magasabb az országosnál (87%), Nógrád megyében pedig meghaladja a régiós átlagot is (96%). A kezelt problémák száma 103 512, mely az elmúlt öt évben számottevően – az országoshoz hasonlóan –, csaknem kétszeresére emelkedett. A régión belül Heves megyében több mint két és félszeresére nőtt. Észak-Magyarországon a kezelt problémák legnagyobb hányada (26%-a) anyagi okokra vezethető vissza, ezt követik a gyermeknevelési és életviteli problémák (19; illetve 14,5%), valamint a magatartászavar (12%).

9.3. Gyermekvédelmi gondoskodás

1989-ben az ENSZ Közgyűlése elfogadta a gyermekek jogairól szóló egyezményt, az általa létrehozott Gyermekek Jogai Bizottság pedig lehetővé tette civil szervezetek számára is, hogy országuk kormányjelentéseivel kapcsolatban véleményt nyilváníthassanak. A tízéves tárgyalássorozat után megszületett egyezmény **a családot tekinti a társadalom alapegységének**, amiből a gyermeket csak végszükség esetén szabad kiemelni, és az esetleges kiemelést össze kell kötni a gyermek jövőjének megtervezésével. Anyagi okból nem lehet a gyermeket szüleitől elszakítani, ilyenkor intézkedéseket kell tenni a szülők megsegítésére. A kiemelt gyermeket a legrövidebb időn belül vissza kell helyezni családjába, amennyiben pedig ez nem lehetséges, integrálni kell, lehetőleg abba a közösségbe, ahova szülei tartoznak. Helyettesítő gondozás esetén a nevelőszülői elhelyezést kell előnyben részesíteni, és kis, családias bentlakásos intézményeket létrehozni. Ez a szemlélet gyökeresen átalakította Nyugat-Európa és Észak-Amerika gyermekvédelmét az 1990-es évek elejétől kezdve, magyarországi elfogadására és alkalmazására azonban később került sor.

A gyermekjogi egyezményt a magyar parlament 1991-ben ratifikálta, az 1997-ben megszületett gyermekvédelmi törvényt már annak szelleme hatja át. A korábban szétdarabolt család- és gyermekvédelem alappilléreivé a gyermekvédelmi szolgálatok (szolgáltatási szempont) és a gyámhivatalok (hatósági, döntéshozói jogkör) váltak.

A **gyermekvédelmi szakszolgáltatás** feladata az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermekek gondozási helyének meghatározása, a nevelőszülői hálózat szervezése, fenntartása és működtetése, a gyermek örökbe adhatóvá nyilvánításának előkészítése, az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermek gyámja munkájának a segítése.

Az *otthont nyújtó ellátás* (gyermekotthon, nevelőszülő, más bentlakásos intézmény) az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermek és fiatal felnőtt számára biztosítja:

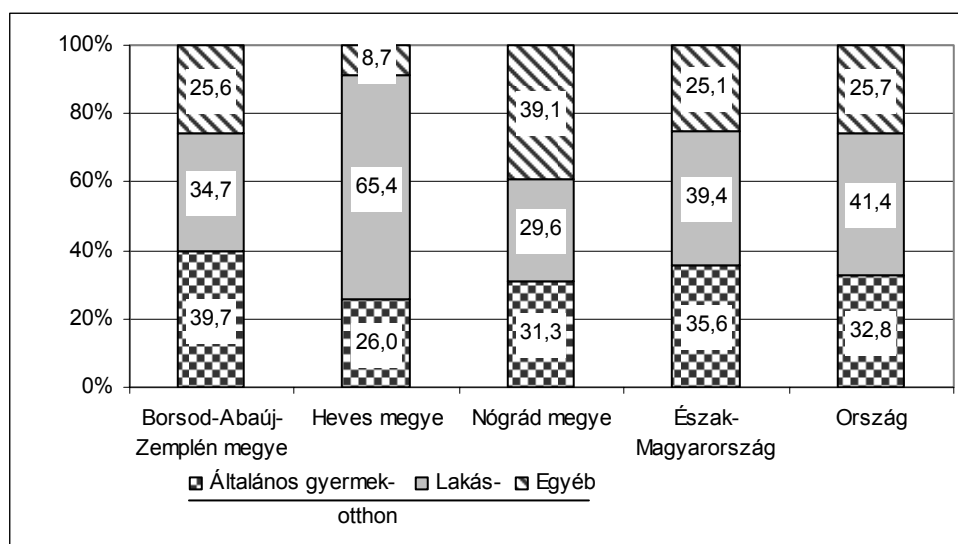
- a teljes körű ellátást, (étkeztetést, ruházattal való ellátást, mentálhigiénés és egészségügyi ellátást, gondoskodást a neveléséről, a lakhatásáról),
- a családi környezetbe való visszahelyezést, vagy ha ez nem lehetséges, az örökbefogadás elősegítését,
- a családjába történő visszailleszkedéshez, önálló életének megkezdéséhez szükséges utógondozást.

2005-ben a legtöbb gyermek Közép-Magyarországon, Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon került olyan helyzetbe, hogy a gyermekjóléti szolgálatok intézkedését igényelte.

Észak-Magyarországon otthont nyújtó ellátás keretében 2005. év végén 2980 gyermeket neveltek, kis részét (4%) ideiglenes hatállyal helyezték el, többségét vagy átmenetileg (71%) – amikor a szülő felügyeleti joga csak ideiglenesen szünetel –, vagy tartósan (9%) vették gondoskodásba. Utógondozói ellátásban 16%-uk részesült.

Az otthont nyújtó ellátáson belül a családi típusú nevelés kapott egyre nagyobb szerepet. A régióban 2005. év végén a **nevelőszülői hálózat** keretében nevelkedett a gondozásba vett gyermekek 59%-a (1769 fő), ez 11%-kal több, ugyanakkor a nevelőszülők száma 6%-kal kevesebb volt a 2000. évinél. A gondozásba vett gyermekek többségéről (89%) hagyományos, míg kisebb hányadról (11%) hivatásos nevelőszülők gondoskodtak. A régió belül a hagyományos nevelőszülők aránya Nógrádban (92%), a hivatásosaké Heves megyében (16%) volt a legnagyobb.

A gyermekotthonok férőhelyeinek megoszlása, 2005

Észak-Magyarországon a **gyermekotthonokban** 2005. év végén 1211 gyermek neveléséről és fiatal felnőttek utógondozásáról gondoskodtak, 10,6%-kal kevesebbről, mint öt évvel korábban. Ezen belül viszont – a 2000. évihez képest – nőtt (19,2 százalékponttal) az önálló, kis létszámú (egy csoport), családias lakásotthonok férőhelyeinek aránya. Ez a

növekedés azért is fontos, mert itt a gyermekek erősebben kötődnek környezetükhöz, és bizalomban gazdagabb gyermek-nevelő kapcsolat kialakulására van esély. Észak-Magyarországon a gyermekotthonok 35,6%-a általános gyermekotthon, 39,4%-a lakásotthon, 25,1%-uk egyéb otthonként működik. A régióon belül a gyermek- és lakásotthonok hányadát vizsgálva Heves megyében jelentős arányeltolódás figyelhető meg, ahol 26% a gyermek- és 65% a lakásotthonok megoszlása.

Magyarországon 2005-ben a családjuk nélkül nevelkedő gyermekeken kívül nyilvántartottak 224 ezer olyan saját családjában élő kiskorút, akinek fejlődését környezeti, magatartásbeli, anyagi vagy egészségi okok akadályozzák. A régióban a **gyámhatóságok**nál nyilvántartott veszélyeztetett kiskorúak száma 33 ezer, az országos 15%-a. A veszélyeztetettség okai közül az anyagi okok játsszák a legnagyobb szerepet: a gyerekek 34%-a – országosan 56%-a – került ilyen okból a gyámhatóságok nyilvántartásába. A régióban minden ezer megfelelő korúra 126 – országosan 116 – veszélyeztetett kiskorú jutott. A régiós átlagtól kedvezőtlenebb a helyzet Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, ahol a mutató értéke 158 fő volt, ugyanakkor Hevesben ez az érték 57 fő.

Szülők hiányában a gyermekek a nevelőotthonok és a nevelőszülői hálózat mellett **gyámság**, illetve **gondnokság** alatt is nevelkedhetnek. A gyámok, illetve a gondnokok személyét a gyámhatóságok jelölik ki. A régióban ezer megfelelő korú lakosra 19,5 gyámság, illetve 27,8 gondnokság alatt álló kiskorú jutott. Mindkét mutató értéke kedvezőtlenebb az országos átlagnál. A régióon belül ezer megfelelő korú lakosra a gyámság alatt álló kiskorúak száma Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, a gondnokság alatt állóké Hevesben a legtöbb (22; illetve 29 fő).

A szülői jogok végleges megszüntetésével vagy szülői hozzájárulással a gyermek **örökbeadhatóvá** válik. Bár az örökbefogadható kiskorúak száma országosan 2000. évhez képest több mint másfélszeresére nőtt, ugyanakkor az örökbefogadások száma 18,5%-kal kevesebb. Ezek a változások jellemzőek mindhárom észak-magyarországi megyére.

9.4. Szociális alapszolgáltatások és nappali ellátás

A korábbi hagyományos, több generációs család napjainkra atomizálódott. A nagyszülők jellemzően külön háztartásban élnek, így az idősebb korú, ellátásra szoruló emberek jelentős része segítség nélkül marad, ezért a lakosság számottevő része vesz igénybe különböző szociális ellátási formát, támogatást.

A szociálisan rászorultak részére a személyes gondoskodást nyújtó ellátások biztosítása elsősorban az önkormányzatok feladata. A személyes gondoskodás keretébe tartozó szociális ellátást különböző alapellátási formák (étkeztetés, házi segítségnyújtás, családsegítés) keretében valósítják meg. A törvény azonban lehetőséget ad arra is, hogy a személyes gondoskodás körébe tartozó feladatokat társadalmi szervezetekkel, alapítványokkal, egyéni vagy társas vállalkozásokkal, stb. kötött szerződés keretében biztosítsa az ellátásra kötelezett.

Észak-Magyarországon 2005-ben tízezer 60 éven felüli lakosra **szociális étkeztetésben** 722, **házi segítségnyújtásban** 279 ellátott jutott. Mindkét mutató értéke nagyobb az országos átlagnál. Régióon belül tízezer lakosra a szociális étkeztetés (820), valamint a házi segítségnyújtás (302) területén is Borsod-Abaúj-Zemplén megyében jutott a legtöbb ellátott.

A régióban 2005. évben **jelzőrendszeres házi segítségnyújtásban** 757 fő részesült, ezen belül a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében ellátottak részesedése kiemelkedő (88%). A **közösségi ellátás** célja a pszichiátriai vagy a szenvedélybetegek lakókörnyezetben történő gondozása, továbbá gyógyulásuk és rehabilitációjuk elősegítése. Ilyen ellátási formát Heves megyében 6 fő pszichiátriai beteg, Borsod-Abaúj-Zemplénben 10 fő szenvedélybeteg részére biztosítottak.

Támogató szolgáltatásban – melynek célja a fogyatékkal élők lakókörnyezetben történő ellátása – 1503 fő részesült a régióban (az országos 14%-a). Észak-Magyarországon belül az ellátottak 80%-a Borsod-Abaúj-Zemplén, 20%-a Heves megyében lakott. Nógrád megyében nem volt ilyen ellátási forma 2005-ben.

Szociális alapellátás, 2005

Megye, régió	Tízezer 60 éven felüli lakosra jutó		Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás	Közösségi ellátás		Támogató szolgáltatás
	szociális étkeztetésben	házi segítségnyújtásban		pszichiátriai betegek részére	szenvedélybetegek részére	
	részesülők száma					
Borsod-Abaúj-Zemplén	819,5	301,6	664	–	10	1 199
Heves	640,2	263,6	44	6	–	304
Nógrád	544,4	234,5	49	–	–	–
Észak-Magyarország	721,7	279,3	757	6	10	1 503
Ország	494,6	209,2	8 870	1 136	3 065	10 531

A **nappali ellátást nyújtó intézmények** a napközbeni tartózkodásra, társas kapcsolatok kialakítására, valamint az alapvető higiéniai szükségletek kielégítésére a saját otthonukban élő, de nappali felügyeletre szorulóknak részére biztosít ellátást. Természetesen az ellátottak számának határt szab a befogadó intézmények kapacitása is.

A szociális és mentális támogatásra szoruló, önmaguk ellátására részben képes időskorúak napközbeni gondozására szolgál az **idősek klubja**, amely intézményből 2005. év végén 228 működött Észak-Magyarországon, az országos 18%-a. A klubokban 6253 személyt láttak el, az országos 16%-át. Az idősek klubjában tízezer 60 éven felüli lakosra 219 ellátott jutott a régióban, míg országosan 184. A régió belül a mutató értéke Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt a legtöbb (252), Hevesben a legkevesebb (168).

A **fogyatékos személyek nappali intézménye**: a harmadik életévüket betöltött, önellátásra részben képes fogyatékkal élő személyek napközbeni gondozására, foglalkoztatására és nevelésére szolgáló, a közoktatás körébe nem tartozó ellátási forma.

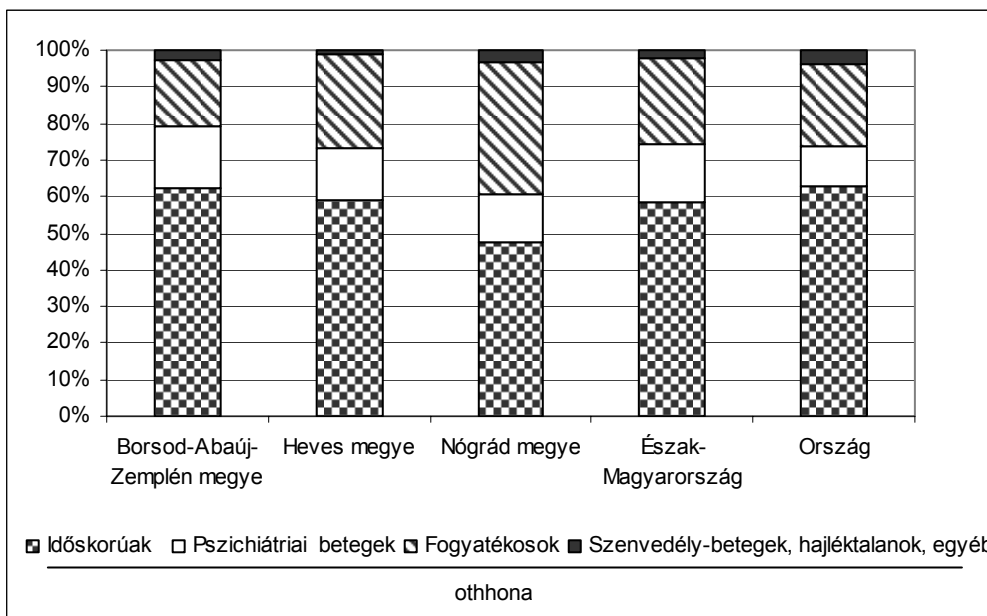
A fogyatékkal élők nappali felügyeletét és foglalkoztatását 2005. évben Észak-Magyarországon tizenegy intézmény látta el, 235 férőhellyel. Tízezer 60 éven felüli lakosra 4,4 ellátott jutott, országosan 3,9. A régió belül a fogyatékkal élők nappali intézményeiben a legtöbb ellátott Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (5,1) jutott tízezer lakosra, míg Nógrádban a legkevesebb (3,8).

Főként a városokban jelentkező probléma az olyan hajléktalanok ellátása, akik átmeneti szállással sem rendelkeznek, részükre **népkonyha** és **nappali melegedő** üzemel. Észak-Magyarországon a népkonyhák napi átlagos forgalma 2005-ben 698 fő volt. A nappali melegedőket naponta átlagosan 491 hajléktalan vette igénybe. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében mind a népkonyhák, mind a nappali melegedők napi átlagforgalma jóval nagyobb, mint a régiót alkotó másik két megyében.

Az észak-magyarországi régióban 2005. évben a **tartós bentlakásos intézményekben** 8734 férőhellyel álltak a rászorulóknak rendelkezésére, ahol 8592 személyt láttak el. Ugyanakkor az **átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények** viszonylag kevés (964) ember számára adtak ellátást 965 férőhelyen. Mind az átmeneti, mind a tartós bentlakásos intézmények fenntartásába a társas vállalkozások is bekapcsolódtak, de továbbra is az önkormányzatok a legfőbb intézményfenntartók.

A régióban 2005. évben a *tartós bentlakásos* szociális ellátást biztosító férőhelyek 59%-a az időskorúak otthonaiban működött. A férőhelyek 23,6%-a a fogyatékkal élők, 15,7%-a a pszichiátriai betegek számára nyújtott ellátást, míg a szenvedélybetegek, illetve hajléktalanok ápolására-gondozására az összes férőhelynek csupán 2,2%-a szolgált. A férőhelyek intézmény típusonkénti összetétele a régió belül is hasonlóképpen alakult, kivéve Nógrád megyét, ahol a férőhelyek 47,6%-án látták el az időskorúakat, míg 36,1%-án a fogyatékkal élőket gondozták.

A tartós bentlakásos szociális intézmények férőhelyeinek megoszlása az intézmény típusa szerint, 2005

Az *átmeneti* intézmények legjellegzetesebb formája a hajléktalanok szállása és éjjeli menedékhelye. 2005-ben Észak-Magyarországon tízezer lakosra 8, ezen belül Heves megyében 4, Borsod-Abaúj-Zemplénben 9 ellátott jutott, mely kevesebb az országosnál (10).

9.5. Szociális támogatások

Az Európai Unióban a **családi ellátások rendszerének kialakítása és működtetése teljesen a tagállamok hatáskörébe tartozik.**

A tagállamok szociális biztonsági rendszereinek legalapvetőbb közös jellegzetessége, hogy szinte mindegyikben hármass tagolódás figyelhető meg:

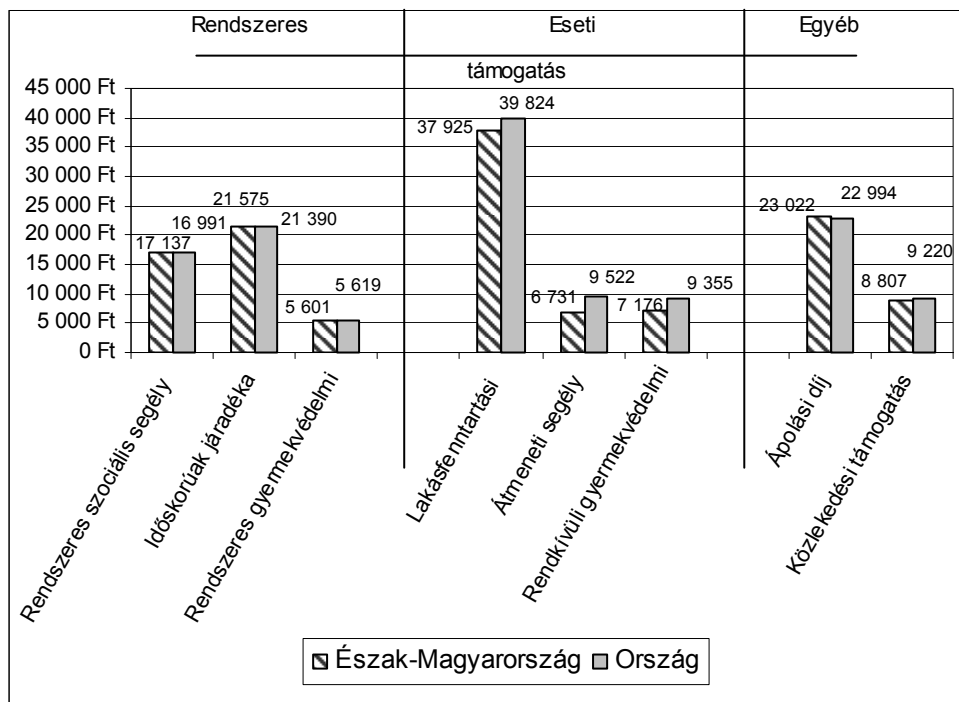
- vannak biztosítástól függő ellátások (Magyarországon pl.: gyermekgondozási díj);
- alanyi jogon járó ellátások (Magyarországon pl.: családi pótlék);
- segélytípusú ellátások (Magyarországon pl.: rendszeres szociális segély).

A tagállamok között viszont nagy különbségek vannak abban, hogy az ellátások milyen mértékűek, illetve abban, hogy azokat milyen hosszú ideig folyósítják. Általában véve a munkavégzés helye szerinti tagállam lesz a felelős a családi ellátások nyújtásáért.

A különféle élethelyzetek – betegség, munkanélkülivé válás, átmeneti krízis – szerint különböző típusú segélyekre lehetnek jogosultak az állampolgárok. A felmerült probléma jellegéből adódóan Magyarországon a támogatás lehet rendszeres, illetve eseti. A támogatások feltételeit az önkormányzatok rendeletben, illetve a törvényi szabályozás alapján határozzák meg.

Az önkormányzatoknak rászorultságtól függően lehetőségük van pénzbeli és természetbeni szociális támogatást nyújtani. A segélyek juttatása főként pénzben történik. A szociális és gyermekellátásra vonatkozó kötelezettségek teljesítését az önkormányzatok pénzügyi lehetőségei is meghatározzák.

Fontosabb szociális támogatások egy főre jutó havi átlagos összege, 2005

Észak-Magyarországon 2005-ben a **rendszeres pénzbeni támogatások** közül a segélyezettek leggyakrabban **rendszeres gyermekvédelmi támogatásban** részesültek (évi átlagban 128 743 fő), viszont az egy főre jutó havi átlagos összeg ennél az ellátási formánál a legkisebb (5601 forint). Tízezer 0-24 éves lakosra 3399 támogatott jutott, jóval több, mint országosan (2322). A régió belül ez a mutató a legkisebb Heves megyében (2712), és a legnagyobb Borsod-Abaúj-Zemplénben (3766).

Rendszeres szociális segélyt az az aktív korú személy kaphat, aki munkaképességét legalább 67%-ban elvesztette, vagy nem foglalkoztatott és megélhetése más módon nem biztosított. Észak-Magyarországon 2005-ben az ellátottak évi átlagos száma 46 384 fő volt. A segély egy főre jutó havi átlagos összege 17 137 forint, az országos átlagnál (16 991 forint) némileg több. A régió belül ez az érték 17 010 (Nógrád megye) és 17 182 (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) forint között szóródott. Tízezer lakosra 368 ellátott jutott, országosan (157) kedvezőbb a helyzet. A régió belül a tízezer lakosra jutó rendszeresen segélyezettek száma Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a legmagasabb (466), és Nógrádban a legalacsonyabb (197).

Az **időskorúak járadékát** azok a személyek kapják, akik betöltötték a rájuk irányadó nyugdíjkorhatárt és megélhetésük más módon nem biztosított. A régióban 2005. évben havonta átlagosan 732 fő részesült időskorúak járadékában. Az egy főre jutó havi átlagos összeg – a rendszeres pénzbeni támogatások közül – ennél az ellátási formánál a legnagyobb (21 575 forint). Tízezer 60 éven felüli lakosra 27 – országosan 30 – támogatott jutott: ezen belül a legkevesebb ellátott Heves megyében (17), míg a legtöbb Borsod-Abaúj-Zemplénben (34) volt.

Az önkormányzatok az **eseti támogatásokkal** az időszakosan fellépő gondokat próbálják enyhíteni. Ezen belül a régióban az **átmeneti segélyben** részesítettek alkotják a támogatottak legnagyobb csoportját (152 866). Azok a személyek kaphatják, akik létfenntartást veszélyeztető élethelyzetbe kerültek, időszakosan vagy tartósan megélhetési gondokkal küzdenek. A támogatás összege, rendszeressége és a jogosultság feltételei széles határok között változhatnak, így ez az ellátási forma jól alkalmazkodik a helyi, települési sajátosságokhoz. Észak-Magyarországon az egy főre jutó segély átlagos összege 6731 forint, országosan jelentősen több, 9522 forint. Régió belül ez az összeg 6671 és 6919 forint között szóródott: a két szélső értéket Borsod-Abaúj-Zemplén, illetve Nógrád megye képviselte.

Rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban a helyi önkormányzat képviselőtestületének döntése alapján azt a gyermeket részesítik, ahol az őt gondozó család időszakosan létfenntartási gondokkal küzd, vagy a létfenntartást veszélyeztető rendkívüli élethelyzetbe került. Ezen a címen a régióban 2005. évben 44 368 gyermek jutott támogatáshoz. Ezen belül Borsod-Abaúj-Zemplén megyében élt a támogatottak 61; Hevesben 21; Nógrádban 18%-a. A támogatás egy főre jutó átlaga 7176 forint, az országos átlagnál (9355 forint) kevesebb.

A **lakásfenntartási támogatás** kötött felhasználású kiadáskompenzáló támogatási forma. A támogatást az a család vagy személy kaphatja, aki a településen elismert lakásnagyságot és minőséget meg nem haladó lakásban él és a lakásfenntartás indokolt havi költsége eléri, vagy meghaladja a háztartás havi összjövedelmének jogszabályban rögzített mértékét. A régióban lakásfenntartási támogatásban 2005. évben 57 084-en részesültek, az egy főre jutó átlagos összeg 37 925 forint volt. Ezer lakásra 113 támogatott

jutott, jóval több, mint országosan (72); a régió belül Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt a legtöbb (151), Hevesben a legkevesebb (51).

Temetési segélyt nyújthat a települési önkormányzat képviselőtestülete annak, aki a meghalt személy eltemetetéséről gondoskodott annak ellenére, hogy arra nem volt köteles, vagy tartására köteles hozzátartozó volt ugyan, de a temetési költségek viselése a saját, illetve a családja létfenntartását veszélyezteti. Észak-Magyarországon az önkormányzatoktól 2005. évben közel 10 370 személy kapott temetési segélyt, az egy esetre jutó átlagos összege 13 730 forint volt.

Az **egyéb támogatások** közül **ápolási díjban** az részesülhet, aki tartósan gondozásra szoruló személy otthoni ápolását látja el. Észak-Magyarországon az önkormányzatoktól 2005-ben évi átlagban 5620 fő kapott ápolási díjat. Az egy főre jutó átlagos összeg 23 022 forint volt. Tízezer lakosra 45 támogatott jutott, régió belül a legkevesebb Heves megyében (33), a legtöbb Nógrádban (52).

Közgyógyellátási igazolványt a gondozásba, nevelésbe vett kiskorúak, a rokkantsági járadékosok, a szociális segélyben, valamint a több gyermek után családi pótlékban részesülők kaphatnak, továbbá azok, akiknek jövedelmükhöz képest sokat kell költeniük gyógyszerre. A régióban az igazolvánnyal - alanyi jogon, méltányossági és normatív alapon - rendelkezők száma 2005-ben 71 301 fő volt, legnagyobb hányaduk (47%-uk) alanyi jogon részesült e támogatási formában. Az ellátottak tízezer lakosra jutó számánál a két szélső értéket: Borsod-Abaúj-Zemplén (591), valamint Heves (504) megye képviselte.

A súlyos mozgáskorlátozott személyek közlekedésével kapcsolatos támogatások feltételeit a 164/1995. (XII.27.) Korm. rendelet szabályozza. 2005. évben Észak-Magyarországon 58 732 súlyos mozgáskorlátozott személy részesült támogatásban, nagy részük (92,2%-uk) közlekedési támogatást kapott. Az egy főre jutó átlagos összeg 8807 forint volt. A közlekedési támogatásban részesültek tízezer lakosra jutó számánál a régióba tartozó megyék között jelentős az eltérés: a mutató értéke Nógrádban a legtöbb (528), Hevesben a legkevesebb (347).

Észak-Magyarország társadalmi és gazdasági téren is elmaradottsággal küzdő térség, ezért itt a szociális problémák is halmozottan fordulnak elő. Sokszor a családok számára az egyedüli biztos megélhetési forrást a segélyek jelentik. A segélyezések azonban önmagukban nem képesek megfelelő védelmet nyújtani a rászorulóknak számára és nem képesek megakadályozni az érintett rétegek leszakadását, kiszolgáltatottságát.

10. A LAKÁS, MINT AZ ÉLETMINŐSÉG EGYIK MEGHATÁROZÓJA

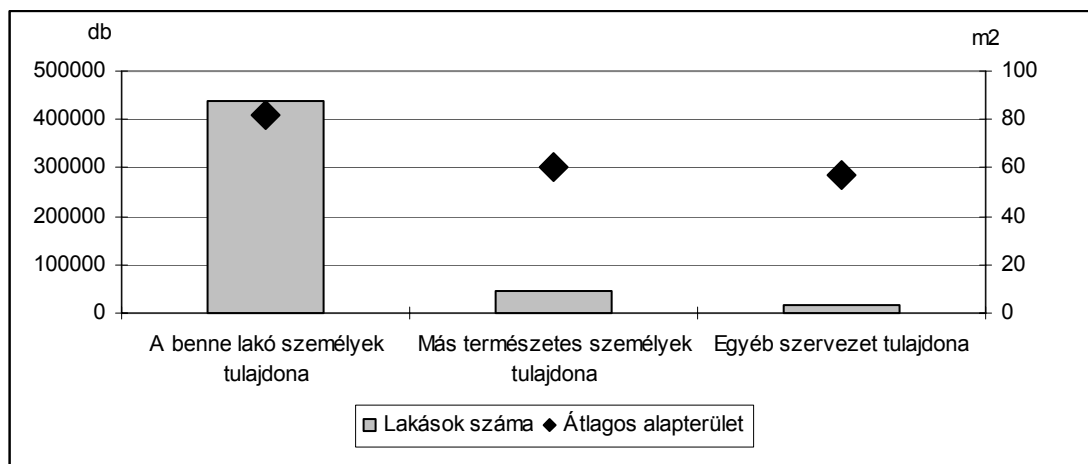
10.1. A lakásállomány tulajdon szerinti összetétele

Magyarország lakásállománya az elmúlt másfél évtizedben 7%-kal gyarapodott. Jelenleg ezer lakosra több mint négyszáz lakás jut, és minden lakáshoz tartozik legalább egy szoba, ami uniós viszonylatban a közepesnél valamivel gyengébb ellátottságot jelent. A korábbi évtizedekben fennálló mennyiségi lakáshiány csökkenéséhez a lakótelepek és a lakóparkok építése mellett a fogyó népességszám is hozzájárult. A lakásállományon belül csökkent az egy- és kétszobás, és nőtt az annál nagyobb lakások aránya, de ennek ellenére a magyar lakosok – elsősorban a lakótelepi lakások nagy súlya miatt – még mindig kisebb területű és szobaszámú lakásokban élnek, mint az EU-15 polgárainak többsége. Ezen az állapoton nem sokat javított az utóbbi évek lakásépítési trendje sem. A magyar lakásrendszer gyenge pontja, hogy kevés a megfizethető bérlakás, így sokan kényszerből válnak tulajdonossá. A kilencvenes évek első felében lezajlott lakásprivatizáció során a lakásállomány közel negyedét képviselő önkormányzati lakásokat bérlők megvásárolták, tovább csökkentve a **bérlakások** arányát. A – jelenleg mindössze 7%-ot képviselő – bérlakások 43%-a maradt az önkormányzatok tulajdonában szociális bérlakásként. Az Európai Unió tagállamai között hazánkban az egyik legalacsonyabb a bérlakások aránya: az Unió régebbi tagállamai közül Németországban és Dániában legmagasabb a hányaduk – 1999-es adatok alapján – 57; illetve 45%, a 2004-ben belépett tagállamok között pedig e tekintetben Szlovákia vezet, ahol a lakások több mint fele nem a tulajdonos által lakott.

2005. április 1-jén Észak-Magyarországon 503 ezer lakást, az országos állomány 12,1%-át regisztrálták. Az előző népszámlás időpontjához képest (2001. február 1.) a **lakásállomány** 1,3%-kal emelkedett, ami elmaradt az országos növekedéstől (2,7%). A régióban a lakások legnagyobb hányada, 87,4%-a a benne lakó személyek, 9%-a más természetes személyek, míg 3,6%-a önkormányzat vagy egyéb szervezet tulajdona.

A lakások **átlagos alapterülete** a tulajdonos által lakottak esetében volt a legnagyobb, a régióban átlagosan 82m² (magasabb, mint az országos átlag, 81m²), ezen belül Hevesben 86m²; míg Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 80m². A más természetes személyek tulajdonában lévőkénél 60; az önkormányzat és egyéb szervezeteknél 57m² volt az átlagos alapterület.

A lakások tulajdonjellege és átlagos alapterülete Észak-Magyarországon, 2005. április 1.

Észak-Magyarországon a lakásállomány 95%-a lakott (közel azonos, mint országosan). A **lakott lakások** használati jogcím szerinti összetételében is jelentős különbségek figyelhetők meg: a régióban a 2005. április 1-jén tartott mikrocenzus idején a lakott lakások 94,3%-ában a tulajdonos, illetve a tulajdonos rokona élt, míg 5,6%-át bérlő használta, illetve egyéb jogcímen lakott. Országosan a tulajdonosi hányad alacsonyabb (92,5%).

10.2. A bérlakások és a munkaerő mobilitás összefüggései

A magyar munkaerő egyik jellemzője a helyhez kötöttség. Sok esetben a munkaerő kereslet és kínálat területileg elkülönül egymástól. Ennek egyik oka a magántulajdonú lakások magas aránya, valamint a bérlakások kis száma (amire az előzőekben már történt utalás).

Észak-Magyarországon a lakott lakások 5%-a bérlakás, ami elmarad az országos átlagtól. Ezen belül Borsod-Abaúj-Zemplénben 6; Heves és Nógrád megyékben ennél alacsonyabb, mindössze 4-4%.

A lakott lakások esetében a bérelt lakások szobaszám szerinti összetétele lényegesen kedvezőtlenebb, mint a tulajdonos által használtaké: a régióban az előbbiek nyolctizede, míg az utóbbiaknak közel 46%-a egy- vagy kétszobás. Ezen belül is kiugró a különbség az egyszobások összehasonlításában: a bérlemények között arányuk többszöröse a tulajdonos által lakott lakásokénak, a nagyobb szobaszámú lakásoknál viszont fordított a helyzet.

A bérelt lakások átlagos nagysága Észak-Magyarországon 57m^2 , ez 3m^2 -rel több mint országosan. Jelentős különbségek figyelhetők meg a tekintetben, hogy ki a tulajdonos: az egyéb szervezetektől (vállalkozás, intézmény, szövetkezet stb.) bérelt lakások nagysága a legnagyobb (71m^2), míg az önkormányzatiaknál ez 53m^2 . A régióban a bérelt lakások héttizede 60m^2 -nél kisebb, ezen belül Hevesben ez az arány 56%, míg Nógrádban 82%.

A mikrocenzus időpontjában a bérlébe vehető lakások felével az önkormányzatok rendelkeztek a régióban, míg országosan a természetes személyektől bérelt lakások hányada volt a legmagasabb, 47%.

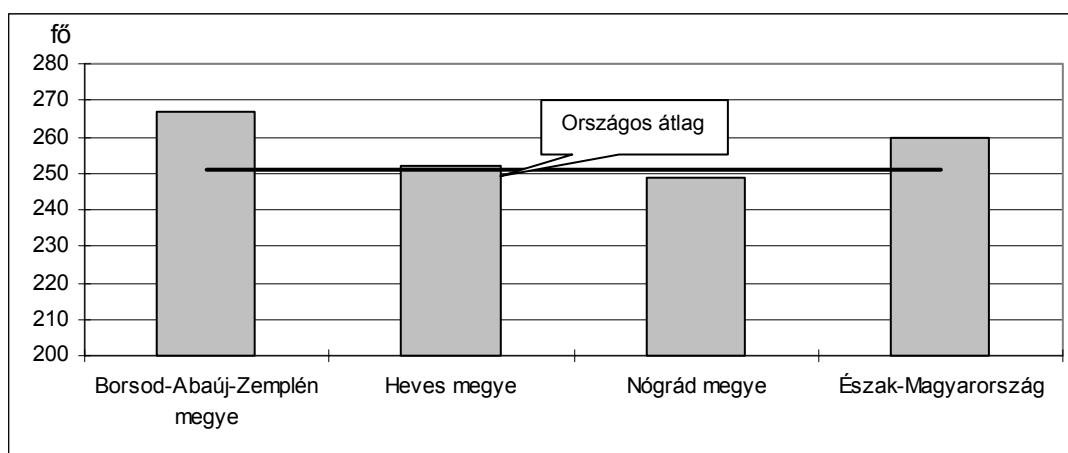
10.3. A lakások egyes minőségi mutatói

Magyarországon a lakások közül 3 millió 937 ezer (94%) a lakottak száma, ez 214 ezerrel (5,7%-kal) haladja meg a 2001. évit. A népességfogyás, valamint a lakásállomány gyarapodása következtében javultak a laksűrűségi mutatók.

Észak-Magyarországon a lakások 95%-a, közel 478 ezer lakás volt lakott 2005-ben, ami 4,3%-kal több 2001-hez képest.

2005-ben országosan 100 lakott lakásra 251 lakó jutott, Észak-Magyarországon ennél nagyobb volt a laksűrűség (260). A régióon belül Borsod-Abaúj-Zemplén megyében zsúfoltabbak a lakások, 100 lakásra 267, míg Hevesben (252) és Nógrádban (249) a régiós átlagnál kevesebb lakó jutott.

A 100 lakott lakásra jutó lakók száma, 2005. április 1.

A laksűrűségi viszonyokról pontosabb képet kapunk, ha a szobák számára vetítjük a lakók számát. A lakott lakások szobaszáma és lakószáma között a régiós és az országos átlag között nem mutatkozik lényeges különbség.

Észak-Magyarországon a mikrocenzus időpontjában az egyszobás lakások valamivel több mint felében egy, közel negyedében két lakó élt. Kiugró értéket Borsod-Abaúj-Zemplén megyében tapasztalunk, ahol az egyszobás lakások 7,4%-ában 5, illetve ennél több fő lakott. A régióban a kétszobás lakások kétharmadában egy, illetve két fő, a háromszobás lakások legnagyobb hányadában (közel háromtizedében) két lakó élt. A négy és többszobás lakásokban élők száma kiegyenlített, mint az előzőekben volt.

A lakott lakások szobaszám és lakószám szerinti megoszlása Észak-Magyarországon 2005. április 1.

Lakott lakás						Lakónépesség nélküli	Összesen
	1	2	3	4	5-x		
	lakóval						
1 szobás lakás	50,5	24,0	14,5	1,4	5,3	4,3	100,0
2 szobás lakás	34,7	31,5	15,9	9,3	6,0	2,6	100,0
3 szobás lakás	18,1	29,1	21,8	16,6	13,0	1,5	100,0
4-X szobás lakás	8,0	20,4	22,7	26,4	21,2	1,4	100,0

A **komfortosság** – a felszereltséget és a fűtést ötvöző minőségi mutató – javulást mutat. Észak-Magyarországon az összkomfortos lakott lakások részesedése 2001-2005 között 4 százalékponttal bővült, ennek ellenére arányuk (50%) továbbra is kedvezőtlenebb az országosnál (56%). A régiós átlagot – Miskolc nagy súlya következtében – Borsod-Abaúj-Zemplénben haladta meg az összkomfortos lakások hányada (54%), míg a másik két megyében (Hevesben és Nógrádban egyaránt 45%) elmaradt attól.

A lakások **felszereltsége, közművekkel való ellátottsága** az utóbbi években javult, de a régió mutatói szinte minden területen elmaradnak az országostól. A mikrocenzus időpontjában a régió lakásainak 87%-a rendelkezett hálózati vízvezetékkel, 64%-a közcsatornával, 71%-a vezetékes gázzal (országosan 92; 66; illetve 75%-a). Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a csatornázottság, Heves megyében a vízvezetékkel és a vezetékes

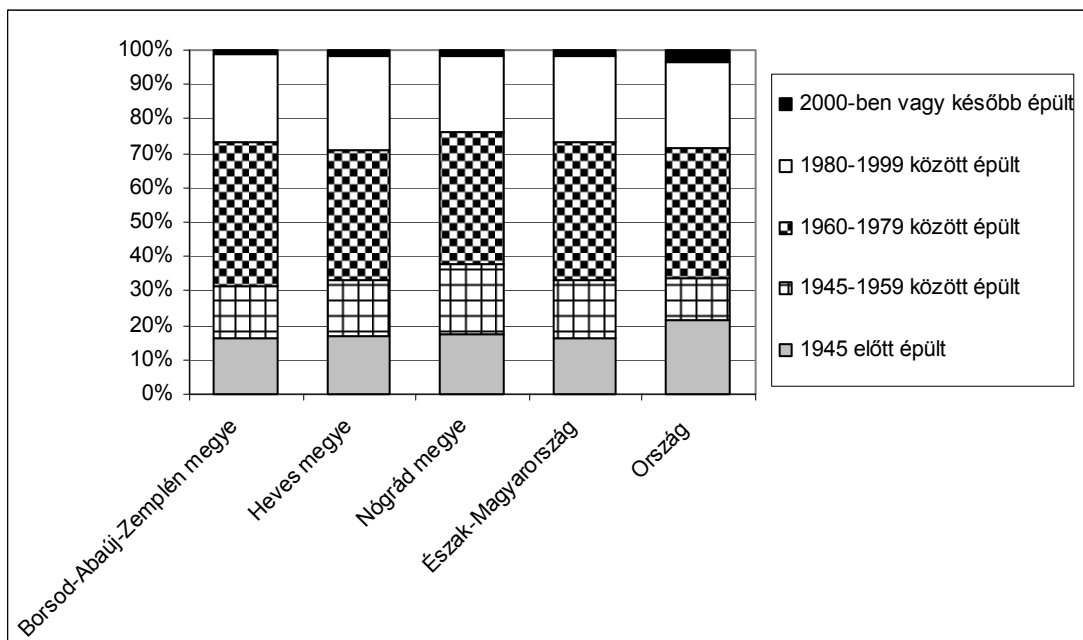
gázzal való ellátottság jobb, mint a régiós átlag. A fürdőszobával, meleg folyóvízzel, illetve vízöblítéses WC-vel rendelkező lakások aránya szintén alacsonyabb az országosnál, régión belül viszont Heves és Nógrád megyében mindhárom mutató értéke nagyobb, míg Borsod-Abaúj-Zemplénben kisebb a régiós átlagnál.

10.4. A lakások építési éve

A lakásállomány legnagyobb része, országosan 38; Észak-Magyarországon 40%-a 1960 és 1979 között, egynegyedük 1980 és 1999 között épült. Az utóbbi öt évben országosan erősebb volt az építkezési hajlam, mivel a lakásállomány 3,3%-a épült ekkor, míg a régióban csak 1,6%-a.

Régión belül csak Nógrád megyében tapasztalható számottevőbb eltérés, ahol az 1959 előtt épített lakások aránya nagyobb, az 1960 és 1999 között épülteké viszont kisebb a régiós átlagnál.

A lakásállomány megoszlása építési év szerint, 2005. április 1.

11. AZ ÉLETKÖRÜLMÉNYEKET KÖZVETETTEN BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

11.1. Lakossági ellátás

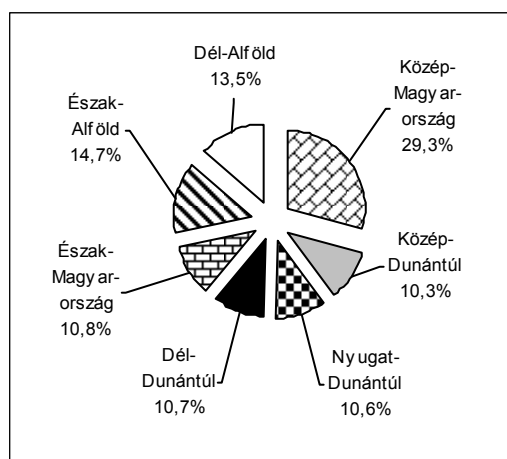
Az életkörülményekre közvetett hatást gyakorol a lakosság ellátása, a kiskereskedelmi bolthálózat sűrűsége, minősége, a vendéglátóhelyek léte, színvonala.

A multinacionális cégek, **nemzetközi áruházláncok**, szakáruházak betelepülését követően a régióban megtalálhatók a Tesco, a Cora, az Obi, a Penny, a Lidl, a Praktiker, a Scontó, az Interspar, a Media Markt, stb. üzletei, így a nagy alapterületű bevásárlóközpontok, hipermarketek, különböző szakáruházak - pl. barkács-, lakberendezési stb. – hálózatának kialakulása a lakossági ellátásban minőségi változást eredményezett. A hagyományos üzleteknél kedvezőbb vásárlási feltételeket, a szolgáltatások széles skáláját is kínáló létesítmények módosították a lakosság vásárlási szokásait.

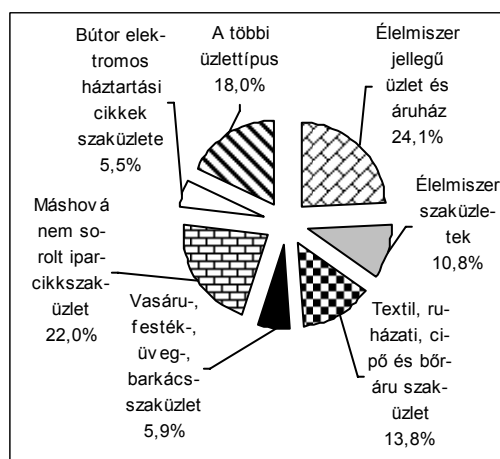
A régióban 2 **bevásárlóközpont** nyitotta meg kapuit, mindkettő Miskolcon (Miskolc Plaza, Szinvapark) üzemel, az országban pedig 2005. év végére 64-re emelkedett a számuk. Ezekben a bevásárlóközpontokban több kiskereskedelmi üzlet is található: a Miskolciakban 180, országosan közel 4900 működött. Hipermarket a régió mindhárom megyéjében üzemel, összesen 7, míg az országban ennél 13-szor több.

A **kiskereskedelmi üzletek** területi elhelyezkedésére Közép-Magyarország túlsúlya a jellemző, ennek erősödését mutatja, hogy 2005. év végén az ország üzlethálózatából 29% volt a részesedése. Az Észak-Magyarországon működő kiskereskedelmi egységek száma meghaladta a 18 ezret, ami az ország boltjainak 11%-át jelentette. Magyarországon az üzletek 41%-át egyéni, 59%-át társas vállalkozási formában üzemeltették, a régióban 48; illetve 52% ez az arány. A mindennapi ellátást biztosító élelmiszerüzletek az élelmiszer szaküzletekkel együtt a régió boltjainak 35%-át tették ki, 11%-át a ruházati, 6%-át a vasáru-, festék-, üveg-, barkácsszaküzletek adták.

**A kiskereskedelmi üzletek megoszlása, 2005
régiók szerint**

Észak-Magyarországon

A régióban lakók a **bolthálózat** tekintetében a kevésbé ellátottak közé tartoznak: míg országosan ezer lakosra 16,5; addig az észak-magyarországi régióban a legkevesebb, mindössze 14,3 kiskereskedelmi üzlet jutott. Régió belül Heves megye mutatja a legjobb, 16,1; mely alig maradt el az országos átlagtól. Nógrád megyében (14,2) a régió átlagával

azonosan, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (13,6) viszont jóval ez alatt alakult az ezer lakosra jutó üzletszám.

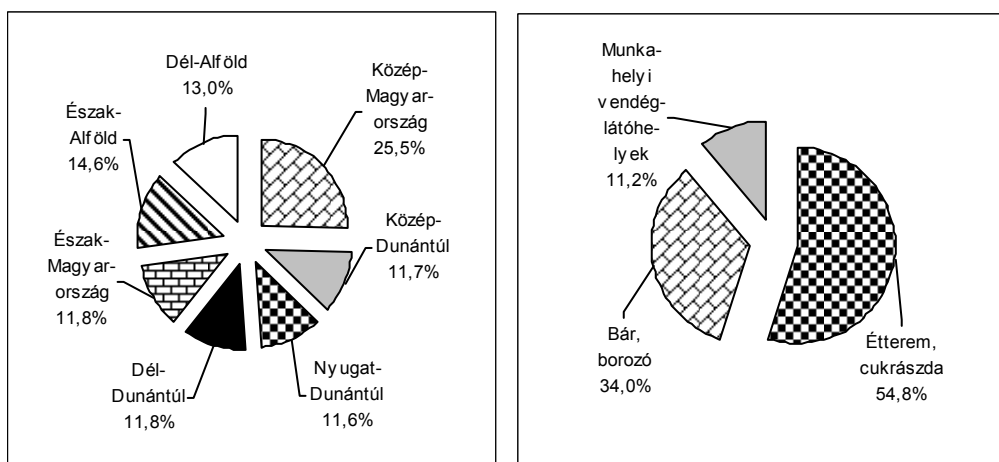
Az üzlethálózat sűrűségét tekintve valamivel kedvezőbb a helyzet: 1 km²-re országosan 1,79; Észak-Magyarországon pedig 1,35 kiskereskedelmi üzlet jutott, mellyel megelőzte a dél-alföldi és a dél-dunántúli régiókat. Az átlagos alapterület tekintetében a régió belül szintén Heves megye emelhető ki üzleteinek 109 m²-es átlagos alapterületével, mely 7 m²-rel tágasabb a régió, és 5 m²-rel az országos átlagnál. Észak-Magyarország lakossága az észak-alföldi és a dél-dunántúli régiók üzleteihez képest nagyobb átlagos alapterületű egységekben vásárolhat.

A helyi igények kielégítése mellett az idegenforgalom szempontjából is jelentős szerepet tölt be a **vendéglátás**. A régióban a vendéglátóegységek nagyobbik hányada (55%-a) étteremként, illetve cukrászdként, 34%-a bárként, borozóként várta a vendégeket. Az egyéni vállalkozás keretében üzemeltetett vendéglátóegységek részaránya 55%, országosan pedig 49%-ot tett ki a 2005. év végén. A viszonylag magas egységszám ellenére a népesítésre vetített érték az utolsó előtti helyet jelentette a régió számára. A vendéglátóhelyek sűrűségét kifejező mutató alapján valamivel kedvezőbb Észak-Magyarország (0,50) helyzete, bár itt sem éri el az országos átlagot (0,61).

A vendéglátóhelyek megoszlása , 2005

régiók szerint

Észak-Magyarországon

11.2. Közlekedési kapcsolatok

A közlekedéspolitikai feladata, hogy elősegítse a fenntartható fejlődést, javítsa az életkörülményeket, valamint a térségi megközelíthetőséget a társadalmi mobilitás és a versenyképesség fokozása érdekében.

Az ország Budapest központú közlekedési hálózatának sugaras felépítéséhez Észak-Magyarország is szervesen kapcsolódik. A régió **közlekedési szerkezetének** kialakulását a terület geológiai adottságai jelentősen befolyásolták. Az Északi-Középhegység hegyvonulatai miatt a közlekedés fő tengelye mind vasúton, mind közúton a terület déli sík vidékén épült ki.

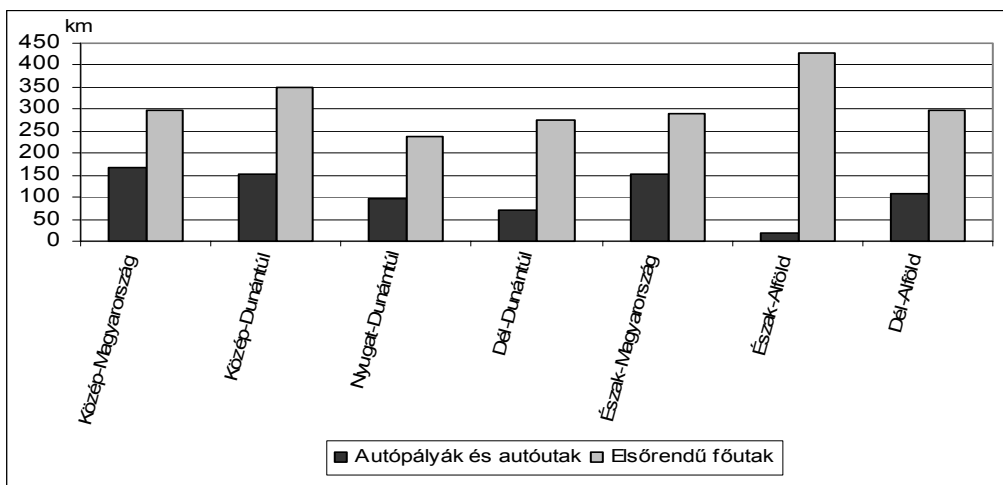
Az észak-magyarországi régióban a közlekedés gerincét az M3 **autópálya** adja, és Miskolcra továbbhaladva Debrecen, illetve Nyíregyháza szintén autópályán érhető el.

2005-ben Észak-Magyarországon összesen 152 km autópálya és autóút volt (ebből 71 km Borsod-Abaúj-Zemplén, 81 km Heves megyében), ami az országos 20%-a. A három megyeszékhely közül Miskolc közvetlenül, Eger és Salgótarján közvetve csatlakozik az autópálya rendszerhez.

A 3. számú **főútvonal** Budapesttől egészen Tornyosnémetiig húzódik, átszelve az egész régiót, ezen kívül Nógrád megyében halad a 2. számú főút. Ezekhez a főútvonalakhoz kapcsolódnak további alsórendű főközlekedési utak, melyek biztosítják az észak-magyarországi régió bejárhatóságát. A régió minden határátkelőhelye elérhető jó minőségű útvonalakon.

Az elmúlt időszakban az autópálya kiépítésével sokat javult ugyan a közlekedési helyzet, de ez a régió északi térségeinek (Salgótarján, Ózdi, Sátoraljaújhelyi kistérségek) elérhetőségén nem sokat módosított, mivel az ide vezető utak áteresztő képessége és minősége nem változott. Északon a kis hegyvidéki falvak között az utak minősége jelent problémát, a régió déli, Tiszához közeli településein viszont nem megfelelő az útellátottság, több településnek a megközelítése nehézkes, a kistérségi központok vagy a megyeközpontok elérési ideje hosszú. Legkedvezőtlenebb helyzetben a közlekedési szempontból perifériális térségek, ezen belül is a határmenti térségek vannak, mely területeken különösen magas a zsáktelepülések száma.

Az autópályák és autóutak, valamint az elsőrendű főutak hossza, 2005

A régióközpont elérhetősége Nógrád egész területéről és a Bodroghözéből okoz gondot. Az egyes települések saját kistérségi központjukat az Edelényi, az Encsi, és a Szikszói kistérségek északi, határmenti községeiből, valamint a Pásztói és a Balassagyarmati kistérségből érik el a leghosszabb idő alatt.

Az észak-magyarországi régió 2007-2008. évi akciótervének egyik kiemelt prioritása a térség közlekedésének fejlesztése, melyre pályázatot lehet benyújtani. A támogatás célja a kistérségi központok közötti elérhetőségének javítása, különös tekintettel a kistelepülések munkahelyhez, közszolgáltatásokhoz való jobb hozzáférésére. Pályázni lehet a településeket összekötő közutak - négy és öt számjegyű összekötő utak és bekötő utak - (külterületi és átkelési szakaszok) felújítására, balesetmentessé tételére, zajcsökkentő technikai megoldások építésére.

Észak-Magyarország a harmadik legnagyobb településszámú régió, ennek következtében az útsűrűség nagyobb az országosnál. 100 km²-re 2005-ben a régióban 35,7; míg országosan 33,1 km hosszú közút jutott. Az itt lévő megyék közül Nógrádban 37; Borsod-Abaúj-Zemplénben 35,6; Hevesben 34,9 km ez a mutató (mindhárom megyében magasabb az országos átlagnál).

A vasúthálózat tekintetében meghatározó a Budapest-Miskolc **vasútvonal**, amely a legnagyobb forgalmat bonyolítja le és megteremti az összeköttetést Szlovákiával is. A fővonal mentén több nagyobb vasúti csomópont (Hatvan, Füzesabony, Miskolc, Szerencs) található. Miskolcot és Egeret Inter-City járatok is összekötik a fővárossal. Ezekon a járatokon a Budapest-Miskolc távolság kevesebb mint 2 óra alatt megjárható. Mivel vasúton a régió településeinek kevesebb, mint háromtizede érhető el, és a távolsági autóbuszok is sok esetben ritkán járnak, a közlekedésben nagy szerepe van a személygépkocsiknak.

Az elmúlt öt évben jelentősen emelkedett a **személygépkocsik** száma, Magyarországon 22,2%-kal, míg az észak-magyarországi régióban 27,8%-kal. Ennek ellenére míg 2005-ben országosan ezer lakosra 287 személygépkocsi jutott, addig Észak-Magyarországon 235 (a régiók között a legkevesebb). A régióban a személygépkocsik átlag 11 évétől Borsod-Abaúj-Zemplén megyében regisztráltak valamivel fiatalabb, a másik két megyében idősebb életkorú személygépkocsikat. Míg Magyarországon a személygépkocsi állomány több mint fele 10 éves és idősebb, addig az Európai Unió egyes tagországaiban kedvezőbb ez az arány: Németország, Belgium és Hollandia esetében egyaránt háromtized, Szlovénia és Nagy-Britannia tekintetében egyötöd, Franciaországban és Ausztriában egyharmad-egyharmad, Olaszországban pedig négytized körül alakult.

A vasútinál lényegesen jobb a **helyközi autóbuszjáratokkal** való ellátottság. A megállóval rendelkező települések aránya közel 100%, bár a járatsűrűségben igen lényeges eltérések vannak. Különösen az aprófalvas térségek járatai ritkák. A régióban 2280 autóbusz közlekedik (helyi, távolsági, stb.), ami az országos állomány 13,1%-a.

Az észak-magyarországi régióban 2005-ben a közúti közlekedést 1196 közforgalmú **üzemanyagtöltő állomás** segítette.

11.3. Telefonhálózat, kábeltelevízió

A **távközlés** területén számos újdonság vált a mindennapi életünk részévé. A **távbeszélő fővonalak** kiépítettsége mellett a **mobiltelefonok** egyre erősebb vetélytársaknak bizonyulnak. 2005-ben a régióban az ezer lakosra jutó vezetékes telefonvonalak száma (294) elmaradt ugyan az országos (343) átlagtól, de e mutató vonatkozásában Észak-Magyarország ellátottsága kedvezőbbnek mondható az észak-alföldi (266) és a dél-alföldi (267) régiókéénál.

A **személyi számítógépek** (PC) ezer lakosra jutó száma 2004-ben az Európai Unión belül Svédországban, Hollandiában, Dániában és Luxemburgban volt a legmagasabb (650-760 között alakult). A magyarországi mutató értéke (150) tíz év alatt a 3,8-szeresére növekedett, ennek ellenére jóval alacsonyabb az EU-25 átlagánál (423). A személyi számítógépek léte megteremtette az egyik alapfeltételt az **internetszolgáltatás** terjedéséhez. Magyarországon a több mint tíz éve (1995-ben) elindult internetszolgáltatáskor az előfizetők majdnem mindegyike modemes és ISDN-vonali csatlakozást használt, később

pedig ezt a technológiát kezdték kiszorítani a széles sávú hozzáférést biztosító kapcsolatok (xDSL és kábeltévé). Hazánkban 2005-ben az előző évhez képest az ISDN-vonalat használó internet-előfizetők száma 14%-kal csökkent, miközben az xDSL-é 1,6-szeresére emelkedett.

2004-ben az országos ISDN-vonalak 8,2%-a, 2005-ben 7,8%-a jutott az észak-magyarországi régióra.

Az internet – nemzetközi összehasonlításban – kevésbé elterjedt Magyarországon: míg az EU-15-ben 2004-ben ezer főre 465 személyi számítógép és 468 internet-felhasználó jutott, addig hazánkban 150 és 275.

Észak-Magyarországon 2005-ben a lakások 43%-ában működött **kábeltelevíziós hálózat**, vagyis 219 ezer lakásban, mely az országos 11%-át jelentette. Ezer lakásra a régióban 432 kábeltelevíziós hálózattal rendelkező lakás jutott, az országosnál 50-nel kevesebb.

11.4. Kulturális intézmények, közművelődési lehetőségek

Az információs robbanással elének táruoló világ hozzájárult a kulturális szokások alapvető változásához. Az új sugárzási feltételek mellett bővültek a televíziós csatornák, az otthonokban is elérhető magyar és idegen nyelvű műsorkínálat is jelentős változásokon ment keresztül. A lakosság szabadidejének legnagyobb részét a televízió, a számítógép, illetve a szórakoztatóelektronika köti le. A régió lakosságának anyagi lehetősége, a kultúra iránti igénye nagyban meghatározza a választott művelődési formát, a szabadidő hasznos, egészséges eltöltésének módját.

Miskolcon és Egerben működik állandó jelleggel **színház**, 2005-ben az észak-magyarországi színházi előadások összesen 282 ezer nézőt vonzottak. Országosan kétszerannyi (437) látogató jutott ezer lakosra, mint a régióban (222).

A **múzeumok** látogatottságát igyekeznek növelni a múzeumi éjszakák és más színvonalas rendezvények, kiállítások szervezése. Észak-Magyarországon a 2005. évben ezer lakosra 1115 múzeumlátogatás jutott, kilenccel kevesebb, mint országosan. Nemcsak régió belül, de országos viszonylatban is kiemelkedő e mutató Heves megyében: Budapest (2584) után itt fordult meg a legtöbb (2304) múzeumlátogató ezer lakosra vetítve. Az Egri Vármúzeum, illetve a törökök elleni várvédő csata színhelye – mely eseményt Gárdonyi Géza is megörökítette – számos iskoláskorú látogatót vonz.

A **mozik** esetében jelentősebb változást figyelhetünk meg, a kis vetítőtermek megszűnésével egy időben megjelentek a multiplex hálózatok. E téren kedvezőtlenebb a régió lakosságának helyzete: 2005-ben országosan 2,2-szer több mozilátogató jutott ezer lakosra, mint Észak-Magyarországon (546).

A főleg helyben élők kulturálódási lehetőségének egyik formája a **könyvtárlátogatás**, a könyvek, folyóiratok olvasása. A régió három megyeszékhelyén található a legnagyobb könyvtárak, amelyek mellett számos település is rendelkezik még a művelődés e lehetőségével. 2005-ben Észak-Magyarországon több mint 3,7 millió könyvtári egységet vett kölcsön a lakosság, ami lakosonként átlag 3 egységet jelentett. Ez azonos az országos átlaggal. Egy beiratkozott olvasóra a régióban az országossal megegyező, 21 kikölcsönzött könyvtári egység jutott.

12. ÖSSZEFOGLALÁS

A rendszerváltás gazdaságot és társadalmat átformáló változásai Észak-Magyarországon is elindítottak pozitív folyamatokat, de a régió elmaradottsága az ország többi térségéhez képest több vetületben is érződik. Ebben a kiadványban – a teljesség igénye nélkül – helyzetképet adtunk Észak-Magyarország 2005. évi társadalmi viszonyairól. Az életkörülményeket leginkább befolyásoló területeken a legfontosabb jelenségek tendenciáira is felhívtuk a figyelmet.

Az ezredfordulót követően, 2004-ben hazánk csatlakozott az Európai Unióhoz, ez társadalmi és gazdasági téren egyaránt feltétele lehet egy minőségi változásnak. Elemzésünkben ezért fontosnak tartottuk az uniós kitekintést, hiszen az országok között jelentősek a fejlettségbeli különbségek.

Az elemzés fontosabb megállapításai:

- A népesség fogyása és elöregedése már hosszabb ideje tartó folyamat, emiatt egyre nagyobb teher hárul az aktív korú népességre.
- A népesség gazdasági aktivitása Észak-Magyarországon a legalacsonyabb, a keresetek messze elmaradnak az országos átlagtól.
- A kedvezőtlen munkaerő-piaci helyzet kialakulásához, a tartósan magas munkanélküliséghez többek között az országosnál alacsonyabb iskolázottsági szint is hozzájárul.
- A magas munkanélküliség negatívan befolyásolja sok család és háztartás jövedelmi helyzetét, a háztartási költségvetési felvétel alapján 2005-ben ebben a régióban volt a legkevesebb az egy főre jutó bruttó és nettó jövedelem.
- Az előzőek közvetlenül és közvetve a lakosság egészségi állapotát befolyásoló tényezők, amire az életmód és az egészségügyi ellátó rendszer állapota is nagy hatással van.
- A jövedelmek nagysága mélyíti az egyes rétegek életmódjában meglévő különbségeket, emiatt az elszegényedő, illetve a rendszeres jövedelemmel nem rendelkező rétegek körében felértékelődik a szociális ellátórendszer szerepe, a támogatások jelentősége.
- A fogyatkozó lakásépítések mellett kiemelt szerepet kap a meglévő lakások minőségi paramétereinek javítása, a bérlakások alacsony aránya gátolja a munkaerő mobilitását.
- Az életkörülményeket közvetetten befolyásoló tényezők közül kiemelést érdemel, hogy javult a térség megközelíthetősége, kereskedelmi ellátottsága (nemzetközi áruházláncok betelepülése), egyre elterjedtebb a modern távközlési technika (internet-szolgáltatás, kábeltelevízió, mobiltelefon).

Észak-Magyarországon az életkörülményekben számos területen érződik pozitív irányú elmozdulás, a területfejlesztési támogatások, az Európai Unió források felhasználásával pedig remény van arra, hogy az elmaradottabb területeken is beinduljon, illetve folytatódjon a felzárkózási folyamat.

TÁBLÁZATOK

TÁBLÁK CÍMJEGYZÉKE

A települések száma népességnagyság-csoportok szerint, 2006. január 1.	70
A települések számának megoszlása népességnagyság-csoportok szerint, 2006. január 1.	70
A települések népessége népességnagyság-csoportok szerint, 2006. január 1.	70
A települések népességének megoszlása népességnagyság-csoportok szerint, 2006. január 1.	70
Lakónépesség, január 1.	71
Lakónépesség nemek és korcsoportok szerint, 2006. január 1.	71
Eltartottsági ráta, öregedési index, 2006. január 1.	71
A természetes népmozgalom főbb adatai, 2005.	71
Élveszületés 1000 lakosra	72
Élveszületési arányszámok az anya életkora szerint, 2005.	72
Halálozás 1000 lakosra	72
Természetes szaporodás, illetve fogyás (-) 1000 lakosra.	72
Nemzetközi vándorlási különbözet 1000 lakosra	73
Belföldi vándorlási különbözet 1000 lakosra.	73
Házassádkötés 1000 lakosra.	73
Válás 1000 lakosra.	73
Mikrocenzus, 2005. április 1.	
A népesség iskolai végzettsége a megfelelő korúak százalékában	74
A 15 éves és idősebb népesség a legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint	74
A 15 éves és idősebb népesség legmagasabb befejezett iskolai végzettségének jellege	74
A nappali tagozatos tanulók napi ingázása	74
Az alapkörű oktatás fontosabb adatai, 2005	75
A középkörű oktatás főbb adatai, 2005	75
A felsőkörű oktatás főbb adatai, 2005	75
Mikrocenzus, 2005. április 1.	
A népesség megoszlása gazdasági aktivitás szerint	76
A foglalkoztatottak megoszlása összevont gazdasági áganként.	76
A foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti megoszlása	76
A foglalkoztatottak ingázása	76
A foglalkoztatottak napi közlekedése	77
A munkanélküliség fontosabb adatai, 2005. december	77
Az alkalmazásban állók megoszlása gazdasági áganként, 2005	77
Az alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete, 2005	78
Az alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete, 2005.	78

Személyi jövedelemadó, 2005.....	79
Nyugdíjasok, nyugdíjak, 2006. január	79
Mikrocenzus, 2005. április 1.	
A háztartások száma háztartás-összetétel szerint.....	80
A háztartások összetétele gazdasági aktivitás szerint.....	80
A családok száma családösszetétel és a gyermekek száma szerint	80
A háztartások és a személyek tevékenység szerinti száma, 2005	81
Az egy főre jutó bevételek és jövedelmek, 2005	81
A 100 háztartásra jutó tartós fogyasztási cikkek éves átlagos állománya, 2005	81
Az egy főre jutó évi kiadás főbb csoportok szerint, 2005	81
Az egy főre jutó évi élelmiszer-fogyasztás, 2005	81
Főbb halálokok, 2005	82
100 000 lakosra jutó halálozás, 2005	82
Az egészségügyi ellátás intézményi adatai, 2005.....	82
A bölcsődék fontosabb adatai, 2005	83
Gyermekjóléti szolgálat, 2005	83
Gyermekotthon, 2005	83
Nevelőszülői hálózat, 2005.....	83
Gyámügyi tevékenység, 2005	84
Nappali ellátás, 2005	84
Tartós bentlakásos szociális intézmények, 2005	84
Átmeneti elhelyezést nyújtó szociális intézmények, 2005.....	84
Rendszeres pénzbeni támogatás, 2005.....	85
Eseti támogatás, 2005.....	85
Egyéb támogatás, 2005.....	85
Mikrocenzus, 2005. április 1.	
A lakások tulajdonjelleg és alapterület szerint	86
A lakott lakások használati jogcím szerint.....	86
A lakott lakások megoszlása használati jogcím szerint	86
A tulajdonos, illetve tulajdonos rokona által lakott lakások szobaszám szerint	86
A magánszemélytől bérelt lakott lakások szobaszám szerint.....	87
Az önkormányzattól bérelt lakott lakások szobaszám szerint.....	87
Az egyéb szervezettől bérelt lakott lakások szobaszám szerint	87
A bérelt lakott lakások szobaszám szerint összesen	87
A tulajdonos, illetve tulajdonos rokona által lakott lakások szobaszám szerinti megoszlása	88
A magánszemélytől bérelt lakott lakások szobaszám szerinti megoszlása	88
Az önkormányzattól bérelt lakott lakások szobaszám szerinti megoszlása.....	88
Az egyéb szervezettől bérelt lakott lakások szobaszám szerinti megoszlása	88
A bérelt lakott lakások szobaszám szerinti megoszlása összesen.....	88
A természetes személytől bérelt lakások alapterület szerint	89

Az önkormányzattól bérelt lakások alapterület szerint.....	89
Az egyéb szervezettől bérelt lakások alapterület szerint	89
A bérelt lakások összesen alapterület szerint.....	89
A természetes személytől bérelt lakások alapterület szerinti megoszlása	90
Az önkormányzattól bérelt lakások alapterület szerinti megoszlása.....	90
Az egyéb szervezettől bérelt lakások alapterület szerinti megoszlása	90
A bérelt lakások összesen alapterület szerinti megoszlása.....	90
A lakott lakások komfortosság szerint.....	91
A lakott lakások komfortosság szerinti megoszlása	91
Az egyszobás lakott lakások a lakók száma szerint	91
A kétszobás lakott lakások a lakók száma szerint.....	91
A háromszobás lakott lakások a lakók száma szerint.....	91
A négy- és többszobás lakott lakások a lakók száma szerint.....	92
Az egyszobás lakott lakások megoszlása a lakók száma szerint.....	92
A kétszobás lakott lakások megoszlása a lakók száma szerint.....	92
A háromszobás lakott lakások megoszlása a lakók száma szerint	92
A négy- és többszobás lakott lakások megoszlása a lakók száma szerint.....	93
A lakások építési éve	93
A lakások építési év szerinti megoszlása.....	93
A lakások felszereltsége, közműellátottsága	93
A lakások megoszlása felszereltség, közműellátottság szerint	93
A kereskedelmi üzletek és a vendéglátóhelyek száma, 2005.....	94
A kereskedelmi üzletek és a vendéglátóhelyek mutatói, 2005.....	94
Bevásárlóközpontok, hipermarketek száma	94
Országos közutak útjelleg szerint, 2005.....	95
Országos közutak útburkolat szerint, 2005	95
Személygépkocsi-állomány, 2003.....	95
Személygépkocsi és telefonhálózat, 2005	95
Kábeltelevízió, 2005	96
Közművelődés, 2005.....	96

A települések száma népességnagyság-csoportok szerint, 2006. január 1.

Területi egység	-499	500-999	1 000-1 999	2 000-4 999	5 000-9 999	10 000-49 999	50 000-99 999	100 000-	Összesen
Borsod-Abaúj-Zemplén	137	81	79	41	10	8	-	1	357
Heves	13	25	37	38	2	3	1	-	119
Nógrád	30	46	37	11	1	4	-	-	129
Észak-Magyarország	180	152	153	90	13	15	1	1	605
Ország	1 046	674	651	491	140	122	12	9	3 145

A települések számának megoszlása népességnagyság-csoportok szerint, 2006. január 1.

Területi egység	-499	500-999	1 000-1 999	2 000-4 999	5 000-9 999	10 000-49 999	50 000-99 999	100 000-	Összesen
									(százalék)
Borsod-Abaúj-Zemplén	38,4	22,7	22,1	11,5	2,8	2,2	-	0,3	100,0
Heves	10,9	21,0	31,1	31,9	1,7	2,5	0,8	-	100,0
Nógrád	23,3	35,7	28,7	8,5	0,8	3,1	-	-	100,0
Észak-Magyarország	29,8	25,1	25,3	14,9	2,1	2,5	0,2	0,2	100,0
Ország	33,3	21,4	20,7	15,6	4,5	3,9	0,4	0,3	100,0

A települések népessége népességnagyság-csoportok szerint, 2006. január 1.

Területi egység	-499	500-999	1 000-1 999	2 000-4 999	5 000-9 999	10 000-49 999	50 000-99 999	100 000-	Összesen
Borsod-Abaúj-Zemplén	34 297	58 184	111 311	123 588	65 973	158 010	-	174 416	725 779
Heves	4 624	17 967	55 418	10 5929	14 455	66 219	56 274	-	320 886
Nógrád	8 542	33 358	54 128	28 266	6 186	84 344	-	-	214 824
Észak-Magyarország	47 463	109 509	220 857	257 783	86 614	308 573	56 274	174 416	1 261 489
Ország	281 346	489 353	940 882	1 475 268	969 129	2 311 748	758 508	2 850 347	10 076 581

A települések népességének megoszlása népességnagyság-csoportok szerint, 2006. január 1.

Területi egység	-499	500-999	1 000-1 999	2 000-4 999	5 000-9 999	10 000-49 999	50 000-99 999	100 000-	Összesen
									(százalék)
Borsod-Abaúj-Zemplén	4,7	8,0	15,3	17,0	9,1	21,8	-	24,0	100,0
Heves	1,4	5,6	17,3	33,0	4,5	20,6	17,5	-	100,0
Nógrád	4,0	15,5	25,2	13,2	2,9	39,3	-	-	100,0
Észak-Magyarország	3,8	8,7	17,5	20,4	6,9	24,5	4,5	13,8	100,0
Ország	2,8	4,9	9,3	14,6	9,6	22,9	7,5	28,3	100,0

Lakónépesség, január 1.

Területi egység	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Borsod-Abaúj-Zemplén	755 170	753 497	749 104	744 484	738 143	731 854	725 779
Heves	327 998	327 733	326 800	325 029	323 769	322 756	320 886
Nógrád	221 944	221 605	220 600	219 447	218 128	216 501	214 824
Észak-Magyarország	1 305 112	1 302 835	1 296 504	1 288 960	1 280 040	1 271 111	1 261 489
Ország	10 221 644	10 200 298	10 174 853	10 142 362	10 116 742	10 097 549	10 076 581

Lakónépesség nemek és korcsoportok szerint, 2006. január 1.

Területi egység	1000 férfitra jutó nő	-14	15-18	19-39	40-59	60-	Munkavállalási korú ^{a)}
		éves					
Borsod-Abaúj-Zemplén	1 100	126 009	40 405	213 428	195 695	150 242	457 212
Heves	1 124	49 369	15 905	93 885	88 167	73 560	201 316
Nógrád	1 094	33 572	10 495	61 337	60 430	48 990	134 546
Észak-Magyarország	1 105	208950	66 805	368 650	344 292	272 792	793 074
Ország	1 106	1 553 443	497 159	3 113 041	2 755 681	2 157 257	6 470 242

a) 15-59 éves nők és 15-61 éves férfiak.

Eltartottsági ráta, öregedési index, 2006. január 1.

(százalék)

Területi egység	Korösszetétel			Gyermek népesség eltartottsági rátája	Idős népesség eltartottsági rátája	Eltartott népesség rátája	Öregedési index
	-14	15-64	65-				
Borsod-Abaúj-Zemplén	17,4	67,2	15,4	25,8	22,9	48,8	88,8
Heves	15,4	67,5	17,1	22,8	25,3	48,1	111,2
Nógrád	15,6	67,6	16,8	23,1	24,8	47,9	107,3
Észak-Magyarország	16,6	67,4	16,1	24,6	23,9	48,4	97,0
Ország	15,4	68,8	15,8	22,4	22,9	45,4	102,4

A természetes népmozgalom főbb adatai, 2005

Területi egység	Élveszületés	Halálozás	Természetes szaporodás, illetve fogyás (-)	Házasságkötés	Válás
Borsod-Abaúj-Zemplén	7 442	10 367	-2 925	2 918	1 882
Heves	3 027	4 802	-1 775	1 267	737
Nógrád	1 914	3 230	-1 316	824	541
Észak-Magyarország	12 383	18 399	-6 016	5 009	3 160
Ország	97 496	135 732	-38 236	44 234	24 804

Élveszületés 1000 lakosra

Területi egység	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000-2005. évek átlaga
Borsod-Abaúj- Zemplén	10,9	10,6	10,4	10,1	10,0	10,2	10,4
Heves	9,3	9,6	9,3	8,8	9,1	9,4	9,3
Nógrád	9,7	9,3	9,6	9,3	9,2	8,9	9,4
Észak- Magyarország	10,3	10,1	10,0	9,7	9,7	9,8	9,9
Ország	9,6	9,5	9,5	9,3	9,4	9,7	9,5

Élveszületési arányszámok az anya életkora szerint, 2005

Területi egység	Az ezer megfelelő korú nőre jutó elveszületések száma						
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-49	15-49
Borsod-Abaúj- Zemplén	40,4	68,6	96,2	64,2	23,3	2,5	42,6
Heves	31,3	57,5	89,7	65,9	24,3	1,7	40,0
Nógrád	28,7	68,2	98,7	52,6	19,5	1,9	38,4
Észak- Magyarország	36,4	65,8	94,8	62,7	22,9	2,2	41,3
Ország ^{a)}	20,0	50,0	89,2	72,1	27,3	2,3	39,8

a) A külföldi, ismeretlen lakóhelyű és hajléktalan személyek adataival.

Halálozás 1000 lakosra

Területi egység	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000-2005. évek átlaga
Borsod-Abaúj- Zemplén	13,3	13,0	13,3	13,8	14,0	14,2	13,6
Heves	13,8	14,1	14,3	14,4	13,8	14,9	14,2
Nógrád	15,1	14,6	14,3	14,4	15,1	15,0	14,8
Észak- Magyarország	13,7	13,6	13,7	14,1	14,1	14,5	14,0
Ország	13,3	13,0	13,1	13,4	13,1	13,5	13,2

Természetes szaporodás, illetve fogyás (-) 1000 lakosra

Területi egység	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000-2005. évek átlaga
Borsod-Abaúj- Zemplén	-2,4	-2,5	-2,9	-3,7	-3,9	-4,0	-3,2
Heves	-4,5	-4,5	-5,0	-5,6	-4,7	-5,5	-5,0
Nógrád	-5,4	-5,2	-4,7	-5,1	-5,8	-6,1	-5,4
Észak- Magyarország	-3,4	-3,4	-3,7	-4,4	-4,5	-4,8	-4,0
Ország	-3,7	-3,4	-3,5	-4,1	-3,7	-3,8	-3,7

Nemzetközi vándorlási különbözet 1000 lakosra

Területi egység	2000	2001	2002	2003	2004	2005 ⁺	2000-2005. évek átlaga
Borsod-Abaúj- Zemplén	0,3	0,5	0,2	0,3	0,4	0,4	0,3
Heves	0,8	0,8	0,3	0,6	0,9	0,8	0,8
Nógrád	0,4	0,4	0,1	0,2	0,6	0,5	0,4
Észak- Magyarország	0,5	0,5	0,6	0,4	0,5	0,5	0,5
Ország	1,8	1,8	1,5	1,7	1,8	1,5	1,7

Belföldi vándorlási különbözet 1000 lakosra

Területi egység	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000-2005. évek átlaga
Borsod-Abaúj- Zemplén	-3,2	-3,4	-3,6	-5,3	-4,9	-4,6	-4,2
Heves	2,0	1,2	-0,9	0,8	0,5	-0,3	0,6
Nógrád	1,4	0,5	-0,7	-1,3	-2,4	-1,4	-0,6
Észak- Magyarország	-1,1	-1,6	-2,4	-3,1	-3,1	-3,0	-2,3
Ország	-	-	-	-	-	-	-

Házasságkötés 1000 lakosra

Területi egység	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000-2005. évek átlaga
Borsod-Abaúj- Zemplén	4,4	4,0	4,2	4,0	3,9	4,0	4,1
Heves	4,8	4,2	4,2	4,1	4,2	3,9	4,3
Nógrád	4,2	4,0	4,0	3,9	3,8	3,8	4,0
Észak- Magyarország	4,5	4,1	4,2	4,0	3,9	4,0	4,1
Ország	4,7	4,3	4,5	4,5	4,3	4,4	4,5

Válás 1000 lakosra

Területi egység	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000-2005. évek átlaga
Borsod-Abaúj- Zemplén	2,1	2,2	2,2	2,4	2,2	2,6	2,3
Heves	2,3	2,4	2,5	2,5	2,4	2,3	2,4
Nógrád	2,3	2,3	2,5	2,4	2,3	2,5	2,4
Észak- Magyarország	2,2	2,3	2,4	2,4	2,3	2,5	2,3
Ország	2,3	2,4	2,5	2,5	2,4	2,5	2,4

A népesség iskolai végzettsége (Mikrocenzus, 2005. április 1.):

A népesség iskolai végzettsége a megfelelő korúak százalékában

Területi egység	Az egy osztályt sem végzettek aránya a 10-x	Az általános iskola 8. osztályát végzettek aránya a 15-x	A legalább érettségivel rendelkezők aránya a 18-x	Egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők aránya a 25-x
	évek között			
Borsod-Abaúj-Zemplén	0,9	89,0	36,9	10,7
Heves	0,6	89,1	40,7	11,7
Nógrád	0,3	90,1	34,8	9,6
Észak-Magyarország	0,7	89,2	37,5	10,8
Ország	0,5	91,6	42,6	14,7

A 15 éves és idősebb népesség a legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint

Területi egység	Összesen	Ebből		
		középiskolai érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	középiskolai érettségivel	felsőfokú (egyetemi, főiskolai stb.) oklevéllel
Borsod-Abaúj-Zemplén	600 822	111 163	153 901	56 991
Heves	271 920	52 434	77 585	28 073
Nógrád	181 628	37 760	45 069	15 496
Észak-Magyarország	1 054 370	201 357	276 555	100 560
Ország	8 515 273	1 594 348	2 368 426	1 102 917

A 15 éves és idősebb népesség legmagasabb befejezett iskolai végzettségének jellege

Területi egység	Az általános	Az ipari és építőipari	A kereskedelmi	A közigazgatási	A pénzügyi, számviteli, irodai	Az oktatási, tudományos, közművelődési
Borsod-Abaúj-Zemplén	58,0	20,7	4,5	2,5	1,8	4,5
Heves	55,3	20,9	5,2	2,4	2,3	5,2
Nógrád	56,4	22,6	4,5	2,2	2,6	3,9
Észak-Magyarország	57,0	21,1	4,7	2,4	2,1	4,6
Ország	53,3	21,1	5,0	3,4	2,3	5,1

A nappali tagozatos tanulók napi ingázása

Területi egység	Tanulók száma összesen	Ebből		A naponta ingázók aránya, %	A naponta ingázók közül	
		helyben lakó és tanuló	naponta ingázó		az egy óránál több ideig	járművel közlekedők aránya, %
Borsod-Abaúj-Zemplén	129 378	93 976	35 402	27,4	44,5	97,8
Heves	51 062	34 469	16 593	32,5	41,7	99,2
Nógrád	33 069	21 256	11 813	35,7	46,3	99,3
Észak-Magyarország	213 509	149 701	63 808	29,9	44,1	98,4
Ország	1 673 803	1 244 805	428 998	25,6	48,5	97,6

Az alapkú oktatás fontosabb adatai, 2005

Területi egység	Óvodai feladatellátási hely	Férőhely	Óvodás gyermekek száma		
			összesen	egy gyermekcsoportra	egy óvoda-pedagógusra
Borsod-Abaúj-Zemplén	358	26 364	25 193	23,6	11,4
Heves	153	11 141	10 641	22,9	10,8
Nógrád	141	7 694	6 872	21,3	10,5
Észak-Magyarország	652	45 199	42 706	23,0	11,1
Ország	4 526	349 679	326 605	22,5	10,7

Az alapkú oktatás fontosabb adatai, 2005 (folytatás)

Területi egység	Általános iskolai feladatellátási hely	Tanulók száma ^{a)}			
		összesen	egy osztályra	egy pedagógusra	1000 lakosra
Borsod-Abaúj-Zemplén	339	71 314	19,1	10,8	98
Heves	138	27 671	18,9	9,6	86
Nógrád	114	18 536	18,4	10,4	86
Észak-Magyarország	591	117 521	18,9	10,4	93
Ország	3 614	859 315	19,8	10,1	85

a) Nappali tagozaton.

A középfokú oktatás főbb adatai, 2005

Területi egység	Középfokú feladatellátási hely	Középfokú			Egy pedagógusra jutó középfokú tanuló
		tanulók ^{a)}	pedagógusok	tanuló 1000 lakosra	
Borsod-Abaúj-Zemplén	90	32 885	2 618	45	12,6
Heves	50	14 763	1 089	46	13,6
Nógrád	35	7 358	651	34	11,3
Észak-Magyarország	175	55 006	4 358	44	12,6
Ország	1 692	441 218	39 084	44	11,3

a) Nappali tagozaton.

A felsőfokú oktatás főbb adatai, 2005

Területi egység	Felsőoktatási intézmények száma ^{a)}	Hallgatók száma összesen	Ezen belül		Ezer lakosra jutó hallgató
			egyetemi, főiskolai szintű oktatásban	szakirányú továbbképzésben	
Borsod-Abaúj-Zemplén	4	15 310	86,9	5,8	21
Heves	4	27 405	92,5	2,9	85
Nógrád	2	916	95,5	2,4	4
Észak-Magyarország	10	43 631	90,6	3,9	35
Ország	134	424 161 ^{b)}	86,2	5,9	42

a) Kihelyezett tagozatokkal együtt. b) A külföldre kihelyezett tagozaton tanulókkal együtt.

**A népesség gazdasági aktivitása, a foglalkoztatottak jellemzői
(Mikrocenzus, 2005. április 1.):**

A népesség megoszlása gazdasági aktivitás szerint

Területi egység	Népesség összesen, fő	A népességből			
		a foglalkoz- tatottak	a munka- nélküliek	az inaktív keresők	az eltar- tottak
		aránya, %			
Borsod-Abaúj- Zemplén	730 435	30,2	7,2	32,2	30,4
Heves	322 194	35,7	4,8	33,0	26,5
Nógrád	216 040	35,2	5,9	32,7	26,2
Észak- Magyarország	1 268 669	32,4	6,3	32,5	28,8
Ország	10 090 330	38,1	4,6	30,5	26,8

A foglalkoztatottak megoszlása összevont gazdasági áganként

Területi egység	Foglalkoztatott összesen, fő	Ebből		
		mezőgazdasági és erdőgazdálkodási	ipari és építőipari	szolgáltatási jellegű
		foglalkozásúak aránya, %		
Borsod-Abaúj- Zemplén	220 316	3,3	33,7	63,0
Heves	115 026	4,8	36,6	58,6
Nógrád	76 067	3,4	40,5	56,1
Észak- Magyarország	411 409	3,7	35,8	60,5
Ország	3 846 386	4,9	31,3	63,8

A foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti megoszlása

(százalék)

Területi egység	Általános iskola		Középiskola		Egyetem, főiskola, stb.	Foglal- koztatott összesen
	8. évfo- lyamnál alacsonyabb	8. évfolyam	érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	érettségivel		
Borsod-Abaúj- Zemplén	0,8	13,3	31,6	36,2	18,1	100,0
Heves	0,2	12,7	32,1	36,6	18,4	100,0
Nógrád	1,2	17,7	33,9	32,4	14,8	100,0
Észak- Magyarország	0,7	14,0	32,2	35,6	17,5	100,0
Ország	0,5	15,1	28,9	34,7	20,8	100,0

A foglalkoztatottak ingázása

Területi egység	Foglalkoztatott összesen	Ebből		A naponta ingázók a foglalkoztatottak %-ában
		helyben lakó és dolgozó	naponta ingázó	
Borsod-Abaúj- Zemplén	220 316	146 518	73 798	33,5
Heves	115 026	63 003	52 023	45,2
Nógrád	76 067	39 529	36 538	48,0
Észak- Magyarország	411 409	249 050	162 359	39,5
Ország	3 846 386	2 625 062	1 221 324	31,8

A foglalkoztatottak napi közlekedése (Mikrocenzus, 2005. április 1.)

Területi egység	Az összes foglalkoztatottból a járművel közlekedők		Az egyféle járművel közlekedőkön belül, %		
	száma, fő	aránya, %	autóval	távolsági autóbusszal	helyi tömegközlekedési eszközzel
Borsod-Abaúj-Zemplén	175 903	79,8	35,7	18,1	26,1
Heves	89 851	78,1	40,9	26,8	10,0
Nógrád	59 404	78,1	41,3	27,4	15,6
Észak-Magyarország	325 158	79,0	38,2	22,2	19,7
Ország	3 181 252	82,7	45,1	13,6	17,9

A munkanélküliség fontosabb adatai, 2005 december

Területi egység	Regisztrált munkanélküli, fő	Ebből: a pályakezdők aránya, %	A munkanélküliek, illetve az álláskeresők aránya ^{a)} , %	A bejelentett álláshelyek száma	Egy álláshelyre jutó álláskereső, fő
Borsod-Abaúj-Zemplén	56 700	10,7	19,0	2 289	25
Heves	15 508	9,4	11,6	585	27
Nógrád	15 207	9,5	16,5	725	21
Észak-Magyarország	87 415	10,3	16,7	3 599	24
Ország	410 649	9,4	X	33 161	12

a) Az előző év január 1-jei gazdaságilag aktív népesség százalékában.

Az alkalmazásban állók megoszlása gazdasági áganként, 2005

(százalék)

Területi egység	Mezőgazdaság, vad-, erdő-, halgazdálkodás	Ipar	Építőipar	Kereskedelem, javítás	Szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás	Szállítás, raktározás, posta, távközlés	Pénzügyi közvetítés
Borsod-Abaúj-Zemplén	3,2	30,0	5,1	9,5	2,5	8,0	1,2
Heves	4,1	34,2	4,4	11,1	2,7	7,2	1,5
Nógrád	2,8	33,8	3,9	8,8	2,4	6,2	1,4
Észak-Magyarország	3,4	31,7	4,7	9,8	2,6	7,5	1,3
Ország	3,5	27,5	4,7	11,9	2,9	7,9	2,1

Az alkalmazásban állók megoszlása gazdasági áganként, 2005 (folytatás)

(százalék)

Területi egység	Ingatlan-ügyletek, gazdasági szolgáltatás	Közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás	Oktatás	Egészségügyi, szociális ellátás	Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás	Összesen	Ebből: teljes munkaidős	
							fizikai	szellemi
							foglalkozásúak	
Borsod-Abaúj-Zemplén	3,9	13,8	10,2	9,5	3,1	100,0	52,4	39,8
Heves	4,4	10,5	9,7	8,3	1,9	100,0	53,7	37,9
Nógrád	3,2	15,8	9,8	9,4	2,5	100,0	52,7	40,0
Észak-Magyarország	3,9	13,2	10,0	9,2	2,7	100,0	52,8	39,4
Ország	7,6	11,6	9,3	8,0	3,0	100,0	49,3	42,8

Az alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete, 2005

(forint)

Területi egység	Mezőgazdaság, vad-, erdő-halgazdálkodás	Ipar	Építőipar	Kereskedelem, javítás	Szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás	Szállítás, raktározás, posta, távközlés	Pénzügyi közvetítés
Borsod-Abaúj-Zemplén	97 123	146 782	101 668	91 689	87 185	135 128	245 079
Heves	86 635	153 833	102 028	92 515	85 049	129 634	231 759
Nógrád	93 122	119 695	86 148	91 233	81 801	117 432	222 168
Észak-Magyarország	93 303	144 539	99 841	91 868	85 836	131 513	237 556
Ország	102 385	152 315	108 044	132 203	96 784	171 391	347 279

Az alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete, 2005 (folytatás)

(forint)

Területi egység	Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás	Közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás	Oktatás	Egészségügyi, szociális ellátás	Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás	Összesen	Fizikai	Szellemi
							foglalkozásúak	
Borsod-Abaúj-Zemplén	104 053	157 585	180 657	130 635	113 085	137 547	98 550	188 860
Heves	106 329	174 762	174 085	142 990	127 324	141 331	105 084	192 630
Nógrád	94 475	182 905	171 745	134 678	110 882	131 410	93 264	181 593
Észak-Magyarország	103 589	166 129	177 645	134 297	115 485	137 639	99 553	188 735
Ország	161 872	207 834	181 686	144 286	149 488	159 423	103 854	223 347

Az alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete, 2005

(forint)

Területi egység	Mezőgazdaság, vad-, erdő-halgazdálkodás	Ipar	Építőipar	Kereskedelem, javítás	Szálláshelyszolgáltatás vendéglátás	Szállítás, raktározás, posta, távközlés	Pénzügyi közvetítés
Borsod-Abaúj-Zemplén	73 478	97 827	74 476	69 910	67 832	93 751	144 427
Heves	66 786	101 112	73 677	70 436	66 231	90 310	138 214
Nógrád	69 820	84 805	64 972	69 748	64 412	85 939	133 981
Észak-Magyarország	70 905	96 718	73 101	70 042	66 906	91 890	140 954
Ország	76 298	100 535	77 099	90 028	71 860	110 151	194 479

Az alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete, 2005 (folytatás)

(forint)

Területi egység	Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás	Közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás	Oktatás	Egészségügyi, szociális ellátás	Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás	Összesen	Fizikai	Szellemi
							foglalkozásúak	
Borsod-Abaúj-Zemplén	75 259	101 906	113 012	91 196	80 955	92 992	74 146	117 791
Heves	76 717	110 383	109 815	96 604	88 913	94 620	77 059	119 474
Nógrád	70 875	114 105	108 713	92 740	79 960	89 919	71 364	114 330
Észak-Magyarország	75 162	106 067	111 553	92 764	82 329	92 967	74 529	117 702
Ország	104 635	126 547	113 654	97 189	99 145	103 559	76 853	134 280

Személyi jövedelemadó, 2005

Területi egység	Adófizetők száma	1000 lakosra jutó személyi jövedelemadót fizetők száma	Egy állandó lakosra jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem	Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó
			ezer forint	
Borsod-Abaúj-Zemplén	266 986	358	479	237
Heves	132 200	406	547	250
Nógrád	85 832	394	497	212
Észak-Magyarország	485 018	376	499	236
Ország	4 336 371	426	620	305

Nyugdíjasok, nyugdíjak, 2006. január

Területi egység	Nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülő			A teljes ellátás átlagos havi összege, Ft
	férfi	nő	összesen	
Borsod-Abaúj-Zemplén	90 478	132 688	223 166	58 153
Heves	41 280	63 538	104 818	59 759
Nógrád	27 480	40 492	67 972	59 444
Észak-Magyarország	159 238	236 718	395 956	58 800
Ország	1 223 675	1 829 503	3 053 178	61 143

Nyugdíjasok, nyugdíjak, 2006. január (folytatás)

Területi egység	Nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesültek összesen	Ebből			
		öregségi nyugdíjas	korbetöltött rokkantsági nyugdíjas	korhatár alatti rokkantsági nyugdíjas	özvegyi nyugdíjas
Borsod-Abaúj-Zemplén	223 166	109 331	21 835	34 652	16 179
Heves	104 818	54 048	14 334	17 895	5 254
Nógrád	67 972	36 407	9 043	9 113	4 002
Észak-Magyarország	395 956	199 786	45 212	61 660	25 435
Ország	3 053 178	1 658 387	351 799	454 348	166 216

Nyugdíjasok, nyugdíjak, 2006. január (folytatás)

(Ft/hó)

Területi egység	Nyugdíj, nyugdíjszerű ellátás összesen	Ebből					
		öregségi és öregségi jellegű nyugdíj	korhatár alatti rokkantsági nyugdíj	saját jogú nyugdíj	hozzátartozói nyugdíj	árvaellátás	megváltott munkaképességűek járadékai
Borsod-Abaúj-Zemplén	58 153	69 578	55 441	66 645	47 400	29 431	27 208
Heves	59 759	68 244	54 641	65 439	47 533	29 735	25 252
Nógrád	59 444	68 486	53 543	65 996	46 883	30 387	25 937
Észak-Magyarország	58 800	69 004	54 929	66 191	47 346	29 642	26 665
Ország	61 143	71 115	54 116	67 994	39 216	29 772	25 776

Háztartástípusok, családformák (Mikrocenzus, 2005. április 1.):

A háztartások száma háztartás-összetétel szerint

Területi egység	Összesen	Család-háztartás összesen	Egy családból álló háztartás				Két vagy több családból álló háztartás	Egyszemélyes háztartás
			együtt	házaspár	élettársi kapcsolat	egy szülő gyermekkel		
Borsod-Abaúj-Zemplén	275 755	194 550	186 344	136 453	20 341	29 550	8 206	72 817
Heves	128 352	86 631	82 939	63 845	8 785	10 309	3 692	38 128
Nógrád	85 022	57 954	55 319	41 502	4 695	9 122	2 635	24 519
Észak-Magyarország	489 129	339 135	324 602	241 800	33 821	48 981	14 533	135 464
Ország	4 001 976	2 732 654	2 623 252	1 882 831	313 813	426 608	109 402	1 162 727

A háztartások összetétele gazdasági aktivitás szerint

Területi egység	1	2	3-X	Nincs		Csak eltartott	100 háztartásra jutó	
	foglalkoztatottal rendelkező háztartás			foglalkoztatott, munkanélküli	gazdaságiilag aktív, inaktív kereső		személy	foglalkoztatott
				van				
Borsod-Abaúj-Zemplén	79 066	54 110	9 997	23 369	103 114	6 099	259	79
Heves	37 156	30 052	5 490	6 060	46 901	2 693	246	89
Nógrád	24 205	18 515	4 509	4 798	32 132	863	250	89
Észak-Magyarország	140 427	102 677	19 996	34 227	182 147	9 655	254	84
Ország	1 288 064	918 124	209 622	170 157	1 338 652	67 357	247	95

A családok száma családösszetétel és a gyermekek száma szerint

Területi egység	Összesen	Gyermek nélküli családok	Gyermekek					100	
				1	2	3	4-X	családra jutó	gyermekes családra jutó
				gyermekkel				gyermek	
Borsod-Abaúj-Zemplén	203 280	69 584	133 696	68 400	45 472	13 776	6 048	113	171
Heves	90 740	34 699	56 041	30 290	18 908	4 748	2 095	101	163
Nógrád	60 710	20 534	40 176	21 100	14 276	3 823	977	108	164
Észak-Magyarország	354 730	124 817	229 913	119 790	78 656	22 347	9 120	109	168
Ország	2 848 529	1 009 150	1 839 379	979 498	643 827	165 303	50 751	105	163

A családok száma családösszetétel és a gyermekek száma szerint (folytatás)

Területi egység	Házaspáros családok			Élettársi kapcsolatban élő családok			Egy szülő gyermekkel típusú családok	
	összesen	gyermek nélkül	gyermekkel	összesen	gyermek nélkül	gyermekkel	apa gyermekkel	anya gyermekkel
Borsod-Abaúj-Zemplén	145 778	57 739	88 039	23 468	11 845	11 623	3 772	30 262
Heves	68 389	29 420	38 969	10 263	5 279	4 984	1 779	10 309
Nógrád	45 450	18 319	27 131	5 262	2 215	3 047	1 365	8 633
Észak-Magyarország	259 617	105 478	154 139	38 993	19 339	19 654	6 916	49 204
Ország	2 022 290	819 621	1 202 669	348 890	189 529	159 361	62 145	415 204

A háztartások jövedelme és fogyasztása:

A háztartások és a személyek tevékenység szerinti száma, 2005

Területi egység	A háztartások száma	A személyek száma összesen	Ebből			
			aktív keresők	nyugdíjasok	munkanélküliek	tanulók
Észak-Magyarország	455 468	1 250 326	393 848	366 832	89 888	224 643
Ország	3 837 087	9 932 097	3 892 941	2 747 690	410 994	1 636 390

Az egy főre jutó évi bevételek és jövedelmek, 2005

(forint)

Területi egység	Munkajövedelem összesen	Ebből: főállású munkaviszonyból származó kereset	Társadalmi jövedelem	Egyéb jövedelem	Bruttó jövedelem	Nettó jövedelem
Észak-Magyarország	494 167	384 722	281 223	11 750	787 140	661 042
Ország	713 201	521 779	273 845	18 279	1 005 325	804 104

A 100 háztartásra jutó tartós fogyasztási cikkek éves átlagos állománya, 2005

(darab)

Területi egység	Hűtőszekrény	Mosógép, automata és félautomata	Színes televízió	Személyi számítógép internettel	Mobiltelefon	Személygépkocsi
Észak-Magyarország	82	63	145	9	129	47
Ország	75	74	140	15	140	53

Az egy főre jutó évi kiadás főbb csoportok szerint, 2005

(forint)

Területi egység	Élelmiszerek	Lakásfenntartás	Élvezeti cikkek	Egészségügy, testápolás	Közlekedés, hírközlés	Művelődés, üdülés, szórakozás
Észak-Magyarország	136 629	115 620	31 708	34 820	112 548	39 545
Ország	154 704	129 952	33 179	41 455	140 273	54 968

Az egy főre jutó évi élelmiszer-fogyasztás, 2005

(kilogramm)

Területi egység	Húsféle	Tej ^{a)}	Zsiradék	Kenyér és péksütemény	Cukor	Gyümölcs	Zöldség és burgonya
Észak-Magyarország	52,6	56,1	17,8	65,1	15,1	41,5	91,0
Ország	58,5	60,5	18,2	60,6	14,5	45,1	94,8

a) Liter.

Főbb halálokok, 2005

Területi egység	Halálozás	A keringési rendszer betegségei (I00-I99)	Ebből	
			összesen	ischaemiás szívbetegség (I20-I25)
Borsod-Abaúj-Zemplén	10 367	5 448	2 850	1 184
Heves	4 802	2 615	1 493	597
Nógrád	3 230	1 745	758	476
Észak-Magyarország	18 399	9 808	5 101	2 257
Ország	135 732	70 938	36 893	15 557

Főbb halálokok, 2005 (folytatás)

Területi egység	Daganatok összesen (C00-D48)	Ebből		A légzőrendszer betegségei összesen (J00-J99)
		a légcső, hörgő és tüdő (C33-C34)	a vastagbél (C18)	
		rosszindulatú daganata		
Borsod-Abaúj-Zemplén	2 193	514	187	603
Heves	1 131	257	99	205
Nógrád	700	154	51	241
Észak-Magyarország	4 024	925	337	1 049
Ország	32 057	7 571	2 950	6 502

100 000 lakosra jutó halálozás, 2005

Területi egység	Halálozások összesen	Ebből		
		keringési rendszer betegségei (I00-I99)	rosszindulatú daganatok (C00-C97)	légzőrendszer betegségei (J00-J99)
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	1 422,4	747,5	288,7	82,7
Heves megye	1 492,1	812,6	338,4	63,7
Nógrád megye	1 497,7	809,1	316,2	111,7
Észak-Magyarország	1 453,0	774,5	306,0	82,8
Ország	1 345,6	703,3	303,5	64,5

Az egészségügyi ellátás intézményi adatai, 2005

Területi egység	Háziorvos és házi gyermek-orvosok száma	Egy házi-orvosra és házi gyermek-orvosra jutó lakos	Járóbetegszakellátás gyógykezelési esetei egy lakosra ^{a)}	Működő kórházi ágy	
				összesen	10 000 lakosra
Borsod-Abaúj-Zemplén	466	1 557	19,4	5 377	74
Heves	194	1 654	22,4	2 560	80
Nógrád	133	1 615	15,0	1 619	75
Észak-Magyarország	793	1 591	19,4	9 556	76
Ország	6 589	1 529	20,1	79 605	79

a) MÁV-val együtt. 2004. évi adatok.

A bölcsődék fontosabb adatai, 2005

Területi egység	Működő bölcsődék száma	Ebből: önkormányzati fenntartásúak aránya, %	Működő férőhelyek száma	A beíratott gyermekek száma (V. 31-én)	100 működő férőhelyre jutó beírt gyermek	A szakképzett gondozónők aránya, %	Egy gondozónőre jutó gyermek
Borsod-Abaúj-Zemplén	22	95,5	915	1 144	125,0	92,8	5,2
Heves	14	100,0	460	605	131,5	90,0	5,5
Nógrád	4	100,0	100	114	114,0	96,3	4,2
Észak-Magyarország	40	97,5	1 475	1 863	126,3	92,2	5,2
Ország	530	94,9	23 766	30 230	127,2	90,1	5,6

Gyermekjóléti szolgálat, 2005

Területi egység	Gyermekjóléti szolgálattal ellátott települések		A szolgáltatást igénybevevő gyermekek száma	A kezelt problémák száma	Ebből			
	száma	aránya, %			anyagi	gyermek-nevelési	életviteli	maga-tartás-zavar
Borsod-Abaúj-Zemplén	327	91,6	14 376	63 146	15 494	11 707	9 714	8 345
Heves	112	94,1	3 994	25 662	6 475	5 339	3 207	2 750
Nógrád	124	96,1	3 733	14 704	4 831	2 457	2 073	1 220
Észak-Magyarország	563	93,1	22 103	103 512	26 800	19 503	14 994	12 315
Ország	2 719	86,5	130 350	671 240	161 245	124 977	104 896	76 900

Gyermekotthon, 2005

Területi egység	Férőhelyek száma	Ebből: lakásotthonok aránya, %	Elhelyezett (nevelt) gyermekek	Ebből: leányok aránya, %	100 férőhelyre jutó elhelyezett gyermek	Szakmai munkakörben foglalkoztatottak	Ebből: felsőfokú végzettségűek aránya, %
Borsod-Abaúj-Zemplén	786	34,7	782	46,3	99,5	498	44,6
Heves	231	65,4	206	54,9	89,2	134	41,8
Nógrád	243	29,6	223	43,5	91,8	145	37,9
Észak-Magyarország	1 260	39,4	1 211	47,2	96,1	777	42,9
Ország	11 121	41,4	9 981	44,8	89,7	6 410	48,1

Nevelőszülői hálózat, 2005

Területi egység	Elhelyezett (nevelt) gyermek	Ebből				Nevelőszülők száma	Ebből	
		leány	átmeneti	tartósan	utógondozói ellátásban részesülő		hagyományos	hivatásos
			nevelt				nevelőszülők aránya, %	
Borsod-Abaúj-Zemplén	1 369	44,6	76,7	7,7	15,5	514	88,9	11,1
Heves	246	48,8	72,8	9,8	16,3	93	83,9	16,1
Nógrád	154	53,2	44,8	31,8	23,4	94	91,5	8,5
Észak-Magyarország	1 769	45,9	73,4	10,1	16,3	701	88,6	11,4
Ország	11 235	48,5	71,3	9,5	17,2	5 323	92,5	7,5

Gyámügyi tevékenység, 2005

Területi egység	Veszélyeztetett kiskorú	Egy családra	Ezer megfelelő korúra	Védelemben vett kiskorúak	Tízezer megfelelő korú lakosra jutó védelemben vett kiskorú	Gyámság	Gondnokság
		jutó veszélyeztetett kiskorú					
Borsod-Abaúj-Zemplén	24 655	2,1	157,7	2 121	135,7	22,0	27,4
Heves	3 495	2,0	56,9	775	126,3	17,0	28,7
Nógrád	4 548	2,6	109,7	456	110,0	13,9	27,8
Észak-Magyarország	32 698	2,1	126,2	3 352	129,4	19,5	27,8
Ország	223 594	2,3	116,1	18 813	97,7	15,7	25,7

Nappali ellátás, 2005

Területi egység	Idősek klubja			Fogyatékosok nappali intézménye			Hajléktalanok nappali ellátása	
	száma	férőhelye	tízezer 60 éven felüli lakosra jutó ellátott	száma	férőhelye	tízezer 60 éven felüli lakosra jutó ellátott	népkehelyek	nappali melegezők
							napi átlagforgalma	
Borsod-Abaúj-Zemplén	134	3 838	251,6	4	105	5,1	459	385
Heves	51	1 312	168,3	6	110	3,9	100	24
Nógrád	43	1 103	197,0	1	20	3,8	139	82
Észak-Magyarország	228	6 253	219,3	11	235	4,4	698	491
Ország	1 241	40 304	184,2	111	2 710	3,9	3 643	5 684

Tartós bentlakásos szociális intézmények, 2005

Területi egység	Az időskorúak	A pszichiatriai betegek	A gyermek korú	A felnőtt korú	A szenvedélybetegek	A hajléktalanok	Az egyéb intézmények	Tízezer lakosra jutó ellátott
			fogyatékosok					
			otthonában a férőhelyek aránya, %					
Borsod-Abaúj-Zemplén	62,1	17,0	2,3	16,1	1,0	1,5	–	64,0
Heves	58,8	14,7	7,6	17,8	–	1,1	–	73,3
Nógrád	47,6	13,2	5,7	30,4	3,2	–	–	74,1
Észak-Magyarország	58,5	15,7	4,4	19,2	1,1	1,1	–	68,1
Ország	62,9	10,9	3,3	19,3	2,7	0,8	0,1	70,6

Átmeneti elhelyezést nyújtó szociális intézmények, 2005

Területi egység	Időskorúak gondozóháza szállást biztosító idősek klubjában	Pszichiatriai betegek otthonában	A gyermek korú	A felnőtt korú	Szenvedélybetegek	Hajléktalanok		Tízezer lakosra jutó ellátott
			fogyatékosok gondozóháza			éjjeli menedékhelye	átmeneti szállása	
			otthonában a férőhelyek aránya, %					
Borsod-Abaúj-Zemplén	34,0	–	–	1,5	–	30,4	34,1	9,0
Heves	30,0	–	8,3	–	–	40,8	20,8	4,0
Nógrád	49,7	–	–	–	6,6	–	43,7	8,5
Észak-Magyarország	36,5	–	1,0	1,0	1,2	25,9	34,3	7,6
Ország	27,1	0,6	0,6	1,1	1,0	31,3	38,2	10,2

Rendszeres pénzbeni támogatás, 2005

Területi egység	Rendszeres szociális segély		Időskorúak járadéka		Rendszeres gyermekvédelmi támogatás	
	tízezer lakosra jutó támogatott	egy főre jutó havi átlagos összeg, Ft	tízezer 60 éven felüli lakosra jutó támogatott	egy főre jutó havi átlagos összeg, Ft	tízezer 0–24 éves lakosra jutó támogatott	egy főre jutó havi átlagos összeg, Ft
Borsod-Abaúj-Zemplén	465,5	17 182	34,2	21 586	3 766,4	5 610
Heves	197,2	17 019	16,5	21 815	2 712,0	5 599
Nógrád	292,0	17 010	19,8	21 218	3 035,5	5 560
Észak-Magyarország	367,7	17 137	26,8	21 575	3 398,6	5 601
Ország	157,4	16 991	29,9	21 390	2 321,5	5 619

Eseti támogatás, 2005

Területi egység	Lakásfenntartási támogatás		Átmeneti segély		Rendkívüli gyermekvédelmi támogatás		Temetési segély	Köztemetés
	ezer lakásra jutó támogatott	egy főre jutó havi átlagos összeg, Ft	egy támogatóra jutó eset	egy főre jutó havi átlagos összeg, Ft	tízezer 0–24 éves lakosra jutó száma	egy főre jutó havi átlagos összeg, Ft	egy esetre jutó átlagos összeg, Ft	
Borsod-Abaúj-Zemplén	150,7	39 705	1,5	6 671	1 190,6	7 424	14 857	61 579
Heves	51,3	39 954	1,6	6 804	1 009,2	7 308	12 684	82 161
Nógrád	84,8	26 056	1,6	6 919	1 340,4	6 196	11 751	101 890
Észak-Magyarország	113,0	37 925	1,5	6 731	1 171,2	7 176	13 730	73 927
Ország	72,0	39 824	1,7	9 522	1 071,0	9 355	19 074	57 914

Egyéb támogatás, 2005

Területi egység	Ápolási díj		Közgyógyellátási igazolvány	Súlyos mozgáskorlátozott személyek közlekedésével kapcsolatos támogatás			
	a támogatottak tízezer lakosra jutó száma	egy főre jutó havi átlagos összeg, Ft	a támogatottak tízezer lakosra jutó száma	gépkocsi szerzéshez adható	gépkocsi átalakítási	közlekedési támogatás	
				támogatásra jogosult személyek	a támogatottak tízezer lakosra jutó száma	egy főre jutó havi átlagos összeg, Ft	
Borsod-Abaúj-Zemplén	47,2	23 064	590,6	3 079	19	436,4	8 825
Heves	33,2	23 331	503,8	886	6	347,2	9 032
Nógrád	52,7	22 603	571,2	582	4	527,8	8 533
Észak-Magyarország	44,6	23 022	565,2	4 547	29	429,3	8 807
Ország	39,5	22 994	528,2	25 482	346	242,5	9 220

A lakások főbb adatai (Mikrocenzus, 2005. április 1.):

A lakások tulajdonjelleg és alapterület szerint

Területi egység	A benne lakó személyek tulajdona		Más természetes személyek tulajdona		Önkormányzat vagy egyéb szervezet tulajdona		Lakások összesen
	db	átlagos alapterület (m ²)	db	átlagos alapterület (m ²)	db	átlagos alapterület (m ²)	
Borsod-Abaúj-Zemplén	244 677	80	25 872	59	11 850	56	282 399
Heves	115 541	86	13 115	63	3 046	69	131 702
Nógrád	79 303	83	6 529	60	3 162	48	88 994
Észak-Magyarország	439 521	82	45 516	60	18 058	57	503 095
Ország	3 528 281	81	476 634	60	167 828	53	4 172 743

A lakott lakások használati jogcím szerint

Területi egység	Tulajdonos, illetve a tulajdonos rokona által lakott lakás	Magánszemélytől	Önkormányzattól	Egyéb szervezettől	Egyéb jogcímen használt lakás	Lakott lakások összesen
		bérelt lakás				
Borsod-Abaúj-Zemplén	250 200	5 877	8 428	1 956	982	267 443
Heves	119 206	2 332	2 154	508	770	124 970
Nógrád	81 409	1 227	1 956	475	378	85 445
Észak-Magyarország	450 815	9 436	12 538	2 939	2 130	477 858
Ország	3 641 171	129 030	115 765	26 953	24 339	3 937 258

A lakott lakások megoszlása használati jogcím szerint

Területi egység	Tulajdonos, illetve a tulajdonos rokona által lakott lakás	Magánszemélytől	Önkormányzattól	Egyéb szervezettől	Egyéb jogcímen használt lakás	Lakott lakások összesen (százalék)
		bérelt lakás				
Borsod-Abaúj-Zemplén	93,6	2,2	3,2	0,7	0,4	100,0
Heves	95,4	1,9	1,7	0,4	0,6	100,0
Nógrád	95,3	1,4	2,3	0,6	0,4	100,0
Észak-Magyarország	94,3	2,0	2,6	0,6	0,4	100,0
Ország	92,5	3,3	2,9	0,7	0,6	100,0

A tulajdonos, illetve tulajdonos rokona által lakott lakások szobaszám szerint

Területi egység	1	2	3	4-X	összesen
	szobás				
Borsod-Abaúj-Zemplén	17 940	100 919	90 766	40 575	250 200
Heves	5 717	44 370	44 109	25 010	119 206
Nógrád	5 950	31 485	29 377	14 597	81 409
Észak-Magyarország	29 607	176 774	164 252	80 182	450 815
Ország	307 167	1 414 557	1 262 885	656 562	3 641 171

A magánszemélytől bérelt lakott lakások szobaszám szerint

Területi egység	1	2	3	4-X	összesen
	szobás				
Borsod-Abaúj-Zemplén	1 303	3 387	854	333	5 877
Heves	519	1 342	471	-	2 332
Nógrád	318	750	159	-	1 227
Észak-Magyarország	2 140	5 479	1 484	333	9 436
Ország	28 377	70 395	25 267	4 991	129 030

Az önkormányzattól bérelt lakott lakások szobaszám szerint

Területi egység	1	2	3	4-X	összesen
	szobás				
Borsod-Abaúj-Zemplén	2 372	4 475	1 456	125	8 428
Heves	515	803	795	41	2 154
Nógrád	1 194	456	306	-	1 956
Észak-Magyarország	4 081	5 734	2 557	166	12 538
Ország	48 954	47 029	16 581	3 201	115 765

Az egyéb szervezettől bérelt lakott lakások szobaszám szerint

Területi egység	1	2	3	4-X	összesen
	szobás				
Borsod-Abaúj-Zemplén	362	806	483	305	1 956
Heves	-	184	324	-	508
Nógrád	159	180	136	-	475
Észak-Magyarország	521	1 170	943	305	2 939
Ország	4 414	13 057	6 338	3 144	26 953

A bérelt lakott lakások szobaszám szerint összesen

Területi egység	1	2	3	4-X	összesen
	szobás				
Borsod-Abaúj-Zemplén	4 037	8 668	2 793	763	16 261
Heves	1 034	2 329	1 590	41	4 994
Nógrád	1 671	1 386	601	-	3 658
Észak-Magyarország	6 742	12 383	4 984	804	24 913
Ország	81 745	130 481	48 186	11 336	271 748

A tulajdonos, illetve tulajdonos rokona által lakott lakások szobaszám szerinti megoszlása

(százalék)

Területi egység	1	2	3	4-X	összesen
	szobás				
Borsod-Abaúj-Zemplén	7,2	40,3	36,3	16,2	100,0
Heves	4,8	37,2	37,0	21,0	100,0
Nógrád	7,3	38,7	36,1	17,9	100,0
Észak-Magyarország	6,6	39,2	36,4	17,8	100,0
Ország	8,4	38,8	34,7	18,0	100,0

A magánszemélytől bérelt lakások szobaszám szerinti megoszlása

(százalék)

Területi egység	1	2	3	4-X	összesen
	szobás				
Borsod-Abaúj-Zemplén	22,2	57,6	14,5	5,7	100,0
Heves	22,3	57,5	20,2	-	100,0
Nógrád	25,9	61,1	13,0	-	100,0
Észak-Magyarország	22,7	58,1	15,7	3,5	100,0
Ország	22,0	54,6	19,6	3,9	100,0

Az önkormányzattól bérelt lakások szobaszám szerinti megoszlása

(százalék)

Területi egység	1	2	3	4-X	összesen
	szobás				
Borsod-Abaúj-Zemplén	28,1	53,1	17,3	1,5	100,0
Heves	23,9	37,3	36,9	1,9	100,0
Nógrád	61,0	23,3	15,6	-	100,0
Észak-Magyarország	32,5	45,7	20,4	1,3	100,0
Ország	42,3	40,6	14,3	2,8	100,0

Az egyéb szervezettől bérelt lakások szobaszám szerinti megoszlása

(százalék)

Területi egység	1	2	3	4-X	összesen
	szobás				
Borsod-Abaúj-Zemplén	18,5	41,2	24,7	15,6	100,0
Heves	-	36,2	63,8	-	100,0
Nógrád	33,5	37,9	28,6	-	100,0
Észak-Magyarország	17,7	39,8	32,1	10,4	100,0
Ország	16,4	48,4	23,5	11,7	100,0

A bérelt lakások szobaszám szerinti megoszlása összesen

(százalék)

Területi egység	1	2	3	4-X	összesen
	szobás				
Borsod-Abaúj-Zemplén	24,8	53,3	17,2	4,7	100,0
Heves	20,7	46,6	31,8	0,8	100,0
Nógrád	45,7	37,9	16,4	-	100,0
Észak-Magyarország	27,1	49,7	20,0	3,2	100,0
Ország	30,1	48,0	17,7	4,2	100,0

A természetes személytől bérelt lakások alapterület szerint

Területi egység	-39	40-59	60-79	80-X	Összesen	Átlagos alapterület, m ²
	m ²					
Borsod-Abaúj-Zemplén	1 271	3 250	606	750	5 877	58
Heves	144	1 547	390	251	2 332	56
Nógrád	163	896	107	61	1 227	52
Észak-Magyarország	1 578	5 693	1 103	1 062	9 436	57
Ország	24 572	63 890	26 744	13 824	129 030	56

Az önkormányzattól bérelt lakások alapterület szerint

Területi egység	-39	40-59	60-79	80-X	Összesen	Átlagos alapterület, m ²
	m ²					
Borsod-Abaúj-Zemplén	2 125	4 216	1 569	518	8 428	52
Heves	515	430	571	638	2 154	64
Nógrád	897	752	161	146	1 956	46
Észak-Magyarország	3 537	5 398	2 301	1 302	12 538	53
Ország	43 944	43 281	17 379	11 161	115 765	50

Az egyéb szervezettől bérelt lakások alapterület szerint

Területi egység	-39	40-59	60-79	80-X	Összesen	Átlagos alapterület, m ²
	m ²					
Borsod-Abaúj-Zemplén	149	695	535	577	1 956	70
Heves	-	165	86	257	508	89
Nógrád	102	197	102	74	475	57
Észak-Magyarország	251	1 057	723	908	2 939	71
Ország	3 492	10 336	6 201	6 924	26 953	68

A bérelt lakások összesen alapterület szerint

Területi egység	-39	40-59	60-79	80-X	Összesen	Átlagos alapterület, m ²
	m ²					
Borsod-Abaúj-Zemplén	3 545	8 161	2 710	1 845	16 261	56
Heves	659	2 142	1 047	1 146	4 994	63
Nógrád	1 162	1 845	370	281	3 658	50
Észak-Magyarország	5 366	12 148	4 127	3 272	24 913	57
Ország	72 008	117 507	50 324	31 909	271 748	54

A természetes személytől bérelt lakások alapterület szerinti megoszlása

Területi egység	-39	40-59	60-79	80-X	Összesen
	m ²				
Borsod-Abaúj-Zemplén	21,6	55,3	10,3	12,8	100,0
Heves	6,2	66,3	16,7	10,8	100,0
Nógrád	13,3	73,0	8,7	5,0	100,0
Észak-Magyarország	16,7	60,3	11,7	11,3	100,0
Ország	19,0	49,5	20,7	10,7	100,0

Az önkormányzattól bérelt lakások alapterület szerinti megoszlása

Területi egység	-39	40-59	60-79	80-X	Összesen
	m ²				
Borsod-Abaúj-Zemplén	25,2	50,0	18,6	6,1	100,0
Heves	23,9	20,0	26,5	29,6	100,0
Nógrád	45,9	38,4	8,2	7,5	100,0
Észak-Magyarország	28,2	43,1	18,4	10,4	100,0
Ország	38,0	37,4	15,0	9,6	100,0

Az egyéb szervezettől bérelt lakások alapterület szerinti megoszlása

Területi egység	-39	40-59	60-79	80-X	Összesen
	m ²				
Borsod-Abaúj-Zemplén	7,6	35,5	27,4	29,5	100,0
Heves	-	32,5	16,9	50,6	100,0
Nógrád	21,5	41,5	21,5	15,6	100,0
Észak-Magyarország	8,5	36,0	24,6	30,9	100,0
Ország	13,0	38,3	23,0	25,7	100,0

A bérelt lakások összesen alapterület szerinti megoszlása

Területi egység	-39	40-59	60-79	80-X	Összesen
	m ²				
Borsod-Abaúj-Zemplén	21,8	50,2	16,7	11,3	100,0
Heves	13,2	42,9	21,0	22,9	100,0
Nógrád	31,8	50,4	10,1	7,7	100,0
Észak-Magyarország	21,5	48,8	16,6	13,1	100,0
Ország	26,5	43,2	18,5	11,7	100,0

A lakott lakások komfortosság szerint

Területi egység	Összkomfortos	Komfortos	Félkomfortos	Komfort nélküli	Szükség és egyéb lakás	Összesen
Borsod-Abaúj-Zemplén	143 387	74 393	10 462	33 436	5 765	267 443
Heves	56 288	52 583	3 745	10 390	1 964	124 970
Nógrád	38 155	32 257	3 576	8 476	2 981	85 445
Észak-Magyarország	237 830	159 233	17 783	52 302	10 710	477 858
Ország	2 191 030	1 223 658	166 882	255 479	100 209	3 937 258

A lakott lakások komfortosság szerinti megoszlása

(százalék)

Területi egység	Összkomfortos	Komfortos	Félkomfortos	Komfort nélküli	Szükség és egyéb lakás	Összesen
Borsod-Abaúj-Zemplén	53,6	27,8	3,9	12,5	2,2	100,0
Heves	45,0	42,1	3,0	8,3	1,6	100,0
Nógrád	44,7	37,8	4,2	9,9	3,5	100,0
Észak-Magyarország	49,8	33,3	3,7	10,9	2,2	100,0
Ország	55,6	31,1	4,2	6,5	2,5	100,0

Az egyszobás lakott lakások a lakók száma szerint

Területi egység	1	2	3	4	5-X	Lakónépesség nélküli	Összesen
	lakóval						
Borsod-Abaúj-Zemplén	10 553	5 655	3 512	227	1 650	760	22 357
Heves	3 710	1 727	691	118	131	374	6 751
Nógrád	4 370	1 468	1 132	171	186	446	7 773
Észak-Magyarország	18 633	8 850	5 335	516	1 967	1 580	36 881
Ország	210 400	97 698	49 389	2 264	10 975	25 560	396 286

A kétszobás lakott lakások a lakók száma szerint

Területi egység	1	2	3	4	5-X	Lakónépesség nélküli	Összesen
	lakóval						
Borsod-Abaúj-Zemplén	36 458	35 361	17 832	10 091	7 577	2 621	109 940
Heves	17 656	14 411	7 369	4 313	2 304	1 304	47 357
Nógrád	11 882	10 204	5 157	3 207	1 605	1 002	33 057
Észak-Magyarország	65 996	59 976	30 358	17 611	11 486	4 927	190 354
Ország	531 218	518 826	255 333	146 988	67 805	36 245	1 556 415

Háromszobás lakott lakások a lakók száma szerint

Területi egység	1	2	3	4	5-X	Lakónépesség nélküli	Összesen
	lakóval						
Borsod-Abaúj-Zemplén	15 231	26 976	20 789	16 742	12 668	1 360	93 766
Heves	10 124	13 375	9 617	6 835	5 327	533	45 811
Nógrád	5 299	9 005	6 530	4 559	4 011	614	30 018
Észak-Magyarország	30 654	49 356	36 936	28 136	22 006	2 507	169 595
Ország	235 569	387 318	290 889	240 296	139 993	21 113	1 315 178

A négy- és többszobás lakott lakások a lakók száma szerint

Területi egység	1	2	3	4	5-X	Lakónépesség nélküli	Összesen
	lakóval						
Borsod-Abaúj-Zemplén	2 891	8 282	8 768	11 152	10 046	241	41 380
Heves	2 361	5 325	6 290	6 476	4 198	401	25 051
Nógrád	1 250	2 884	3 318	3 744	2 905	496	14 597
Észak-Magyarország	6 502	16 491	18 376	21 372	17 149	1 138	81 028
Ország	56 819	133 177	142 505	182 163	143 422	11 293	669 379

Az egyszobás lakott lakások megoszlása a lakók száma szerint

(százalék)

Területi egység	1	2	3	4	5-X	Lakónépesség nélküli	Összesen
	lakóval						
Borsod-Abaúj-Zemplén	47,2	25,3	15,7	1,0	7,4	3,4	100,0
Heves	55,0	25,6	10,2	1,7	1,9	5,5	100,0
Nógrád	56,2	18,9	14,6	2,2	2,4	5,7	100,0
Észak-Magyarország	50,5	24,0	14,5	1,4	5,3	4,3	100,0
Ország	53,1	24,7	12,5	0,6	2,8	6,4	100,0

A kétszobás lakott lakások megoszlása a lakók száma szerint

(százalék)

Területi egység	1	2	3	4	5-X	Lakónépesség nélküli	Összesen
	lakóval						
Borsod-Abaúj-Zemplén	33,2	32,2	16,2	9,2	6,9	2,4	100,0
Heves	37,3	30,4	15,6	9,1	4,9	2,8	100,0
Nógrád	35,9	30,9	15,6	9,7	4,9	3,0	100,0
Észak-Magyarország	34,7	31,5	15,9	9,3	6,0	2,6	100,0
Ország	34,1	33,3	16,4	9,4	4,4	2,3	100,0

Háromszobás lakott lakások megoszlása a lakók száma szerint

(százalék)

Területi egység	1	2	3	4	5-X	Lakónépesség nélküli	Összesen
	lakóval						
Borsod-Abaúj-Zemplén	16,2	28,8	22,2	17,9	13,5	1,5	100,0
Heves	22,1	29,2	21,0	14,9	11,6	1,2	100,0
Nógrád	17,7	30,0	21,8	15,2	13,4	2,0	100,0
Észak-Magyarország	18,1	29,1	21,8	16,6	13,0	1,5	100,0
Ország	17,9	29,4	22,1	18,3	10,6	1,6	100,0

A négy- és többszobás lakott lakások megoszlása a lakók száma szerint

(százalék)

Területi egység	1	2	3	4	5-X	Lakónépesség nélküli	Összesen
	lakóval						
Borsod-Abaúj-Zemplén	7,0	20,0	21,2	27,0	24,3	0,6	100,0
Heves	9,4	21,3	25,1	25,9	16,8	1,6	100,0
Nógrád	8,6	19,8	22,7	25,6	19,9	3,4	100,0
Észak-Magyarország	8,0	20,4	22,7	26,4	21,2	1,4	100,0
Ország	8,5	19,9	21,3	27,2	21,4	1,7	100,0

A lakások építési éve

Területi egység	1945 előtt	1945-1959 között	1960-1979 között	1980-1999 között	2000-ben vagy később	Összesen
	épült					
Borsod-Abaúj-Zemplén	45 657	43 569	117 816	71 371	3 986	282 399
Heves	22 124	21 761	49 912	35 405	2 500	131 702
Nógrád	15 472	17 938	34 475	19 584	1 525	88 994
Észak-Magyarország	83 253	83 268	202 203	126 360	8 011	503 095
Ország	897 585	507 369	1 587 308	1 041 836	138 645	4 172 743

A lakások építési év szerinti megoszlása

(százalék)

Területi egység	1945 előtt	1945-1959 között	1960-1979 között	1980-1999 között	2000-ben vagy később	Összesen
	épült					
Borsod-Abaúj-Zemplén	16,2	15,4	41,7	25,3	1,4	100,0
Heves	16,8	16,5	37,9	26,9	1,9	100,0
Nógrád	17,4	20,2	38,7	22,0	1,7	100,0
Észak-Magyarország	16,5	16,6	40,2	25,1	1,6	100,0
Ország	21,5	12,2	38,0	25,0	3,3	100,0

A lakások felszereltsége, közműellátottsága

Területi egység	Hálózati vízvezetékkel	Fürdőszobával	Meleg folyóvízzel	Vízöblítéses WC-vel	Közcsatornával	Vezetékes gázzal
	ellátott lakások					
Borsod-Abaúj-Zemplén	239 944	238 918	237 478	234 855	186 363	198 120
Heves	120 850	118 421	118 580	116 096	81 061	104 352
Nógrád	77 543	78 005	77 882	76 313	55 154	53 692
Észak-Magyarország	438 337	435 344	433 940	427 264	322 578	356 164
Ország	3 847 282	3 809 701	3 817 572	3 751 610	2 759 447	3 119 711

A lakások megoszlása felszereltség, közműellátottság szerint

(százalék)

Területi egység	Hálózati vízvezetékkel	Fürdőszobával	Meleg folyóvízzel	Vízöblítéses WC-vel	Közcsatornával	Vezetékes gázzal
	ellátott lakások					
Borsod-Abaúj-Zemplén	85,0	84,6	84,1	83,2	66,0	70,2
Heves	91,8	89,9	90,0	88,2	61,5	79,2
Nógrád	87,1	87,7	87,5	85,8	62,0	60,3
Észak-Magyarország	87,1	86,5	86,3	84,9	64,1	70,8
Ország	92,2	91,3	91,5	89,9	66,1	74,8

A kereskedelmi üzletek és a vendéglátóhelyek száma, 2005

Területi egység	A kiskereskedelmi üzletek ^{a)} száma összesen	Ebből				
		élelmiszer jellegű üzlet és áruház	élelmiszer szaküzletek összesen	ruházati szaküzlet	vasárú-, festék-, üveg-, barkács-szaküzlet	egyéni vállalkozás által üzemeltetett üzletek száma
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	9 860	2 491	1 101	1 111	562	4 524
Heves megye	5 171	1 148	567	569	331	2 644
Nógrád megye	3 053	720	288	305	172	1 527
Észak-Magyarország	18 084	4 359	1 956	1 985	1 065	8 695
Ország	166 738	33 838	14 784	22 719	10 815	69 170

a) Gépjármű-, gépjárműalkatrész-üzlet és üzemanyagtöltő állomással együtt.

A kereskedelmi üzletek és a vendéglátóhelyek száma, 2005 (folytatás)

Területi egység	A vendéglátóhelyek száma összesen	Ebből			
		étterem, cukrászda	bár, borozó	munkahelyi vendéglátóhely	egyéni vállalkozás által üzemeltetett vendéglátóhelyek száma
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	3 626	1 935	1 250	441	1 892
Heves megye	1 937	1 150	615	172	1 141
Nógrád megye	1 095	564	396	135	654
Észak-Magyarország	6 658	3 649	2 261	748	3 687
Ország	56 294	36 648	13 827	5 819	27 583

A kereskedelmi üzletek és a vendéglátóhelyek mutatói, 2005

Területi egység	A kiskereskedelmi üzletek ^{a)} átlagos alapterülete, m ²	A kiskereskedelmi üzletek ^{a)}		A vendéglátóhelyek	
		1000 lakosra	egy km ² -re	1000 lakosra	egy km ² -re
		jutó száma			
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	100	13,6	1,36	5,0	0,50
Heves megye	109	16,1	1,42	6,0	0,53
Nógrád megye	98	14,2	1,20	5,1	0,43
Észak-Magyarország	102	14,3	1,35	5,3	0,50
Ország	104	16,5	1,79	5,6	0,61

a) Gépjármű-, gépjárműalkatrész-üzlet és üzemanyagtöltő állomással együtt.

Bevásárlóközpontok, hipermarketek száma

Területi egység	Bevásárlóközpontok		Bevásárlóközpontokban működő kiskereskedelmi üzletek ^{b)}		Hipermarketek	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	2	2	173	180	4	4
Heves megye	-	-	-	-	2	2
Nógrád megye	-	-	-	-	1	1
Észak-Magyarország	2	2	173	180	7	7
Ország	54	64	4 287	4 864	76	91

b) Gépjármű-, gépjárműalkatrész-üzlet és üzemanyagtöltő állomás nélkül.

Országos közutak útjelleg szerint, 2005

Területi egység	Összesen	Ebből			100 km ² -re jutó	
		gyorsforgalmi utak és főutak			főút-hálózat ^{b)}	összes országos közút
		autópálya, autópálya	elsőrendű főút	másodrendű főút		
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	2 579	71	114	249	6,0	35,6
Heves megye	1 270	81	92	189	9,9	34,9
Nógrád megye	943	-	84	86	6,7	37,0
Észak-Magyarország	4 792	152	290	524	7,2	35,7
Ország	30 808	765	2 174	4 379	7,9	33,1

b) Csomóponti ágak nélkül.

Országos közutak útburkolat szerint, 2005

Területi egység	Beton-, kő- és kerám	Aszfalt	Makadám	Kiepített út összesen, km	Kiepítetlen (föld-) út, km	Összesen
	burkolatú út, km					
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	4	2 502	67	2 573	6	2 579
Heves megye	2	1 261	4	1 267	3	1 270
Nógrád megye	-	932	3	936	7	943
Észak-Magyarország	6	4 696	74	4 775	16	4 792
Ország	98	29 168	1 254	30 519	288	30 808

Személygépkocsi-állomány, 2003

Ország	Személygépkocsi-állomány	
	1000 lakosra jutó száma	10 éves és idősebb aránya, %
Ausztria	502	33,3
Belgium	464	29,5
Franciaország	495	32,2
Hollandia	424 ^{a)}	30,3 ^{b)}
Írország	384	9,9
Lengyelország	294	56,5
Luxemburg	643 ^{a)}	18,5 ^{b)}
Magyarország	274	53,0
Nagy-Britannia	454	20,9
Németország	545	30,6
Olaszország	591 ^{a)}	38,9 ^{a)}
Szlovénia	445	19,9

a) 2002. év. b) 2001. év

Személygépkocsi és telefonhálózat, 2005

Területi egység	Személygépkocsi			Távbeszélő fővonal		
	összesen	1000 lakosra jutó száma	átlagéletkora	összesen	ebből: ISDN-vonalak	1000 lakosra jutó
					száma	
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	157 460	217	10,9	205 914	26 822	284
Heves megye	85 831	267	11,1	105 402	14 685	328
Nógrád megye	52 676	245	11,2	59 515	4 956	277
Észak-Magyarország	295 967	235	11,0	370 831	46 463	294
Ország	2 888 735	287	10,5	3 453 147	593 030	343

Kábeltelevízió, 2005

Területi egység	A kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakások száma		A kábeltelevízió előfizetőinek száma	
	összesen	1000 lakásra	összesen	1000 lakosra
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	138 772	490	139 977	193
Heves megye	49 464	373	49 428	154
Nógrád megye	30 288	339	30 254	141
Észak-Magyarország	218 524	432	219 659	174
Ország	2 030 566	482	2 027 918	201

Közművelődés, 2005

Területi egység	Színház ^{a)}		Mozi		Múzeumi kiállítások	
	látogatások, 1000	látogatás 1000 lakosra	látogatások, 1000	látogatás 1000 lakosra	látogatói, 1000 fő	látogatás 1000 lakosra
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	201	276	533	759	588	807
Heves megye	66	204	78	242	742	2 304
Nógrád megye	15	67	60	279	83	384
Észak-Magyarország	282	222	691	546	1 413	1 115
Ország	4 412	437	12 093	1 199	11 335	1 124

a) A megyében tartott előadások.

Közművelődés, 2005 (folytatás)

Területi egység	Települési könyvtárak ^{a)}			
	könyvtári egységei, 1000	kölcsönzött könyvtári egységei, 1000	beiratkozott olvasói, 1000 fő	egy beiratkozott olvasóra jutó kölcsönzött könyvtári egység
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	3 643	2 265	94	24
Heves megye	1 564	983	46	21
Nógrád megye	1 306	498	36	14
Észak-Magyarország	6 513	3 746	176	21
Ország	45 761	30 755	1 458	21

a) Szünetelő könyvtárak adataival együtt.

Felhasznált irodalom

Magyarország, 2005 (KSH, 2006)

Magyarország, 1990-2001 (KSH, 2002)

Társadalmi helyzetkép, 2003 (KSH, 2004)

Az átmenet évei, az átmenet tényei; Magyarország 1990-2004 (KSH, 2005)

Mikrocenzus, 2005 (KSH, 2006)

2. A népesség és a lakások jellemzői
3. A foglalkoztatottak helyzete
7. Lakások, lakáskörülmények
8. A foglalkoztatottak és a tanulók közlekedése
9. Iskolázottsági adatok

Bukodi Erzsébet: Társadalmi jelzőszámok - Elméletek és megközelítések (Szociológiai szemle, 2001/2)

Ékes Ildikó: Társadalmi helyzetkép az évtized közepén (MST előadás, 2006)

Keresetek és minimálbér (KSH, 2006)

A tévé és ami benne van (KSH, 2005)

dr. Fóti János- dr. Lakatos Miklós: Foglalkoztatottság és munkanélküliség

6. A munkaerőpiac változásai 2001 és 2005 között
7. A foglalkoztatottak strukturális jellemzői

Ezüstkor; Időskorúak Magyarországon, 2004 (KSH és Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, 2005)

Ezüstkor; Időskorúak Magyarországon, 2002 (KSH és Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium, 2003)

Létminimum, 2005 (KSH, 2006)

Időskorúak Magyarországon (KSH, 2004)

Öregedés-öregség (KSH, 2006)

A magyar régiók zsebkönyve, 2005 (KSH, 2006)

Magyar statisztikai zsebkönyv, 2005 (KSH, 2006)

Nemzetközi statisztikai zsebkönyv: Az Európai Unió (KSH, 2005)

Környezetstatisztikai évkönyv, 2005 (KSH, 2006)

Háztartás-statisztikai évkönyv, 2005 (KSH, 2006)

Területi statisztikai évkönyv, 2005 (KSH, 2006)

Magyar statisztikai évkönyv, 2005 (KSH, 2006)

Demográfiai évkönyv, 2005 (KSH, 2006)

Egészségügyi statisztikai évkönyv, 2005 (KSH, 2006)

Szociális statisztikai évkönyv, 1985, 1990, 2000, 2005 (KSH, 1986, 1991, 2001, 2006)

Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Statisztikai Évkönyv, 2005 (KSH, 2006)

Heves Megye Statisztikai Évkönyv, 2005 (KSH, 2006)

Nógrád Megye Statisztikai Évkönyv, 2005 (KSH, 2006)

Rómától Athénig 15+10 statisztikai elemzés (KSH, 2004)

Egészségesen várható élettartamok Magyarországon, 2005; Egy összetett, kvantifikált mutató a népesség egészségi állapotának mérésére (KSH, 2007)

Nemzetközi vándorlás, 1995-2005 (KSH, 2006)

Magyarország megyéi (Kossuth könyvkiadó)

Borsod-Abaúj-Zemplén (1986)

Heves (1984)

Nógrád (1983)

Észak-magyarországi operatív program 2007-2013

www.ksh.hu

http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/hirlevel/0612/hir10612_ada_hiv1.html

<http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/alapinf.pdf>

<http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/stattukor/gyermekvedelem.pdf>

<http://www.baz.hu>

http://hu.wikipedia.org/wiki/Heves_megye

<http://www.nograd.hu>

<http://www.kvvm.hu>

<http://www.eum.hu>

www.szmn.gov.hu

www.magyarorszag.hu/kereses/jogszabalykereso